

”Koska halusin toteuttaa ohjausta.”

Fenomenologis-hermeneuttinen tapaustutkimus Saaran ohjausfilosofiasta ja uratarinasta lukion opinto-ohjaajasta ohjausalan yrittäjäksi.

Laura-Maarit Hartikainen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2016

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Hartikainen, Laura-Maarit. 2016. "Koska halusin toteuttaa ohjausta". Fenomenologis-hermeneuttinen tapaustutkimus Saaran ohjausfilosofiasta ja uratarinasta lukion opinto-ohjaajasta ohjausalan yrittäjäksi. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 126 sivua.

Tutkimukseni aiheena on tarkastella erään ohjausalan ammattilaisen, Saaran (nimi muutettu), tarinaa lukion opinto-ohjaajasta ohjausalan yrittäjäksi, sekä tarkastella Saaran ohjausfilosofiaa, jolla on keskeinen rooli hänen työssään. Tutkimukseni on aineistolähtöinen fenomenologis-hermeneuttinen tapaustutkimus, joten se on toteutettu seuraten aineistolähtöisen tapaustutkimuksen toteuttamisen periaatteita ja fenomenologis-hermeneuttista tutkimusotetta. Aineistoni koostuu kolmesta eri teemaisesta tutkimushaastattelusta. Teemat olivat: elämänviiva, ohjausfilosofia ja ohjausalan yrittäjäyys. Eri teemojen kautta pyrin tutkimaan aiheitani mahdollisimman monipuolisesti.

Tutkimuksessa paljastui selkeitä merkityskokonaisuuksia, jotka ovat vaikuttaneet Saaran työhön sekä haluun perustaa ohjausalan yritys. Näitä ovat olleet mm. perhehistoria, ohjaustyön toteuttamisen mahdollisuudet lukiokoulutuksessa, yhteiskunnalliset muutokset ja työssä uupuminen. Saaran ohjausfilosofia puolestaan pitää sisällään kohtaamisen ajatuksen, jonka kautta Saara määrittelee omaa ohjausfilosofiaansa. Yrittäjäyys taas näyttäytyy ohjausta mahdollistavana työskentelymuotona, sillä yrittäjänä Saara kokee voivansa tehdä ohjausta parhaiten.

Tämä tutkimus viestittää siitä, että oman ohjausfilosofian toteuttaminen on tärkeää ohjaustyössä ja toisaalta, että ohjauksen tekemiseen on mahdollista löytää omia uusia suuntia mikäli se ei tunnu kaikilta osin mielekkäältä jo olemassa olevassa ympäristössä.

Hakusanat: Ohjaustyö, opinto-ohjaaja, lukiokoulutus, ohjausfilosofia, ohjausalan yrittäjäyys, fenomenologia, hermeneutiikka, tapaustutkimus.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO.....	5
2.	TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN.....	10
2.1.	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	10
2.2.	Tutkimusmetodologia ja -menetelmät	10
2.2.1.	Laadullisen tapaustutkimuksen metodologia ja menetelmät	11
2.2.2.	Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusmenetelmä	16
2.3.	Aineiston keruu	19
2.4.	Tutkimuksen kulku	27
3.	ELÄMÄNVIIVAN VIITOITTAMAA.....	32
3.1.	Kasvuympäristön merkitys	33
3.2.	Opintojen merkitys	37
3.3.	Opinto-ohjaajan työn merkitys	42
3.4.	Yhteiskunnallisen muutoksen merkitys.....	46
3.5.	Uupumisen merkitys	53
3.6.	Oman suunnan löytämisen merkitys	57
4.	KOHTAAMISEN OHJAUSFILOSOFIA.....	60
4.1.	Kohtaamisen merkitys.....	63

4.2.	Kuuntele	66
4.3.	Ole oma itsesi	69
4.4.	Huomioi.....	71
4.5.	Tue ja kannusta.....	74
4.6.	Arvosta.....	76
4.7.	Asetu toisen asemaan.....	79
4.8.	Yhteenvedo ohjausfilosofiasta.....	82
5.	YRITTÄJYYS JA OHJAUS	85
5.1.	Miksi yrittäjäksi toteuttamaan ohjausta?	86
5.2.	Yrittäjyyden tarjoamat mahdollisuudet.....	92
5.3.	Yrittäjyyden haasteet	101
6.	SYNTEESI TUTKIMUSTULOKSISTA	105
7.	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN TARKASTELUA.....	111
8.	POHDINTAA JA JATKOTUTKIMUSAJATUKSIA.....	120
	LÄHTEET.....	122

1. JOHDANTO

Aloittaessani opintoni Ohjausalan Maisteriohjelmassa syksyllä 2013 oli minulla taustalla jo yksi FM-tutkinto ja olin työskennellyt ensimmäisessä ammatissani englanninkielenopettajana lukiotasolla useamman vuoden ajan. Työssäni olin luonnollisesti saanut seurata ja tehdä yhteistyötä lukioni opinto-ohjaajan, Saaran, kanssa ja minulle oli syntynyt käsitys siitä, millaista ohjaustyötä Saara halusi tehdä ja toisaalta miten hänen oli sitä mahdollista toteuttaa käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Kun ohjausalan opintojeni myötä syksyllä 2013 ryhdyin tutustumaan lähemmin minulle ennalta melko vieraaseen ohjausalan teoriaan, huomasin monesti pohtivani jälleen aikaani lukiomaailmassa. Erityisesti ryhdyin pohtimaan mitä kaikkea ohjaustyö pitää sisällään lukiossa ja reflektoin työvuosiani myös monien ohjausalan teorioiden kautta. Huomasin mietiskeleväni eritoten sitä, miten monet ohjausalan kirjallisuudessa usein esiintyvät piirteet, kuten prosessimaisuus, kohtaaminen, kuunteleminen ja dialogisuus (mm. Peavy 1999 ja 2006, Amundson 2005, Onnismaa 2007, McLeod 2009, Vehviläinen 2014) toteutuivat lukiomaailmassa. Oma tuntumani oli se, että edellä esittämilleni piirteille jäi varsin vähän aikaa kurssivalintojen tekemisen ja lukion oppimäärään kuuluvien OPO-tuntien ohessa. Opiskelijoita kyllä ohjattiin heidän lukion oppimääränsä suorittamisessa yhteisillä OPO-tunneilla ja he saivat tietoa esimerkiksi eri ammateista tulevaisuutta silmällä pitäen. Kovinkaan moni opiskelija ei kuitenkaan lukiotaipaleensa aikana käynyt pidempiä, syväluotaavia ohjauskeskusteluita elämästään ja valinnoistaan opinto-ohjaajan kanssa.

Huomasin myös, etten ollut yksin näiden pohdintojeni kanssa. Keskustelin näistä asioista myös Saaran kanssa, sillä yhteydenpitomme oli jatkunut myös minun lähdettyäni silloisesta työpaikastani ja myöhemmin ryhdyttyäni opiskelemaan ohjausalaa. Tämä johtui siitä, että olimme ystäväystyneet kollegoina toimiessamme ja Saaraa kiinnosti luonnollisesti myös kuulla opinnoistani, sillä meistä oli niiden myötä tulossa saman alan ammattilaisia. Näin ollen oli luontevaa vaihtaa ajatuksia niin ohjaukseen liittyvistä asioista, kuin Saaran työkoke-

muksestakin. Pro gradu -työn aihetta valitessani huomasin, että yhteinen historiani Saaran kanssa osoittautui vielä paljon aiemmin ajattelemaani merkityksellisemmäksi, sillä Saarasta tuli lopulta myös tutkimukseni aihe. Tämä johtuu siitä, että samaan aikaan kun itse aloitin ohjausalan opintoni, teki Saara omassa elämässään myös muutoksen. Hän jäi virkavapaalle lukiovirastaan perustaakseen oman ohjauspalveluita tarjoavan yrityksen. Mielestäni tämä muutos oli rohkea ja mielenkiintoinen. Niinpä tutkimuksessani halusin päästä paneutumaan siihen, mitkä seikat vaikuttivat Saaran päätökseen lähteä koulumaailmasta ja ryhtyä toteuttamaan ohjausta yrittäjänä. Lisäksi halusin tarkastella lähemmin sitä, millainen Saaran ohjausfilosofia on ja miten yrittäjäyys sekä ohjaus kietoutuvat toisiinsa.

Historiani Saaran kanssa ei rajoitu kuitenkaan ainoastaan kollegoina työskentelyyn, vaan Saara oli myös lukioaikainen opinto-ohjaajani. Lisäksi, oltuani ensin Saaran ohjattavana lukiolaisena ja sittemmin työskenneltyäni hänen kolleganaan, palasin vielä Saaran luokse tekemään osan ohjausalan opintoihini kuu-luvasta harjoittelusta, ensin lukiolle keväällä 2014 ja sittemmin hänen yritykseen kun sen toiminta oli lähtenyt käyntiin syksyllä 2014. Näin ollen minulla on siis pitkä havainnointihistoria Saaran työotteesta niin lukio-opiskelijana, kollegana kuin yliopisto-opiskelijanakin. Saaran tekemän uramuutoksen ohella tämä tuttuus ja pitkä yhteinen historia olikin vahvasti motivoimassa tämän aiheen valintaa pro gradu -työlleni, tutkimuksen kohde kun on tehnyt minuun vaikutuksen monella tavalla ja koin, että hänen kokemuksensa ja ohjausajattelunsa olisivat antoisia tutkimuksen aiheita. Perttula (2005, 155) onkin esittänyt, että kun lähdetään tekemään empiiristä tutkimusta, käy usein niin, että tutkija päätyy tutkimaan sellaisia kokemuksia, joiden aihe on hänelle omakohtaisesti tuttu. On myös luonnollista, että ihmisen tarkkaavuus kiinnittyy niihin asioihin, jotka hän itse mieltää kiinnostaviksi ja joista hän haluaa ymmärtää lisää (Perttula 2005, 155).

Toisaalta tähän tutkimusasetelmaan liittyy haasteellisuutta erityisesti tämän yhteisen historian vuoksi. Se asettaa oman objektiivisuuteni tutkijana kriit-

tisen tarkastelun alaiseksi ja minun onkin erityisen tärkeää avata tämän tutkimuksen jokainen vaihe huolella, jotta oma objektiivisuuteni säilyisi mahdollisimman terävänä. Toisaalta mm. Vehviläinen (2014) on esittänyt, että eräänlainen mestari-kisällipedagogiikka on hyvin tyypillistä esimerkiksi akateemisen tutkimuksen tekemiselle ja vaikka tässä tutkimuksessa Saara ei olekaan ohjaajani, on hänelle ollut aiemmin mestari-tyyppinen suhde minuun. Näin ollen tämä vanha asetelma on taustalla myös tässä tutkimuksessa. Mahdollisista haasteista huolimatta halusin kuitenkin päästä tutkimaan Saaran tarinaa, sillä Saaran tekemä uramuutos ja erityisesti tämän muutoksen ohjausfilosofiaan ja filosofian toteuttamiseen liittyvät kytkökset näyttäytyivät minulle erittäin mielenkiintoisina tutkimusaiheina. Lisäksi, koska tämä pro gradu on laadullinen, aineistolähtöinen, fenomenologis-hermeneuttinen tapaustutkimus, on tutkimuskohteen valinta myös hyvin tärkeässä osassa tutkimuksen onnistumisessa (Tuomi & Sarajärvi 2009). Saaran pitkä työhistoria ohjauksen kentällä ja sitä kautta muodostunut ammattitaito ovat osaltaan antaneet vahvistusta sille, että tässä tutkimuksessa esiin nousevat havainnot kumpuavat vankasta kokemuksesta. Saara on ohjannut jo monta lukion vuosikertaa läpi lukion ja jatko-opintoihin, sekä elämässä eteenpäin muutoinkin, sillä virkavuosia lukiossa hänelle on tämän tutkimusaineiston keräyshetkeen, syksyyn 2014, mennessä kertynyt jo 15.

Saaran yritystoiminta käynnistyi suunnittelun asteella jo syksyllä 2013 Saaran ollessa vuorotteluvapaalla ja itse ryhdyin seuraamaan hänen tietään yrittäjäksi tämän prosessin alkuvaiheista alkaen, ensin etäisemmin lähinnä sosiaalisen median kautta, mutta pro gradu -työn aloittamisen myötä pääsin osaksi Saaran tarinaa tutkijan roolissa. Varsinaisen tutkimusprosessin käynnistyttyä syksyllä 2014 halusin päästä tutkimaan aiheitani mahdollisimman moniulotteisesti. Niinpä tarkastelen Saaran tarinaa sekä hänen elämänsähistoriansa, että ohjausfilosofiansa ja yrittäjyyden perspektiivistä. Elämänsähistoria luo taustaa sille, miten Saara on kulkenut tiensä tutkimuksen toteuttamishetkeen. Toisin sanoen tarkastelen erityisesti niitä vaiheita, jotka ovat olleet Saaralle merkityksellisiä hänen uramuutoksensa perspektiivistä. Saaran ohjausfilosofian tarkastelu puolestaan

valottaa sekä sitä, miten Saara itse kokee oman ohjaajuutensa, mikä siinä on hänelle tärkeää ja merkityksellistä, että myöskin sitä, miksi Saara on halunnut ryhtyä ohjausalan yrittäjäksi. Yrittäjyyttä taasen tarkastelen siitä perspektiivistä, mitä se antaa Saaralle ohjaajana ja miten Saaran ohjausfilosofia toteutuu yrittäjänä. Kaikki tutkimuksen näkökulmat siis kietoutuvat toisiinsa ja ovat tarpeellisia, jotta tutkittavasta aiheesta muodostuisi mahdollisimman kattava, sekä moniulotteinen kuva.

Toteutin tutkimukseni tehden kolme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Jokaisessa haastattelussa käsiteltiin erityisesti yhtä tutkimuksen keskeistä osaa: elämänhistoriaa, ohjausfilosofiaa ja ohjauksen toteuttamista yrittäjänä. Analyysi-osiossa esitän havaintoja jokaisen haastattelun tuloksista ensin omissa luvuissaan keskusteluttaen niitä muiden ohjausalan ja kasvatustieteiden näkemysten kanssa ja lopulta tehden tuloksista synteesin.

Käytän tässä tutkimuksessa kautta linjan termiä *ohjaus* kattamaan kaiken ohjauksellisen toiminnan, erottelematta joukosta esimerkiksi opinto-ohjauksen käsitettä. Tämä käsitteen valinta perustuu paitsi British Association of Counselingin (BAC 1984) määritelmään ohjauksesta, niin myös Saaran omaan valintaan nimittää tekemäänsä työtä ohjaukseksi kautta linjan. British Association of Counseling määrittelee ohjauksen seuraavasti:

”Ohjaus ja neuvontatyössä toimitaan silloin, kun henkilö, jolla on säännöllisesti tai tilapäisesti ohjaajan rooli, antaa tai selkeästi sopii antavansa aikaa, huomiota ja kunnioitusta määräaikaisesti asiakkaan roolissa olevalle henkilölle tai henkilöille. Ohjauksen tehtävänä on antaa asiakkaalle tilaisuus tutkia, keksiä ja selkeyttää tapoja, elää voimavaraisemmin ja hyvinvoivemmin.” (Onnismaa 2003, 3-4).

Paitsi että tutkimuksen aihe on minulle henkilökohtaisesti kiinnostava, on aihe mielenkiintoinen myös yleisemmällä tasolla. Saaran tarina pitkän linjan lukion opinto-ohjaajasta oman ohjausalan yrityksen perustajaksi on ainutlaatuisen, sillä vastaavanlaisia uramuutoksia ei ole oman kirjallisuuskatsaukseni perusteella tutkittu. Tämä tutkimusaiheen ainutlaatuisuus tekee aiheesta myös vaativan. Ohjausalan ammattilaisen oman ohjaajuuden kokemuksia ja ulottuvuuksia on tutkittu jossain määrin mm. pro gradu -töiden muodossa, (mm. Pulkkinen

2012), mutta koska tässä tutkimuksessa tarkastellaan Saaran ohjauksen ulottuvuuksia suhteessa niin hänen työhistoriaansa kuin uuteen uraansakin yrittäjänä, on tämän tutkimuksen toteutus ollut haastava metodien valinnan sekä analyysin toteuttamisen osalta ja näin ollen olen aloittelevana tutkijana tehnyt omia ratkaisujani aineiston käsittelyn ja tarkastelun suhteen. Tämän tutkimuksen kautta Saara antaa äänen opinto-ohjaajan omalle uramuutokselle, sekä sille, miten hän on kokenut ohjauksen toteuttamisen lukiomaailmassa, kuin myös myöhemmin ohjausalan yrittäjänä. Näin ollen tämä tutkimus siis myös tuottaa uutta tieteellistä tietoa, joka voi herättää kiinnostusta kaikkien ohjaustyötä tekevien keskuudessa ja josta alan ammattilaiset voivat saada kaikupohjaa omille kokemuksilleen ja ajatuksilleen.

Tutkimusaihe on vaativa myös koska se liittyy elämää mullistaviin päätöksiin ja tapahtumiin tutkimuskohteen kannalta. Täten prosessiin liittyy paljon asioita, jotka ovat myös tutkimuskohteelle itselleen hyvin henkilökohtaisia, ehkä myös osittain tiedostamattomia, ja niihin liittyy paljon tunteita. Tämä tutkimus voi siis auttaa myös tutkimuksen kohdetta, Saaraa, tarkastelemaan, ymmärtämään ja hahmottamaan omaa muutosprosessiaan syvemmin kun hän näkee sen myös ikään kuin ulkoapäin. Myös tutkimuksen toteuttamistapa on vaativa, sillä tutkimus on tehty aineistolähtöisesti tapaustutkimuksen ja fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusotteen ohjenuoria noudatellen ja näille tutkimuksen muodoille on tyypillistä se, että jokainen tapaus on ainutlaatuinen ja tutkijan täytyy huolellisesti valita aineiston keruun menetelmät sekä sen analysointitavat, jotta tutkimuksen kohteena oleva ihmisen kokemus tulisi välittyneeksi niin aidosti kuin mahdollista. (mm. Varto 1992, Laine 2007, Perttula 2008.) Kaiken kaikkiaan tämä tutkimusprosessi on siis ollut itselleni tutkijana haastava ja merkittävä kokemus.

2. TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN

2.1. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen keskiössä on yhden ohjausalan ammattilaisen, Saaran, tarina ja erityisesti se millaisten vaiheiden kautta hän on päätenyt yrittäjäksi omaan ohjauspalveluita tarjoavaan yritykseensä ja miten hän itse määrittelee oman ohjausfilosofiansa, sekä miten nämä kaksi seikkaa, yrittäjäyys ja ohjausfilosofia, kietoutuvat toisiinsa. Aineiston analyysissä nostan esille niitä seikkoja, jotka ovat vaikuttaneet siihen, että Saara on ammatillisesti juuri siinä pisteessä, missä hän tutkimuksen tekohetkellä on ja mitkä hänen ohjausfilosofialle keskeiset seikat ovat osaltaan johtaneet tähän, sekä miten hän toteuttaa ohjausta kunsen toteuttaminen on hänen oman filosofiansa mukaista. Paitsi että tutkimuksessa siis käsitellään uraa ohjausalan yrittäjänä, on analyysissä luonnollisesti mukana myös Saaran aiempi pitkä ura lukiomaailman puolella ja se ohjaus, jota hän teki siellä. Ennalta valittujen haastattelujen teemojen, sekä aineiston analyysin pohjalta tämän pro gradun tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat kolme kysymystä:

1. Millaisten vaiheiden kautta Saara on kulkenut tiensä ohjausalan yrittäjäksi? Mitkä vaiheet ovat olleet erityisen merkityksellisiä elämän ja uran aikana?
2. Millainen on Saaran ohjausfilosofia ja miten hän sitä toteuttaa? Mitkä asiat ovat Saarelle merkityksellisiä ohjausta tehdessä?
3. Mitä yrittäjäyys merkitsee Saarelle ohjaajana?

2.2. Tutkimusmetodologia ja -menetelmät

Tämä pro gradu -työ on aineistolähtöinen, laadullinen, fenomenologis-hermeneuttinen tapaustutkimus, joten metodologian osalta käsittelen niitä periaatteita, jotka ovat keskeisiä laadullisen tapaustutkimuksen tekemiselle ja onnistumiselle.

Näiden jälkeen avaan vielä tähän tutkimukseen valittua fenomenologis-hermeneuttista tutkimusotetta. Aineistolähtöisyys puolestaan tulee näkyväksi analyysi-vaiheessa, jolloin keskustelutan ohjausalan kirjallisuutta omien tulosteni kanssa, kuten aineistolähtöisessä tutkimuksessa on tapana tehdä.

2.2.1. Laadullisen tapaustutkimuksen metodologia ja menetelmät

Kvalitatiivista, eli laadullista, tutkimusta tehdään yleensä silloin kun ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisesta rakenteesta, ei niinkään niiden yleisluontoisesta jakautumisesta, tai kun ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista, tai halutaan tutkia luonnollisia tilanteita, joita ei voida tutkia järjestetyn ja kontrolloidun kokeen tavoin, tai kun halutaan saada tietoa tiettyihin tapauksiin liittyvistä syy-seuraussuhteista, joita ei voida tutkia kontrolloidun kokeen menetelmin (Metsämuuronen, 2001). Laadullista tutkimusta tehdään myös kun ollaan kiinnostuneita ihmisestä muuna kuin biologisena ilmiönä ja tällöin tutkija ja tutkittava kuuluvat samaan ihmisten maailmaan, joka muodostuu merkityksistä. Kaikki tässä maailmassa on kietoutunut näihin merkityksiin ja tästä syystä tutkimuskohdetta ei voida koskaan pitää esineenä (Varto 1992.). Varto (1992) esittääkin, että ihmistä tutkivat tieteet eivät voi turvautua idealisaatioon tai kovin pitkälle menevään rationalisointiin, sillä näihin turvautuessaan tutkija usein menettää tutkimuksen kohteensa ainutkertaisen merkityksen ja tavan, jolla tämä on kietoutunut muihin merkityksiin.

Varto (1992) kuvaakin ihmisiä tutkivia tieteitä ankariksi tieteiksi ja tämän kielikuvan takana on se ajatus, ettei kyseisessä tieteessä ole lupa tehdä mitään sellaista, joka esineellistää tai ohentaa tutkimuksen kohdetta niin, että siihen kuuluva merkitysten kokonaisuus tuhoutuu. Laadullinen tutkimus tapahtuu aina elämismaailmassa, jota osa tutkija itsekkin on, ja näin ollen hän on itse osa sitä merkitysyhteyttä jota hän tutkii (Varto 1992). Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan oma tapa ymmärtää ne kysymykset, joita hän muiden kohdalla tutkii, vaikuttavatkin ratkaisevalla tavalla hänen tutkimisessaan. Ihmistä tutkivalle kun ei ole

mitään mahdollisuutta toimia ulkoisena tarkkailijana (Varto 1992). Laadullinen tutkimus on omasta näkökulmastani perustelluin tapa lähestyä tutkimukseni kohdetta, sillä tutkimuksessani on nimenomaan kysymys merkitysten tutkimisesta, eikä Saaran kokemuksia ja merkityksiä pääse lähestymään ja tarkastelemaan kovin syvällisesti muilla tutkimuksen menetelmillä.

Yksi kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmistä tiedonhankinnan strategioista on tapaustutkimus. Laine ym. (2007) määrittelevät tapaustutkimusta toteamalla, että se ei ole niinkään tutkimusmetodi, sillä se sisältää jo itsessään useita tutkimusmenetelmiä. Näin ollen tapaustutkimus on itse asiassa tutkimustapa tai tutkimusstrategia, jonka sisällä on mahdollista käyttää erilaisia aineistoja tai menetelmiä. Tapaustutkimus on Yinin (2003, 13) mukaan empiirisen tutkimuksen muoto, jossa tutkitaan nykyaikaisia ilmiöitä niiden oikeassa asiayhteydessään, kun rajat ilmiön ja yhteyden välillä eivät ole selkeät. Tapaustutkimuksessa käytetään monenlaisia tarkastelun lähteitä. Tapaustutkimuksen lähtökohtana onkin kerätä mahdollisimman monipuolinen aineisto ja kuvata tutkimuksen kohde, tapahtumakulku tai ilmiö perusteellisesti. (Metsämuuronen, 2001, Laine ym. 2007.) Tapaustutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää kohdetta syvällisesti ja ottaa huomioon siihen liittyvät asiayhteydet, olosuhteet ja taustatekijät. Tapaustutkimuksen pohjalta ei voi esittää yleistyksiä, mutta silti yhdenkin tapauksen huolellinen tutkiminen voi tarjota yksittäistapauksen ylittävää tietoa. Tästä syystä on tärkeää esittää perusteellinen kuvaus kerätystä aineistosta ja sen analyysistä (Yin 2012, 18 - 19). Tapaustutkimus onkin perusteellinen ja tarkkapiirteinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tapaustutkimuksen tekemisessä käytetään monipuolista tiedonhankintaa tutkittaessa nykyistä tapahtumaa tai tietyssä ympäristössä toimivaa ihmistä. Toisaalta tapaustutkimus voi olla yksinkertaisesti toiminnassa olevan tapauksen tutkimista. Karkeasti yleistäen voidaankin esittää, että tapaus voi olla lähes mikä vaan. (Metsämuuronen, 2001.)

Robert E. Stake on esittänyt, että yksi laadullisen tutkimuksen tärkeimmistä kysymyksistä on ”mitä voimme oppia tapauksesta?” (Laine ym. 2007). Tapaustutkimuksessa tarkastellaankin usein asioita, jotka ovat entuudestaan tiedossa

mutta vaativat lisävalaisua. Sen vuoksi tapaustutkimus soveltuukin hyvin vastaamaan kysymyksiin *miten ja miksi* sillä sen päämääränä on lisätä ymmärrystä tutkittavasta tapauksesta ja olosuhteista, joiden lopputuloksena tapauksesta tuli sellainen kuin tuli. (Laine ym. 2007.) Tapaustutkimuksen päämääränä ei siis ole löytää yleistettäviä piirteitä tutkittavasta tapauksesta, vaan nimenomaan oppia tutkittavasta tapauksesta ja optimoida sen yhden tapauksen ymmärtäminen. Näin on myös tämän pro gradu -työni toteuttamisen laita. Tavoitteenani on ollut syvällisesti ymmärtää Saaran kulkema tie ja erityisesti ne seikat, jotka ovat vaikuttaneet hänen polkuunsa ohjausalan ammattilaisena. Lisäksi tarkoitukseni on tarkastella huolellisesti Saaran ohjausfilosofiaa sekä sen toteuttamista yrittäjänä. Vaikka tavoite ei ole yleistää Saaran kokemuksia ja merkityksiä, voi tästä tutkimuksesta kuitenkin myös löytyä tutkimusta lukevien ihmisten omien merkitysten kautta samastumispintaa, jolloin voitaneen katsoa myös yleistettävyyden toteutuvan jollain muotoa. Tapaustutkimusta tehdessä kun voi löytyä joitakin yksilöitä yhdistäviä hyvin mielenkiintoisia piirteitä (Metsämuuronen, 2001).

Kun tutkija lähtee toteuttamaan tapaustutkimusta, on hänellä yleensä tunne tai alustava tieto siitä, että tapaus on jollain lailla tärkeä, mutta sen lopullinen merkitys paljastuu kuitenkin vasta tutkimuksen kuluessa (Laine ym. 2007). Omaa tutkimusta aloittaessani ajattelin, että Saaran tapauksen tutkiminen olisi tärkeä koska se tarjoaisi ohjauksen kentällä työskenteleville sekä alaa opiskeleville tietoa siitä, miten ohjausta on toteutettu kahdessa eri työympäristössä, luki-ossa, sekä yrityksessä, ja miten tutkimuksen kohde on kokenut näiden suhteutuvan ohjausalassa keskeisinä pitämiinsä piirteisiin – toisin sanoen, hänen ohjausfilosofiaansa. Pidin Saaran ohjausfilosofian tutkimista tärkeänä, sillä ohjausfilosofioista keskusteleminen luo yhteistä pohjaa kaikille ohjausalalla työskentelevien työlle ja antaa jokaiselle peilaamispintaa suhteessa omaan työhönsä. Lisäksi oma alustava tietoni aiheen merkityksestä perustui myös omiin keskusteluihini Saaran kanssa kun hän kertoi kokevansa tekemänsä uraratkaisun itselleen merkittäväksi. Näitä keskusteluja käydessämme en vielä ajatellut tutkivani Saaran tarinaa pro gradu -työn muodossa, mutta toki tämä tieto oli vaikuttamassa ai-

heen valintaan myönteisessä mielessä kun tutkimukseni aiheen valinta tuli ajan-kohtaiseksi. Niin tutkijalle kuin tutkimuksen kohteellekin merkityksellistä aihetta on aina mielekästä tutkia.

Tapaustutkimuksen aloittamisessa on periaatteessa kaksi erilaista tapaa: joko lähdetään liikkeelle kiinnostavasta tapauksesta ja sen analysointiin sopivien käsitteiden pohdinnasta, tai tutkimuksen kohteen ollessa jo selvillä, voidaan etsiä tapaus, jossa päästään käyttämään ja kehittämään tiettyjä käsitteitä. Käytännössä tapaustutkimus on kuitenkin jotain näiden kahden väliltä, sillä tapaus vaikuttaa käsitteiden valintaan ja käsitteet vaikuttavat tapaukseen. (Laine ym. 2007.) Tässä pro gradu -työssä lähdin liikkeelle siitä, että valitsin ensin tutkimuksen kohteen ja vasta sen jälkeen ryhdyin pohtimaan sen tutkimiseen ja analysoimiseen sopivia metodeja. Aiemmin esittämiini huomioihin pohjaten kävi ilmeiseksi, että tapaustutkimuksen linjoja noudatellen pääsen parhaiten tutkimaan valitsemaani ilmiötä ja tavoitan parhaiten sen merkityksen ohentamatta tai esineellistämättä sitä.

Laadulliselle tutkimukselle on melko tyypillistä olla aineistolähtöinen sen sijaan, että teoriaa käsiteltäisiin ennen aineiston analyysiä – tutkijahan ei usein välttämättä tiedä, mistä tapaus on tapaus kun hän aloittaa tutkimuksen. Näin ollen tapaustutkimuskin lähtee usein liikkeelle aavistuksesta ja tutkijan perehtyneisyys aiheeseen kasvaa. Tutkijalla voi myös olla käytössään useita eri kehyksiä, joiden käyttö voi olla perusteltua tutkimuksen loppuun saakka, mikäli ne valottavat tapauksen eri puolia. (Laine ym. 2007.) Tämä pro gradu -työ on aineistolähtöinen ja teoria tulee mukaan analyysissä vuoropuhelunomaisesti aineistosta tekemiäni löydöksiä analysoidessani. Kuten aiemmin ilmaisin, tutkimukseni lähti liikkeelle sen ennakkoavistuksen pohjalta, että Saaran tie koulumaailmasta yrittäjäksi ohjausta toteuttamaan olisi huomionarvoinen ja siitä voisi oppia jotain uutta ohjauksen toteuttamisesta, erityisesti ohjausfilosofian perspektiivistä, mutta vasta aineistoa analysoidessani pääsen valitsemaan sen alan kirjallisuuden, jonka kautta pystyn peilaamaan Saaran ajatuksia ja merkityksiä, eivätkä omat ennakkoavistukseni siis ohjaa analyysin tekoa, vaan se, mitä Saara kertoo, määrittelee täysin sen miten analyysi lopulta etenee.

Koska sosiaalisen elämän kompleksisuus on tutkimuksen pysyvä ongelma, eikä sitä voida tavoittaa yksittäisellä tutkimusmetodilla, ja koska arkijärki, intui-tio ja hyvät aikomukset eivät riitä, tarvitaan tuloksia varmentavia käytäntöjä. Ta-paustutkimuksessa tähän haasteeseen vastataan käyttämällä tosiaan täydentäviä aineistoja, menetelmiä ja näkökulmia ja tätä kutsutaan triangulaatioksi. (Laine ym. 2007.) Aineistotriangulaatiossa on kyse aineiston keräämisestä eri lähteistä eri tavoilla, kuten esimerkiksi haastatteluaineiston keräys, sanomalehtiaineiston keräys tai virallisten dokumenttien keräys. Aineistoa voisi myös täydentää ky-sely- ja tilastoaineistolla. Koska aineisto ei ole riippumaton keruu- ja tutkimus-menetelmistä, voidaan esittää, että aineisto- ja menetelmätriangulaatio ovat si-doksissa toisiinsa. Toisin sanoen, tutkijan kerätessä aineistoa, on hänellä jo joku käsitys sen analysoinnista, ja tämä siis ohjaa aineiston keruutapaa. Menetelmätri-angulaatio voidaan puolestaan tehdä kahdella tavalla: menetelmän sisällä tai me-netelmien välillä, joista ensin mainitussa tutkija käyttää saman menetelmän eri variaatioita ja jälkimmäisessä ajatuksena on se, että yhden menetelmän heikkou-det voidaan peitota toisen vahvuuksilla. (Laine ym. 2007.)

Omassa tutkimuksessani aineisto muodostuu kolmesta videoidusta haas-tattelusta, joista jokaisessa haastateltava myös hahmotti kertomiaan asioita pape-rille. Koska tutkimuksen keskiössä on yhden ihmisen tarina ja kokemukset, ei virallisten dokumenttien tai vaikkapa sanomalehtiaineiston kerääminen vaikut-tanut oman ennakkokäsitykseni perusteella tarpeelliselta sillä niiden kautta en olisi päässyt lähemmäs Saaran merkityksiä ja tarinaa koska ne eivät olisi olleet Saaran itsensä kertomaa, vaan jonkun toisen ihmisen Saaran haastattelun poh-jalta muokkaamaa. Halusin siis päästä käyttämään ainoastaan suoraa ensikäden lähdeä, eli tutkimukseni kohdetta itseään, en niinkään toisen käden lähteitä, ku-ten lehtiartikkeleita, vaikka sellaisiakin on olemassa Saaran yrittäjyydestä ja hä-nen tarjoamistaan ohjauspalveluista.

Tapaustutkimus, kuten oma pro gradu -työnikin, lähtee yleensä liikkeelle ilmiöstä tai tapauksesta, joka kiinnostaa tutkijaa (Laine ym. 2007). Tutkijalla on myös usein ilmiöstä aiempaa tietämystä ja tämän tietämyksen pohjalta muodos-tuu tutkimusongelma. Ongelman selvittämiseksi tutkija kehittää täsmentäviä

tutkimuskysymyksiä, jotka johtavat empiirisen aineiston pariin. Tutkijan on siis mietittävä menetelmä suhteessa aineistoon ja aineisto on kerättävä tutkimuskysymykset mielessä pitäen (Laine ym. 2007). Varto (1992) esittää, että mikäli ajatus ilmiöstä otetaan tiukasti, voitaisiin esittää, että kaikki tieto on vain ilmiötietoa, joka on taas tietoa ihmisen tavasta luoda ilmiöitä ja tietää niistä. Näin ollen voitaisiin väittää, että kaikki tietäminen olisi jopa umpikehäistä, jossa ei esiinny mitään tiedon lavenemista (Varto 1992.). Kuitenkin kokemus vakuuttaa, että kyse on jostakin muustakin ja erityisesti fenomenologiassa on kiinnitetty huomiota siihen, kuinka ilmiöt saattavat merkityksinä antaa tietoa, joka kertoo muustakin kuin ihmisen tavasta nähdä asiat. (Varto 1992). Tässä pro gradu -työssä hyödynnänkin juuri fenomenologis-hermeneuttista tutkimusotetta, joka yhdessä laadullisen tapaustutkimuksen metodologian kanssa luo kattavan ohjenuoran ja lähtökohdan tutkia valitsemaani aihetta.

2.2.2. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusmenetelmä

Fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia, laajemmin ilmaistuna ihmisen kokemuksellisia suhteita omaan todellisuuteensa ja maailmaan, jossa hän elää (Laine 2001, Perttula 2008). Fenomenologisen ajattelutavan mukaan ihmistä ei voida nähdä irrallisena omasta elämäntodellisuudestaan vaan hänen elämäntodellisuutensa saa erilaiset merkitykset kulloisenkin ihmisen ja hänen todellisuutensa välisessä suhteessa ja kietoutuu siten tiettyyn kulttuuriin ja sosiaaliseen elämään (Laine 2001). Fenomenologiaan liittyy oleellisena myös käsitys intentionaalisuudesta, jolla tarkoitetaan sitä, että kaikki merkitsee meille jotain, eikä todellisuus ole vain jotain neutraalia massaa, vaan jokaisessa asiassa näyttäytyy meille merkitys meidän pyrkimystemme, kiinnostuksemme ja uskomustemme valossa (Laine 2001, Perttula 2008). Voimme siis kysyä millaisten merkitysten pohjalta joku henkilö toimii ja nämä merkitykset ovat fenomenologian tutkimuksen varsinainen kohde. Merkitysten tutkimisen mielekkyys löytyy siitä, että ihmisen toiminnan voidaan olettaa olevan, ainakin suurelta osin, intentionaalista, eli tarkoituseräistä ja että ihmisen suhde todellisuuteen on merkityksillä ladattua (Laine

2001.). Fenomenologiassa ajatellaan myös, että jokainen ihminen on paitsi perustaltaan yhteisöllinen – merkityksiin kasvetaan, ne eivät ole meissä synnynnäisesti – niin myös yksilöllisesti erilainen ja tällä erilaisuudella on myös merkitystä. Tätä ajatusta usein vierastetaan tieteellisen ajattelun piirissä sen yleistämisen puutteellisen mahdollisuuden vuoksi (Laine 2001).

Fenomenologiassa pyritään myös eroon sellaisista tutkimuksen muodollisista piirteistä, jotka johtavat tutkijan kiinnittämään huomionsa vain ennen tutkimusta tuntemaansa teoreettiseen tai menetelmälliseen tietoon tai symbolismiin (Varto 1992, Perttula 2008). Fenomenologiassa on siis tärkeää tutkijan ennakkoluuloton havainnointi, jotta ilmiö pystyisi näyttäytymään tutkijalle sellaisena kuin se on (Varto 1992, Perttula 2008). Fenomenologinen menetelmä eteneekin askelittain ennakkoluulottomasta havainnoinnista ilmiöiden merkityksen tulkitaan (Varto 1992). Fenomenologisen tutkimuksen tekemisessä on tärkeää, että tutkija myös mieltää itsensä samanlaiseksi kokevaksi olennoksi kuin tutkimansa ihmiset sisäistäen sen ajatuksen, että hänen kokeva ominaislaatuutensa on tutkimuksellisen ymmärtämisen edellytys (Perttula 2008, 143).

Tässä pro gradu -työssä fenomenologinen tutkimusote näkyy erityisesti merkitysten tarkastelun kautta. Jokaisessa aineiston keruun vaiheessa ja analyysiosiossa korostuu merkitysten tutkiminen ja niiden kautta muodostuu lopulta myös tutkimuksen synteesi, eli yhteenveto. Tavoitteenani on ollut ymmärtää Saaran tarinaa mahdollisimman laaja-alaisesti ja ennakkoluulottomasti, jotta näkisin tutkimani ilmiön sellaisena kuin se on ja jotta pystyisin tulkitsemaan sen alan kirjallisuuden kanssa keskustellen. En ole lähtenyt tähän tutkimukseen määrättyt teoriat mielessäni, vaan olen ensin lähestynyt tutkittavaa aihetta mahdollisimman monesta eri näkökulmasta aineistonkeruuvaiheessa, jotta saisin kartoitettua Saaran merkitykset mahdollisimman monipuolisesti. Lisäksi olen pitänyt mielessä sen, että olen itse samanlainen kokeva olento kuin tutkimukseni kohde ja yrittänyt käyttää tätä hyödyksi tulkitessani aineistoani, mutta kuitenkin pyrkinyt mahdollisimman paljon kyseenalaistamaan omia tulkintojani, jotta en olisi ensivaikutelman sokaisema, vaan ymmärtäisin saamani tiedon mahdollisimman

syvällisesti. Tämä omien tulkintojen kyseenalaistaminen ja uudelleen pohtiminen liittyy toiseen tässä tutkimuksessa keskeisessä roolissa olevaan tutkimusotteelliseen näkökulmaan; hermeneutiikkaan.

Hermeneutiikka liittyy ymmärtämisen ja tulkitsemisen teoriaan (Varto 1992, Laine 2001), toisin sanoen siinä yritetään etsiä tulkinnalle mahdollisia sääntöjä, joiden pohjalta voimme puhua vääristä ja oikeammista tulkinnoista. Hermeneuttinen kehä, jossa on siis kyse ymmärtämisestä, lähtee aina liikkeelle tietyistä lähtökohdista ja palaa takaisin niiden oivaltamiseen ja ymmärtämiseen (Varto 1992). Hermeneuttinen kehä ei ole kuitenkaan umpeutuva kehä, vaan siinä saavutetaan tutkimuskohteen mieli jaksottaisella irrottautumiselle niistä piirteistä, jotka eivät liity kohteeseen itseensä vaan ovat tutkijan omia piirteitä. Kun nämä omat tavat ymmärtää tutkimuskohde ovat tulleet tutkijalle paremmin tiedostetuiksi, vie tämä ymmärrys tutkijan lähemmäs kohdetta ja kerii auki tutkijaa itseään, sekä syventää hänen itseymmärrystään (Varto 1992).

Hermeneuttisessa tutkimuksessa tarkastellaan ihmisten välistä kommunikatiota, erityisesti siis ihmisten ilmaisuja. Näistä kenties hallitsevimpia ovat kielelliset ilmaisut, mutta myös kaikki muut ilmaisut (liikkeet, ilmeet, eleet jne.) ovat hermeneuttisen tutkimuksen kohteina. (Laine 2001.) Koska ilmaisut kantavat *merkityksiä* voidaan näitä lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla. Fenomenologiselle ja hermeneuttiselle metodeille on tyypillistä se, ettei niille ole tyypillistä metodia, vaan tutkimus saa soveltavan muotonsa kulloisenkin tutkimuksen monien eri tekijöiden tuloksena. Jokaisessa tutkimuksessa on siis harkittava erikseen miten toisen kokemuksen ja ilmaisun merkityksen saavuttaisi mahdollisimman autenttisinä. (Laine 2001.) Hermeneuttinen tutkimus ei ole perinteistä tiedettä siinä merkityksessä, että siinä yksittäistapauksista yleistämällä pyrittäisiin muodostamaan yleisiä säännönmukaisuuksia. Tämän tyyppinen tutkimus ei etenekään yksittäistapauksista yleiseen induktiivisen mallin mukaan, sillä myös ainutkertainen ja ainutlaatuinen kiinnostaa hermeneutikkaa. (Laine 2001.)

Kuten johdannossa asiaa avasin, on tämän tutkimuksen merkitysmaailman minulle jo entuudestaan jossain määrin tuttu. Olen jo koulutukseltani aineen-

opettaja ja olen työskennellyt opinto-ohjaajan kollegana usean vuoden ajan. Lisäksi olin tutkimuksen aloittamishetkellä jo opiskellut ohjausalaa reilun vuoden, sekä tehnyt koulutukseen kuuluvia harjoitteluita. Näin ollen voin esittää, että olen jo jossain määrin samassa kulttuuripiirissä tutkimukseni kohteen, Saaran kanssa. Laine (2001, 33) onkin esittänyt, että jonkin asteista ilmiön esituttuutta voidaan jopa pitää merkitysten ymmärtämisen edellytyksenä, sillä tämä esiymmärrys on aina kaiken uuden ymmärtämisen taustalla. Minun on kuitenkin tämän tyyppisessä tutkimuksessa, jossa tutkimuksen kohde on ennestään varsin tuttu, tärkeää tarkastella esiymmärrystä erityisen kriittisesti, sillä se mahdollistaa uuden näkemisen ja oman katsantokantani laajenemisen. Koska Saara on siinä monin tavoin tullut minulle tutuksi on minun ollut erityisen tärkeää pyrkiä erottamaan tutkimusprosessi muusta hänen kanssaan käymästäni vuorovaikutuksesta, sekä aiemmin saamistani tiedoista. Pyrinkin siis tutkijana toteuttamaan kaikki vaiheet tutkimusprosessista niin, ettei oma esiymmärrykseni pääsisi vaikuttamaan vaikkapa aineiston sisältöön, vaan kaikki tutkimustieto tulisi varmasti kerättyä ainoastaan tutkimuksen raameissa. Aineiston analyysivaiheessa minun on puolestaan tutkijana tärkeä kulkea hermeneuttista kehää mahdollisimman huolellisesti, jotta pääsisin oman esiymmärrykseni ja aineistosta syntyneen tulkinnan kautta mahdollisimman totuudenmukaiseen tulokseen (Gadamer 1993). Objektiivisuuteni tutkijana on siis tämän pro gradu -työn onnistumisen kannalta yksi keskeinen tekijä ja olen pyrkinyt saavuttamaan siinä mahdollisimman korkean asteen jo silkasta kunnioituksesta aiheittani ja Saaraa kohtaan, mutta myös tutkimuksen eettiset periaatteet täyttääkseni. Täydellistä objektiivisuutta ei liene kuitenkaan koskaan täysin mahdollista saavuttaa, vaikka siihen olisikin aina syytä pyrkiä (Eskola ja Suoranta 1998, 17).

2.3. Aineiston keruu

Valittuani tutkimusaiheeni ja pohdittuani keinoja sen tutkimiseen oli aika lähestyä Saaraa ja tiedustella hänen halukkuuttansa osallistua tähän tutkimukseen.

Mikäli Saara olisi kieltäytynyt osallistumasta tähän tutkimukseen olisi se tarkoittanut osaltani uuden pro gradu -aiheen valintaa, sillä vastaavanlaista tarinaa en tiennyt olevan kenelläkään muulla ja tästä syystä toivoin Saaran olevan myötemielinen tutkimukselleni. Valitsin lähestyä Saaraa aiheesta kasvotusten kun menin tekemään sovittua harjoittelua hänen yritykseensä lokakuussa 2014. Tämä lähestymistapa tuntui luontevimmalta, sillä se mahdollisti aiheesta keskustelemisen välittömästi ja Saaran haluamassa laajuudessa. Halusin varmistaa, etten millään tapaa luo painostavaa ilmapiiriä tutkimukseen lähtemisen osalta, joten kysytyäni Saaran halukkuutta osallistua tähän pro graduun annoin hänelle tarvittavan määrän aikaa pohtia asiaa ja vakuutin, etten millään tavalla pahastu mikäli Saara ei haluaisi antaa tarinaansa tutkimukseni käyttöön. Saara olikin ensireaktioltaan yllättyneet tästä pyynnöstä ja hän halusi pohtia ja sulatella mukaan lähtemistä yön yli, sillä hän ei osannut millään muotoa odottaa tällaista pyyntöä ja hän piti pro gradu -työhön mukaan lähtemistä isona asiana. Seuraavana päivänä Saara ilmaisi, että hän koki aiheen niin tärkeäksi että halusi antaa tarinalleen äänen myös tutkimuksen muodossa. Saara oli jo aiemmin puhunut uudesta yrityksestään useassa eri yhteydessä, kuten lehtihaastatteluissa, radiossa ja sosiaalisessa mediassa, mutta tämän tutkimuksen Saara koki tuovan asiaan vielä uuden, laajemman perspektiivin sekä akateemista painoarvoa. Sovimme harjoitteluviikon aikana aineiston keruusta, eli haastattelujen toteuttamisesta ja päädyin siihen ratkaisuun, että halusin käyttää harjoitteluviikkoni pelkästään harjoitteluun ja palata asiaan pro gradu -teeman kanssa myöhemmin kun harjoittelun asiat eivät enää olisi molemmilla, sekä tutkijalla, että tutkimuksen kohteella päällimmäisinä mielessä.

Aineiston keruuvaiheessa Saaran yritys oli ollut täydessä toiminnassa noin neljä kuukautta. Yritystoimintaa oli ollut suunnittelun ja käytännön järjestelyiden osalta olemassa jo pidempään, syksystä 2013 alkaen, mutta asiakastyötä Saara oli tehnyt elokuusta 2014 alkaen. Tämä aineisto siis kuvaa paitsi Saaran elämänvaiheita aina lapsuudesta alkaen, niin myös hänen pitkää historiaansa luokikoulutuksen puolella, sekä yrittäjyyden alkutaivalta ja varhaisia kokemuksia ohjauksen toteuttamisesta yrittäjänä.

Aineisto perustuu paljon myös Saaran ohjausajatteluun, joka ei ole muodostunut yrityksen perustamisen aikaan, vaan se on asia, joka on kehittynyt pidemmän ajanjakson aikana ja koskettaa siis paitsi Saaran nykyhetkeä, niin ulottuu myös pitkälle Saaran historiaan. Tutkimuksessa tulee siis kontrastia menneen ja nykytilanteen välillä.

Koska aineistona ovat yhden ihmisen kokemukset, päädyin siihen ratkaisuun, että mahdollisimman laajan kuvan saamiseksi toteutin kolme eri sisältöistä teemahaastattelua, jotka myös videoin ja josta jokaisesta syntyi haastateltavan tekemiä hahmotelmia paperille. Perttula (2008, 154) on esittänyt, että kun tutkitaan kokemusta, voi tutkija käyttää aineiston keräämiseksi kaikkia tapoja, joita ihmisellä kokemuksen ilmaisemiseksi on. Tutkijan on kuitenkin hyvä kussakin tapauksessa miettiä, millä tavalla ilmaistuna häntä kiinnostavat kokemukset ovat parhaiten kuvattavissa (Perttula 2008, 154). Videoimalla haastattelut ja teettämällä niistä myös hahmotelmia paperille pyrin varmistamaan, että tutkimani ilmiö tulisi mahdollisimman tarkasti ja laaja-alaisesti kuvattua. Näin toimimalla varmistin myös sen, että aineiston keruu toteutui fenomenologisen tutkimusotteen mukaisesti, sillä tämän tyyppisessä tutkimuksessa aineistonkeruun suositeltava toteuttamiskeino on nimenomaan haastattelu, mielellään videoituna, sillä sitä kautta pystytään lähestymään ihmisen kokemuksellista maailmasuhdetta laaja-alaisimmin (Laine 2001). Myös paperille tehtävillä hahmotelmilla oli oma erityinen tehtävänsä haastatteluiden sisällä, sillä ne ovat fenomenologisessa haastattelussa hyväksi todettu tapa päästä toisen kokemuksiin käsiksi (Laine, 2001).

Halusin myös sisällyttää tähän tutkimukseen ohjauksellista otetta kautta linjan, joten toteutin haastattelut ohjauksen prosesseja myötäillen siltä osin, että pyrin kartoittamaan tutkimukseni kohteen elämänkentän kokonaisuutena, enkä ainoastaan yhdestä näkökulmasta. Elämänkentästä on kirjoittanut erityisesti Peavy (1999, 80-85) puhuessaan sosiodynaamisesta ohjauksesta. Peavy näkee elämänkentän hahmottelun hyvänä tapana tarkastella ohjattavan tilannetta kokonaisuutena ja lähteä yhteistyössä etsimään ohjattavalle suuntaa tulevaisuutta aja-

tellen. Halusin siis lähestyä Saaran tarinaa Peavyn (1999) ajatusmallien mukaisesti käyttäen joitakin hänen esittelemiään konstruktivistisen ohjaajan työkaluja, kuten valmistautumista, kulttuuritietoutta, tilanteeseen sopivaa kielenkäyttöä, monipuolista viestintää sekä ennen kaikkea tietämättömyyttä. Viimeisenä mainitun kohdan koin erityisen tärkeäksi, sillä pitkä yhteinen historiani Saaran kanssa olisi voinut johtaa siihen, että Saara olettaa minun jo tietävän asioita ja niinpä pyrin saamaan hänet kertomaan asioista minulle niin kuin en olisi koskaan kuullut mistään niistä aikaisemmin. Tavoitteenani oli siis hahmottaa niin Saaran historiaan kuin sitäkin miten Saara ajattelee ja toimii ohjaajana. Myös mm. Hackney & Cornier (1996) ovat esittäneet, että ohjauksessa on hyvä ottaa huomioon kontekstuaalinen näkökulma, jolloin ohjattavaa tarkastellaan osana ympäristöään ja maailmankuvaansa.

Haastatteluissa käytetyt paperille hahmottamisen menetelmät ovat myös ohjauksessakin käytettyjä työkaluja. Ensimmäisessä haastattelussa käyttämäni elämäntarinan kertominen elämänviivan muodossa on esimerkiksi yksi ohjauksessa esiintyvä työkalu (mm. Sugarman 2004). Lisäksi toteutimme Saaran kanssa tietyn elämänosan keskeisen tekijän, eli ohjausfilosofian hahmottamisen mukailleen Peavyn (2006, 91-97) mallia, jossa käsiteltävää asiaa visualisoidaan paperille samalla kertoen kaikesta siihen liittyvästä omin sanoin. Tutkimushaastatteluista löytyy siis selkeitä ohjauksellisia elementtejä.

Perttula (2005, 140) esittää myös, että kokemusta ilmentävän tutkimusaineiston on täytettävä yksi ehto: siihen on voitava palata. Näin ollen videotutkimuksen haastattelut, joissa tehdään myös kuvauksia paperille, täyttävät tämän edellytyksen, sillä tutkimuksen käyttöön saadaan tätä kautta monenlaista aineistoa, jota kaikkea on mahdollista tarkastella lukemattomia kertoja uudelleen.

Laine (2001) näkee myös tärkeänä, että haastattelukysymykset ovat mahdollisimman avoimia ja vähän vastauksia ohjaavia. Tästä johtuen Laine (2001) ei pidä temahaastattelua hyvänä tienä kokemuksiin. Koska Laine ei kuitenkaan avaa sitä, miksi hyvin laajasti määritelty tema ei ole perusteltu kysymyksenasettelumetodi tutkimushaastattelussa, päätin avoimen tai syvähaastattelun käyttä-

misien sijaan valita nimenomaan teemat, jotta sain haastateltavan kertomaan aiheesta, joka minua kiinnosti. Haastatteluissa annoin siis alkuun hyvin väljästi teeman, kuten ”oma ohjausfilosofiasi”, josta Saara sai sitten alkaa kertoa itse valitsemallaan ja parhaaksi näkemällään tavalla, haluamassaan laajuudessa. Kolmannessa haastattelussa oli teeman ohella myös muutaman ennalta laadittu avoin kysymys, joilla ohjasin haastateltavaa kertomaan tarkemmin valitusta teemasta. Koska Laine nostaa esille sen problematiikan, joka liittyy myös avoimien kysymysten jossain määrin johdattelevaan ja rajaavaan luoteeseen (Laine 2001), en nähnyt väljän teeman käyttämistä haastatteluissa tutkimuksen tulosten kannalta heikommaksi vaihtoehdoksi. Teemahaastattelussa haastateltava sai mahdollisimman suuren vapauden kertoa valitusta teemasta ja siihen liittyvistä kokemuksistaan ja merkityksistään, mikä on fenomenologisen ajattelutavan mukaista. Lisäksi teemat mahdollistivat sen, ettei haastateltava tarvinnut paljoa lisäohjeistusta, joten minun ei haastattelijana ollut tarpeellista vaikuttaa Saaran kertomuksiin alun jälkeen juuri ollenkaan, muutamaa tarkentavaa kysymystä lukuun ottamatta, vaan Saara kertoi teeman sisältä asioita juuri siinä mittakaavassa, missä halusi.

Saara sai tietää haastatteluiden teemoista hyvin laveasti ennakoon, toisin sanoen kerroin hänelle mitä hänen tarinassaan halusin tutkia, mutta siitä, että pyytäisin häntä hahmottelemaan asioita myös paperille, en maininnut ennalta ollenkaan. Toki näiden hahmotelmien tekeminen valkeni Saaralle ensimmäisessä haastattelussa ja hänen oli siten mahdollista odottaa niitä myös kahdessa seuraavassa haastattelussa. Halusin kuitenkin karttaa yksityiskohtaisen ennakkotiedon tarjoamista välttääkseni sen, että Saara suunnittelisi sanomisiaan tai tekemiään hahmotelmia kovin tarkasti etukäteen. Näin pyrin varmistamaan aidot, ennalta suunnittele mattomat reaktiot teemoista kerrottaessa. Toisaalta tähän lähestymistapaan liittyy se riski, että jotain oleelliseksi koettua unohtuu kun haastateltava yrittää pohtia asiaa välittömästi teeman kuultuaan, eikä saa mahdollisuutta prosessoida asiaa vaikkapa päivän tai useamman ajan. Olin kuitenkin valmis ottamaan tämän riskin, sillä valitsin luottaa siihen ajatukseen, että todella tärkeät

asiat tulevat sanotuksi jossain määrin spontaaneissakin tilanteissa, joissa sanomisia ei ole suunniteltu. Pysin myös haastatteluissa noudattamaan fenomenologista ajatusta siitä, että haastattelu oli mahdollisimman avoin ja keskustelunomainen tapahtuma (Laine 2001). Myös Perttula (2005, 141) painottaa, että tutkijan on hyvä olla haastattelussa läsnä kiinnostuen toisen kokemuksista, eikä edustaen tietynlaista elämänmuotoa tai instituutiota. Näin haastateltavan ei tarvitse ponnistella pystyäkseen kuvaamaan kokemuksiaan sosiaalis-kulttuurisesti ymmärrettävillä tavoilla, vaan voi valita ne ilmaisut, jotka tuovat kokemukset parhaiten esiin. Johtuen Saaran ja itseni pitkästä yhteisestä historiasta, tämä avoimuus ja keskustelunomaisuus toteutuikin vaivatta ja Saara kertoi jokaisen teeman sisältä hyvin avoimesti ja suoraan omista kokemuksistaan ja näkemyksistään. Keskustelu myös polveili ajatuksesta toiseen jouhevasti ollen välillä meidän kahden välistä dialogia mutta suurimmalti osin Saaran omaa kerrontaa, joka olikin tavoitteeni.

Ensimmäisen haastattelun teemana oli elämänviiva. Elämänviivan yleisenä ajatuksena on saada haastateltava kertomaan niistä vaiheistaan ja elämäntapahtumistaan, jotka hän on kokenut erityisen tärkeiksi ja merkityksellisiksi. Elämänviivoista voi tulla erilaisia sen mukaan mitä pyydetään piirtämään. Haastateltava voidaan pyytää kuvaamaan opiskeluhistoriaansa, työuraansa tai mitä tahansa muuta elämänsä tärkeitä vaiheita piirtämällä niistä viivan ja avaamalla niiden keskeistä sisältöä sekä kestoja. Elämänviivan voisi tehdä myös kuvien keinoin, joista mm. Sugarman (2004, 4) on kirjoittanut elämänkulkua selkiyttävinä teki-jöinä. Omassa tutkimuksessani en rajannut elämänviivan toteuttamistapaa tai visuaalista ilmettä millään muotoa tutkimushaastattelussa, eli lopullinen tuotos on kaikin puolin Saaran oma valinta ja käsitys siitä, miten hän elämänviivan näkee. Ainoa asia, jota pyysin, oli, että Saara toteuttaa hahmotelmansa paperille. Ensimmäisen haastattelun tarkoituksena oli siis kartoittaa Saaran kulkema tie haastatteluhetkeen mennessä. Johdattelin Saaran piirtämään paperille elämänviivansa ja merkitsemään siihen erityisesti ne vaiheet, jotka hän on kokenut merkityksellisiksi hänen sen hetkisen elämäntilanteensa kannalta. Toisin sanoen toivoin, että

Saara käsittelisi niitä vaihteita ja kokemuksia, jotka ovat erityisesti olleet vaikuttamassa siihen, että Saara perusti oman ohjausalan yrityksen. Tämän melko laajan ohjeistuksen tarkoitus oli mahdollistaa se, että haastateltava sai mahdollisimman paljon tilaa valita itse ne vaiheet, jotka hän halusi elämänviivaansa sisällyttää ja mitä hän halusi niistä kertoa, fenomenologisen tutkimusmetodin hengessä. En siis rajannut haastattelun sisältöä koskemaan mitään tiettyä elämänvaihetta, vaan se sai kattaa koko Saaran elämän syntymästä aina haastatteluhetkeen saakka ja hän itse valitsi sieltä painotukset, joihin halusi erityisesti pureutua ja jotka koki erityisen merkittäviksi. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin 24.11.2014. Kokonaiskestoltaan tämä ensimmäinen haastattelu oli 34.45 minuuttia pitkä.

Toisen haastattelun teemana oli Saaran ohjausfilosofia. Ohjausfilosofia on jokaiselle ohjaustyötä tekevälle tärkeä työkalu. Oman ohjausfilosofiansa tiedostaminen ja selkeä hahmottaminen paitsi auttaa työn teossa, myös luo ohjaussuhteelle selkeät raamit ja mahdollistaa ohjattavan kohtaamisen selkeällä ja johdonmukaisella tavalla. Ilman jonkinlaista omaa ohjausfilosofiaa ohjaajan olisi melko mahdotonta tehdä ohjaustyötä. (mm. Gladding 2004.) Myös tässä toisessa haastattelussa Saara teki paperille hahmotelman sitä mukaa kun hän käsitteli aihetta. Annoin siis haastattelun alussa Saaralle aiheeksi hänen oman ohjausfilosofiansa ja pyysin häntä tekemään siitä vapaamuotoinen hahmotelman paperille, jonka kautta hän samalla sanallisesti avasi sitä, mikä hänen tekemässään ohjaustyössä on keskeistä ja merkityksellistä ja mitä ohjausfilosofisia periaatteita hän noudattaa. Toinen haastattelu toteutettiin 10.12.2014. Kokonaiskestoltaan tämä toinen haastattelu on 14.49 minuuttia. Tämä haastattelu jäi kaikista haastatteluista lyhimmäksi, vaikka ohjausfilosofia ei ole aiheena kovinkaan suppea, siihen kun voi liittyä mitä tahansa, mitä ohjaaja pitää tärkeänä työssään. Aineistoa tarkastellessani tulin kuitenkin siihen lopputulokseen, että haastattelun pituuteen nähden siihen mahtui paljon asiaa ja analyysiosiossa tästä haastattelusta on esillä monipuolisesti erilaisia sisältöjä. Lisäksi Saara esitti tässä haastattelussa ajatuksensa selkeimmin ja varmimman oloisesti kaikista haastatteluista. Hän tiesi, mitä halusi sanoa. Hän ei käyttänyt aikaa asioiden miettimiseen tai kertaamiseen.

Kolmas ja viimeinen haastattelu toteutettiin toista haastattelua seuraavana päivänä 11.12.2014 ja sen teemana oli ohjaus ja yrittäjyys. Tähän haastatteluun laadin ennakkoon pari avointa kysymystä liittyen ohjauksen toteuttamiseen yrittäjänä, sen merkityksestä tutkittavalle ja siihen liittyviin haasteisiin sekä mahdollisuuksiin. Pyrin jälleen pitämään kysymykset mahdollisimman vähän johdatteluvina, mutta kuitenkin teemaltaan selkeinä, jotta ne tukisivat haastateltavan omaa vapaata kerrontaa, eivätkä ohjaisi lyhyisiin kyllä/ei- vastauksiin. Oikeastaan on jopa hieman harhaanjohtavaa sanoa, että esitin kysymyksiä, sillä ehkä paremmin voisi jopa sanoa, että esitin johdatteluja aiheeseen, josta toivoin tutkitavan kertovan. Toisaalta muotoiluni oli kysymyslausemainen, joten tässä tilanteessa voitaneen puhua, että ollaan jossakin kysymyksen ja johdattelun välimaastossa. Kolmannen haastattelun kokonaiskesto on 33.12 minuuttia. Esitin haastattelua varten laatimani aiheeseen johdattelut heti haastattelun alussa, Saara teki niistä omat muistiinpanonsa paperille ja sitten hän sai alkaa kertomaan teemoihin liittyvistä asioista haluamassaan laajuudessa ja järjestyksessä. Saara halusi vielä lopuksi kertoa oma-aloitteisesti tekemästään yrityksen perustamiseen liittyvästä ideologiasta, jota varten hän oli laatinut oman kirjallisen esityksensä ja jonka kautta hän käsittelisi yrityksen perustamiseen liittyviä seikkoja sellaisten henkilöiden kanssa, jotka harkitsevat oman yrityksen perustamista ensimmäistä kertaa. Tätä yrityksen perustamiseen liittyvää osiota en ole liittänyt analyysiin, sillä se ei vastaa tutkimuskysymyksiin, vaan se toimisi pikemmin esimerkiksi luentona yrittäjyyttä harkitseville ihmisille. Saara kertoo siis siinä millaisia ominaisuuksia hänen mielestään yrittäjä tarvitsee ja mitä tekijöitä tarvitaan, jotta yrityksen perustaminen voisi onnistua. Koska se ei siis kuitenkaan käsittele Saaran ohjausalan yritystä tai ohjauksen ja yrittäjyyden liittoa, en nähnyt sen sisällön analysoimista tämän tutkimuksen kannalta hedelmälliseksi.

Kaikki haastattelut toteutettiin Saaran yrityksen tiloissa ja videoitiin niin, että vain Saara näkyy kuvassa. Olin asettanut kameran väliimme niin, että kun Saara kertoi kussakin haastattelussa esille nousevista asioista, hän pystyi katsomaan vaivatta suoraan minuun ja samalla kameraan, itse istuin suoraan kameran

takana, mahdollistaen näin suoran katsekontaktin. Tällä tavoin kameraan välittyvät myös tarkasti ne reaktiot, ilmeet ja eleet, jotka minä itsekkin näin. Koska omien eleideni tai ilmaisujeni tulkinta ei ole tämän tutkimuksen keskiössä, eikä tarkoituksena ole myöskään tutkia minun ja Saaran välistä vuorovaikutusta, en nähnyt tarpeelliseksi asetella kameraa niin, että molemmat näkyisimme kuvassa. Haastatteluiden kokonaiskesto on 82.06 minuuttia. Keräsin analyysia varten talteen myös jokaisesta haastattelusta tehdyn visuaalisen hahmotelman. Skannasin nämä hahmotelmat ja liitin ne omina kuvioinaan jokaisesta haastattelusta kertovaan analyysiosioon, jotta tämän pro gradun lukijalle välittyisi myös kuva siitä millaisista hahmotelmista on tämän työn osalta kyse. Näistä hahmotelmista myös näkee nopeasti ennen analyysiosion tarkempaa lukemista jokaisen teeman keskeisiä sisältöjä ja siten asiaan pääsee sisälle jossain määrin jo kuvion pohjalta. Haastattelujen toteuttamisen jälkeen litteroin jokaisen haastattelun sanatarkasti ja merkitsin litteraatteihin myös muita toimintoja, joita haastateltava teki haastattelun lomassa, esimerkiksi asioiden paperille kirjoittamisen, tiedon etsiminen vihkosta ja niin edelleen. Litteraattien yhteenlaskettu pituus on 20 sivua. Analyysin kannalta kaikki eri aineistoon liittyvät seikat on otettu huomioon sen mukaan, miten ne vaikuttavat tulokseen, eli mitä ne kertovat mm. haastateltavan tekemästä valmistautumisesta ja aiheen aiemmasta käsittelystä tai pohdinnasta.

2.4. Tutkimuksen kulku

Fenomenologisen tutkimuksen aineiston analyysiin voidaan käyttää Amadeo Giorgin (1985, 19-21) esittelemät neljä systemaattisesti ja prosessimaisesti etenevää vaihetta, joita hän nimittää *fenomenologisiksi portaiksi*. Tämä tutkimus noudattelee tätä mallia aineiston käsittelyn osalta. Tätä kautta pyrin toteuttamaan tutkimukseni fenomenologis-hermeneuttisen puolen mahdollisimman huolellisesti.

Ensimmäinen vaihe fenomenologisilla portailla on *kokonaisuuden hahmottaminen* alkuperäisestä haastatteluaineistosta. Kokonaisuuden hahmottaminen luo pohjan analyysin seuraaville vaiheille. Omassa tutkimuksessani tämä tarkoittaa kerätyn aineiston huolellista läpi käymistä ja ilmaistujen asioiden toistuvaa

kuuntelua sekä katselua, jotta lopulta alkaa hahmottua se suuri kuva, joka on aineiston keskeinen ja kantava teema. Tässä vaiheessa myös litteroin tutkimusaineiston, jotta voisin sitten poimia tutkimukseeni kirjallisia otteita siitä, mitä tutkimushaastattelussa on sanottu. Tämä kirjallinen muoto on erityisen tärkeä, jotta voin osoittaa yhteyden omien havaintojeni ja aineiston välillä. Litteraateista poimitut otteet siis luovat perusteet tekemälleni analyysille.

Toinen vaihe on *kuvauksen* kirjoittaminen tutkimuksen kannalta olennaisista asioista. Tämän vaiheen on tarkoitus tiivistää aineiston merkityksellinen aines ja jättää pois epärelevantit asiat. Tässä vaiheessa minun on siis tutkijana tärkeä löytää aineiston punainen lanka, jonka haluan kuljettaa läpi analyysin. Toisin sanoen ryhdyin siis tässä vaiheessa poimimaan litteroimastani tutkimusaineistosta analyysin kannalta olennaisia otoksia ja tiivistämään niistä olennaisen aineksen tutkimukseeni käyttöön. Minun on myös tutkijana tärkeä pyrkiä lähestymään haastateltavan kokemusta mahdollisimman luonnollisella tavalla. Jotta voisin tutkijana varmasti ymmärtää tutkittavan käyttämien ilmaisujen merkityksen, on minun käytävä tämä vaihe erityisen huolella ja ajan kanssa läpi (Laine 2001, 40). Tutkimuksessani käyn kuvausvaiheessa läpi tietoa yhä uudelleen ja uudelleen ja pyrin hahmottamaan sieltä kantavien teemojen joukosta pois ne asiat, jotka eivät tuota tutkimustehtävän kannalta tärkeää tietoa. Toisaalta tutkimusaineistossani on myös paljon tietoa, joka on arkaluontoista tai johon liittyy kolmansia osapuolia ja näin ollen tämäkin aineisto on prosessoitava huolellisesti ja niin jottei ulkopuolisten ihmisten yksityisyydensuoja vaarannu.

Kahden ensimmäisen vaiheen huolellinen toteuttaminen takaa sen, että fenomenologisten portaiden kolmas vaihe on mahdollista toteuttaa mahdollisimman selkeällä ja loogisella tavalla. Fenomenologisten portainen kolmas vaihe on *analyysivaihe*, jossa kuvausteksteistä tulkitaan merkityskokonaisuuksia tutkimustehtävän valossa. Tässä vaiheessa minun haasteenani tutkijana on löytää aineistosta tutkimustehtävän kannalta keskeiset asiat ja ymmärtää niiden väliset yhteydet (Laine 2001, 42). Tähän vaiheeseen kuuluu omassa tutkimuksessani paitsi jokaisen haastattelun läpikäyminen yksittäin, myös suurempien linjojen tutkimi-

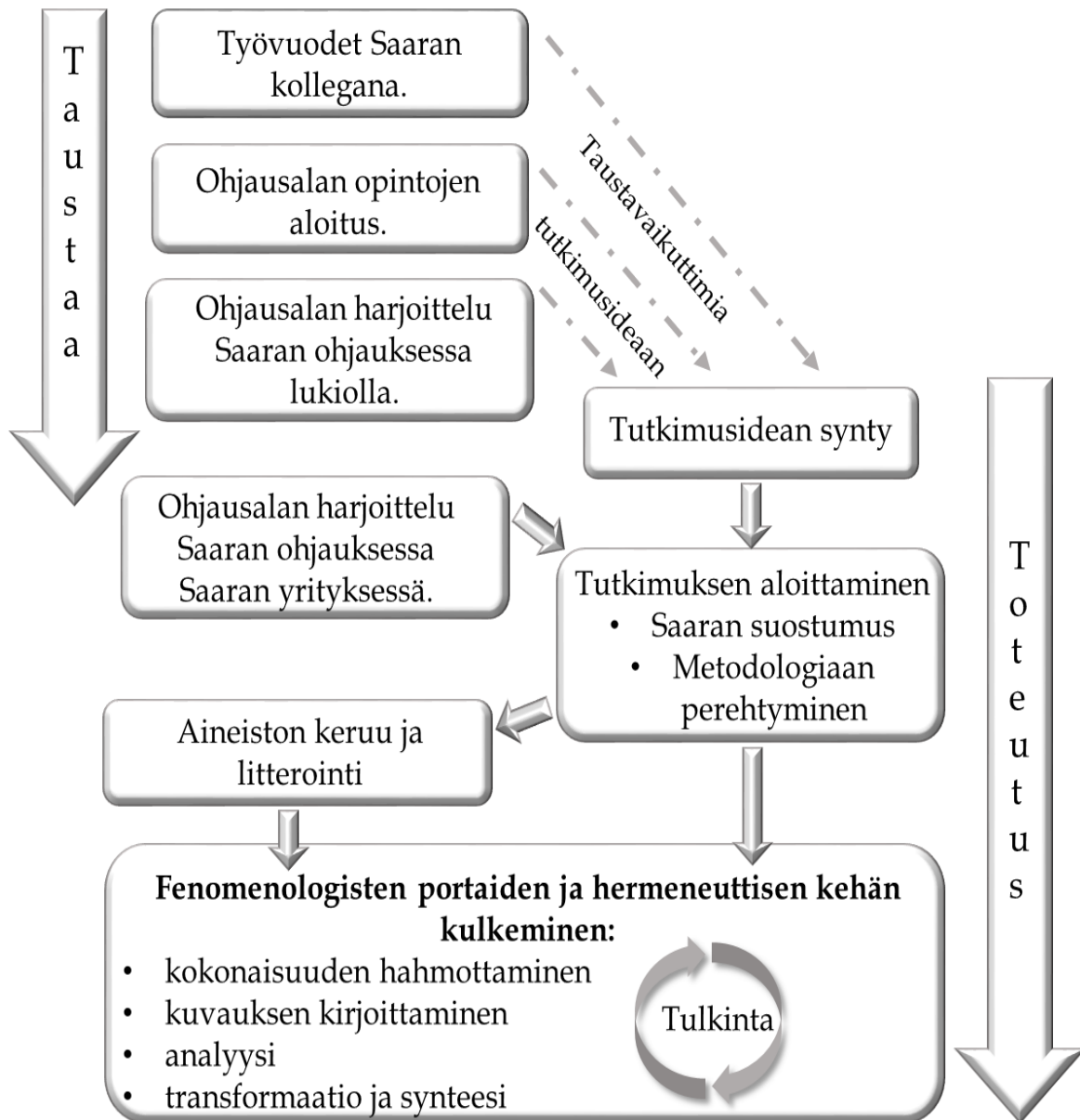
nen ja tiedon kokonaisuudeksi koostaminen, jotta asioiden väliset merkityssuhteet paljastuisivat kokonaisuudessaan. Aineistoa on mahdollista analysoida usealla tavalla ja näin ollen minun on tutkijana tässä kohtaa tehtävä valintoja sen suhteen, miten pilkon asiat analyysiin ja miten kohtelen esimerkiksi eri haastatteluissa esiin nousseita, mutta kuitenkin teemaltaan ja merkityksiltään yhteneväisiä asioita. Toisin sanoen, minun on tehtävä valintoja siitä, esitänkö jokaisen haastattelun aineiston analyysin omana kokonaisuutenaan, vai yhdistelenkö aineistoja sen mukaan, mikä kantava tema niitä näyttää yhdistävän. Tutkimusaineistoa tutkiskellessani päädyin ratkaisuun esittää jokaisen haastattelun sisällöt ensin omina kokonaisuuksinaan, toisin sanoen käsittelen jokaisen teeman: elämänviivan, ohjausfilosofian sekä ohjauksen ja yrittäjyyden välisen suhteen, omissa kappaleissaan.

Olen käsitellyt ensin jokaista haastattelua kokonaisuutena, josta olen sitten jaotellut omat alalukunsa kappaleen sisälle siten kuten aineisto on antanut aihetta. Kaikki tietyn teeman alta analyysistä löytyvät asiat eivät välttämättä tulleet esitetyksi tai käsitellyiksi samassa yhteydessä itse haastattelussa, sillä paikoitellen Saaran puhe polveili ja poikkesi aiheesta toiseen, joten tässä yhteydessä olen myös tehnyt yhdistelyä haastattelujen eri vaiheista niin, että samaan teemaan liittyvät asiat tulevat käsiteltyä yhdessä. Näin ollen minulla oli tutkijana haaste hahmottaa aineistosta yhtenäiset kokonaisuudet ja avata ne tässä analyysissä mahdollisimman huolellisesti. Aineistosta analyysiin poimimani haastattelun katkelmat olen muokannut tarpeen mukaan sellaiseen muotoon, ettei niistä paljastu kolmansien osapuolien tietoja tai tarkkoja paikkoja. Näin toimien olen pyrkinyt turvaamaan tutkimukseni kohteen, Saaran, yksityisyyden ja erityisesti niiden osapuolien yksityisyyden, jotka eivät ole mukana tässä tutkimuksessa muutoin kuin välillisesti Saaran kertomusten kautta. Kaupunkeja ja paikkoja, sekä henkilöitä jne. olen siis merkannut litteraatteihin xxx-kirjaimilla.

Analyysissä annoin erityisen paljon painoarvoa niille seikoille, jotka Saara valitsi kertoa sekä suullisesti, että laittaa ylös paperille tekemäänsä hahmotelmaan. Tämä valinta tuntui perustellulta koska sekä suullisesti, että kirjallisesti

asian esiin tuominen vaikutti antavan sille erityisen paljon painoarvoa. Tutkimushaastattelussa nousi siis esille myös monia asioita, jotka eivät päätyneet paperille ja näin ollen eivät vaikuttaneet olevan niin suurilla merkitysisällöillä ladattuja. Toisaalta olen kuitenkin nostanut näitäkin asioita esille mikäli ne liittyvät tutkimuskysymyksiini ja tuovat lisätietoa jostakin myös paperille hahmotellusta asiasta. Analyysiosiossa tuon mukaan myös alan kirjallisuutta ja keskustelutan sitä omien tulosteni kanssa.

Viimeiset tutkimuksen vaiheet ovat *transformaatio* ja *synteesi* (Giorgi 1985). Viimeinen vaihe tarkoittaa liikkumista yksittäisestä kohti yleisempää, induktiosta kohti deduktiota. Synteesiosiossa teen yhteenvetoja haastattelujen sisältöjen välillä eli tarkastelen niitä teemoja, jotka nousivat koko tutkimuksen kannalta merkittävimmiksi ja pohdin sitä, mikä niiden anti tämän tutkimuksen tuloksissa on. Tässä vaiheessa tarkastelen edelleen tuloksia tieteellisten käsitteiden kautta ja tuon mukaan aikaisempia aiheeseen liittyviä tutkimustuloksia keskustelunomaisella tavalla. Tässä osiossa on myös tavoitteena osoittaa merkityskokonaisuuksien väliset suhteet. Joskus voi myös käydä ilmi, että jotkut merkityskokonaisuudet ovat suurempia kuin toiset (Laine 2001, 43). Synteesivaihe on juuri se vaihe tutkimusta jossa fenomenologisen tutkimuksen päätarkoitus nousee esiin, sillä siinä esitellään tutkimuskohteena olleen ilmiön olemuksellinen merkitysrakenne. Synteesi siis vastaa tutkimuskysymyksiin ja johtaa lopullisiin johtopäätöksiin sekä tutkimustuloksiin. Tutkimuksen vaiheet on esitetty kronologisessa järjestyksessä Kuvio 1.

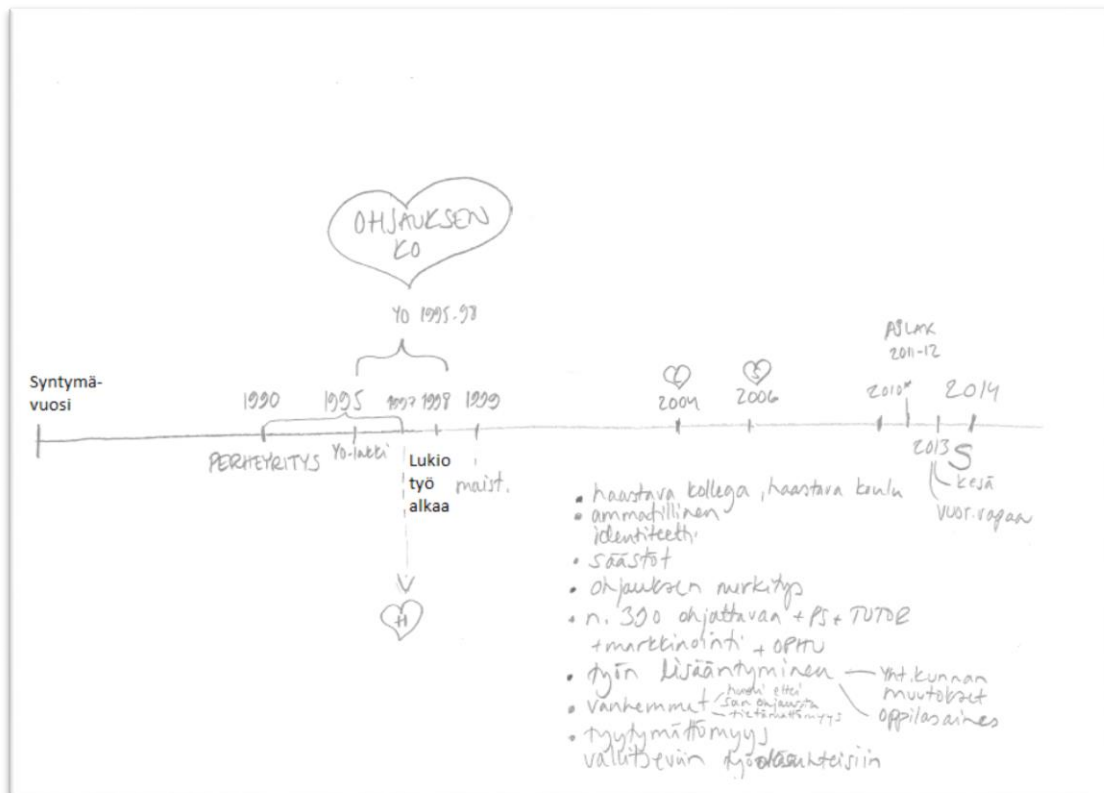
Kuvio 1: Tutkimuksen vaiheet

3. ELÄMÄNVIIVAN VIITOITTAMAA

Elämänviivan avulla halusin erityisesti tutkia sitä, mitkä vaiheet elämässään Saara koki merkityksellisiksi sen kannalta, että hän oli päättänyt perustaa oman ohjauspalveluita tarjoavan yrityksen ja lähteä toteuttamaan ohjausta oman ohjausfilosofiansa mukaan. Toisin sanoen pyysin Saaraa kertomaan kulkemastaan polusta niin ihmisenä kuin ohjausalan ammattilaisenakin, paneutuen erityisesti niihin vaikuttajiin, joiden hän katsoo liittyvän tutkimushetkellä vallinneeseen elämäntilanteeseensa ohjaustyötä tekevänä yrittäjänä. En kuitenkaan halunnut rajata mitään aiheita sinänsä tutkimushaastattelun ulkopuolelle, joten Saara sai sisällyttää elämänviivaansa kaiken, mitä itse halusi. Esille nousikin ohjausalaan liittyvien vaiheiden ohella katkelmia lapsuudesta aina nuoruuden seurustelusuhteeseen, aviopuolison löytymiseen ja lapsien syntymään. Kaikki tämä ei kuitenkaan ole mukana analyysissä, sillä pyrin tarkastelemaan aineistoa nimenomaan tutkimusintressieni kautta ja näin ollen analyysiin sisältyvät vain ne vaiheet, jotka todella näyttäytyivät merkityksellisinä ohjaustyön kannalta. Saaran haastattelun pohjalta huomasin hermeneuttista kehää kuljettuani, että esiin nousi selkeästi erilaisia merkityskokonaisuuksia, jotka sijoittuivat eri elämänvaiheisiin, mutta joilla kaikilla on ollut tärkeä rooli sen muokkaamisessa miten ja missä Saara tekee ohjaustyötä. Jaoin nämä merkitykset kuuteen eri alalukuun, joiden alla käsittelen jokaisen merkityksen vaikutusta Saaraan ja keskustelutan Saaran kertomaa ohjausalan ja muun oleellisen kirjallisuuden kanssa.

Huomionarvoista tässä analyysin osiossa on se, että olen pyrkinyt valitsemaan erityisesti sellaisia lähteitä, jotka sijoittuvat tutkimusentekoajankohdaltaan sille ajanjaksolle, josta Saarakin puhuu. Tämä tarkoittaa sitä, että käsitellessäni esimerkiksi Saaran työvuosia lukiossa, olen lähteiden osalta pyrkinyt ottamaan mukaan keskusteluun ohjausalan tutkimuksia sekä kirjallisuutta, jotka käsittelevät suurin piirtein sitä aikaa, josta Saarakin puhuu. Olen myös huomionut aineistossa nimenomaan ne opetussuunnitelmat, joiden aikana Saara on työskennellyt lukiossa. Koen näin saavani hyvää kaukupohjaa Saaran havainnoille ja aja-

tuksille kun pystyn vertaamaan ja keskusteluttamaan niitä muiden sen ajan tutkimuksien ja julkaisujen kanssa. Näkisin, että tällainen kirjallisuusvalinta heijastelee mahdollisesti parhaiten Saaran kerrontaa ja luo ajankuvaa siitä tilanteesta, jota Saara kulloinkin eli. Toki kaikki kirjallisuus ei kuitenkaan noudattele tätä linjaa, sillä ohjausalasta on paljon tietoutta, joka soveltuu tämän analyysin tarkoituksiin sisällöltään, mutta ei ole samanaikaista julkaisuajankohdaltaan Saaran kokemuksen kanssa. Näin ollen en ole ollut ehdoton lähteideni valinnan suhteen.

Kuvio 2: Saaran elämänviiva kuvattuna

3.1. Kasvuympäristön merkitys

Kasvuympäristö ja sen vaikutukset nousivat ensimmäisenä selkeänä teemana esiin Saaran elämänviivasta. Saara kertoo elämänviivaansa aloittaessaan lapsuutensa vuosien olleen onnellisia, mutta ei käsittele niitä sen tarkemmin. Ensimmä-

mäinen vaihe, johon Saara halusi erityisesti pureutua sijoittuukin hänen nuoruusvuosiinsa, jolloin hän perheensä kanssa muutti omasta synnyin kaupungistaan uuteen kotikaupunkiinsa ja hänen vanhempansa perustivat tuolloin perheyrittöksen, jossa koko nelihenkinen perhe oli sittemmin enemmän tai vähemmän töissä koko sen seitsemän vuotta, jonka yritys heillä oli. Saaran vanhemmille yritys oli pääasiallinen toimeentulon lähde ja Saaralle, sekä hänen veljelleen, yritys tarjosi töitä loma-ajoiksi ja viikonlopuiksi (Ote 1).

Ote 1.

P2: ...mä vedän nyt tän viivan niinku tolleen noin (piirtää). ja siis tota voitais niinku ohittaa tämä nämä lapsuuden onnelliset vuodet niin tota aina sinne saakka kun, kun kun pistetään vaikka tohon noin (piirtää) mä oon vuosi on yhdeksänkymmentä niin mä oon silloin kolmetoista vee kun me muutettiin xxx:ään

...ja sit mä laitan tänne että xxx ky joka oli meidän perheyrittö (kirjoittaa). se ei voi olla vaikuttamatta tähän minun tämänhetkiseen tilanteeseen. eli me oltiin muutettiin koko perhe xxx ja perustettiin tällanen perheyrittö jossa sitten minäkin työskentelin seuraavat seittämän vuottako se nyt oli sitten meillä. tai asuin tai elin sitä yrittäjyyttä niin (yskii) niin sinne saakka.

Saaran mukaan hänen perheensä yrityksellä on ollut suuri vaikutus siihen, että hän on itsekin perustanut yrityksen ja on yrittäjähenkilö. Nuoruuden malli, jossa koko perhe on työskennellyt samassa yrityksessä, on jättänyt jälkensä Saaran ajatusmaailmaan työn teosta ja tavasta, jolla elantonsa voi ansaita. Saara käyttääkin ilmaisua *”se ei voi olla vaikuttamatta tähän minun tämänhetkiseen tilanteeseen,”* jonka kautta Saara ilmaisee tapaansa suhtautua nuoruuden kasvuympäristön vaikutukseen. Nelson-Jones (1995, 134-139) on esittänyt, että ihmisen elämässä on erilaisia konteksteja, jotka vaikuttavat hänen toimintaansa ja kaksi näistä ovat tämän elämänvaiheen kannalta oleellisia: sosiaalinen luokkakonteksti ja perhekonteksti. Nelson-Jonesin (1995, 134-139) mukaan käyttäytymissäännöt poikkeavat eri sosiaaliluokkien kesken ja ohjauksessa, kuten muussakin vuorovaikutuksessa, on tärkeää ymmärtää sosiaaliluokan vaikutus ihmisen toimintaan. Vaikka tämän tutkimuksen osalta ei olekaan varsinaisesti kyse ohjaustilanteesta, voi tässäkin yhteydessä esittää sosiaaliluokan vaikutuksen näkyvän Saaran ajattelussa.

Eikä kyse ole pelkästään Saaran sosiaaliluokan vaikutuksesta, vaan vielä enemmän perhe kontekstista, joka on myös ollut osaltaan muokkaamassa Saaran valintoja. Ydinperheen jäsenten toiminta vaikuttaa jokaiseen tähän joukkoon kuuluvaan henkilöön ja näin ollen Saaran perheen toiminta on osaltaan viitoittanut uravalintaa yrittäjänä.

Saaran perhetaustaa voi tarkastella myös kulttuurisen lähestymistavan kautta, sillä mm. Helven (1987, 17) mukaan ihmisen maailmankuva sisältää kulttuurisen ulottuvuuden jolloin ihmisten nähdään siirtävän kulttuurista perintöä sukupolvelta toiselle. Myös työn tekemisen tapa voidaan nähdä kulttuurisena perintönä, sillä yrittäjyys on ollut osa Saaran perheen kulttuuria. Myös Keskinen (1997, 45) esittää, että kulttuuri vaikuttaa oleellisesti jokaisen ihmisen maailmankatsomukseen ja oman kulttuurin tapaa toimia pidetään herkästi oikeana ja todellisena. Saara on siis kasvanut nuoruudessaan näkemään oman perheensä yrittäjyyskulttuurin hyvänä tapana toimia ja tehdä töitä. Lisäksi se, että hän ei ole ainoastaan nähnyt tätä toimintamallia, vaan ollut siinä itse kiinteästi mukana, on vaikuttanut Saaran ajatusmaailmaan. Huuskonen (1992) on myös huomauttanut luomassaan prosessimallissa, että yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat yleiset taustatekijät, joita ovat mm. työkokemus, aiempi yrittäjäkokemus, perhetausta, ja roolimallit. Saaran kohdalla erityisesti perhetausta ja perheessä saatu yrittäjäkokemus näyttäytyvät selkeinä vaikuttajina.

Keskinen (1997, 53-54) on myös tuonut esille, että ihminen ei ole välttämättä usein tietoinen niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat hänen päätöksentekoonsa, koska ihmisen maailmankuvan erityinen ominaisuus on myös sen pyrkimys kätkeytyä arkiajattelun taakse. Saaran tilanteessa näin ei kuitenkaan ole, vaan Saara tiedostaa hyvin sen, että perheen yrittäjyyshenkisyys on ollut vaikuttamassa hänen ajatusmaailmaansa ja maailmakuvaansa työn tekemisen osalta. Myös McGrath Cohoon et al. (2010, 5) ovat huomauttaneet, että erityisesti moni naisyrittäjä on kertonut läheisen ihmisen antaman yrittäjyyden mallin olleen tärkeässä roolissa omaa yrittäjyyttä pohtiessa. Saaran kertomus perheen ja erityisesti perheyrittäjyyden vaikutuksesta siihen, että hän on itse ryhtynyt ohjausalan yrittäjäksi näyttäytyy siis hyvin selkeänä ja vahvana tutkimushaastattelussa ja tämän

taustan merkitys saa kaikupohjaa myös tutkimuskirjallisuudesta, sillä perhekulttuurin vaikutusta voidaan pitää hyvin merkittävänä ihmisen elämänvalintoja arvioidessa.

Kuten jo nostin esille, Saara työskenteli perheyrietyksessä yhteensä noin seitsemän vuoden ajan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että hän oli yrityksessä töissä 13-vuotiaasta aina noin 20-vuotiaaksi asti ja tämä ikähaarukka kattaa mm. Kaivosojan ym. (2010) mukaan lähes koko nuoruusiän, jonka nähdään ulottuvan noin 13 ikävuodesta aina 22 ikävuoteen saakka. Nuoruusikä on Kaivosojan ym. (2010) mukaan merkittävä ikävaihe, sillä siihen liittyy voimakkaita kehitystehtäviä niin fyysisesti kuin psyykkisestikin ja näiden vaiheiden vaikutukset näkyvät monilta osin pitkälle aikuisikään.

Saara käsitteli nuoruusvuotensa muilta osin melko nopeasti, hän ei esimerkiksi kokenut tarvetta käsitellä yläaste- tai lukiovuosiaan muussa yhteydessä kuin perheyrietyksestä puhuessaan. Koulun rooli ei siis korostunut tässä vaiheessa elämänviivaa vaan se jäi hyvin vähäiseksi, kuten otteesta 2 ilmenee.

Ote 2.

kävinhän mä tietysti lukion tossa ysikaks eiku ysikolme viiva ysiviis. miten se menee (mietti). no laitetaan ylioppilaaksi ysiviis tohon (kirjoittaa). yo lakki noin. tota perheyrietystä oli siis niinku mä laitan sitä et sitä oli tonne ysiseiska saakka. (kirjoittaa) niin koko mun yläasteen ja lukioajan mä oon ollut siellä töissä ja kaikki kesät ja lomat ja pyhät ja kaikki ja koko perhe oli niinku sitä yrietystä pyörittämässä.

Saara koki perheyrietyksen myös eräänlaisena turvaverkkona, joka kävi ilmi myöhemmässä vaiheessa haastattelua, kun Saara puhui ohjausalan opintoihin hakemisesta. Saara koki, että vaikka hän ei pääsisi suoraan lukion jälkeen opiskelemaan valitsemaansa alaa, voisi hän mennä töihin perheyrietykseen, eikä opiskelupaikan saamatta jääminen olisi näin ollen niin iso asia, tämä ilmenee otteesta 3.

Ote 3.

.. ja sit kun mulla oli niin helppo kun mä tiesin et jos mä en pääse niin sit mä voin olla siellä meidän perheyrietyksessä töissä.

Perheryityksen merkitys tulee ilmi siis myös Saaran tulevaisuuden suunnittelussa, hän koki sen turvaverkokseen, jonka varaan hän voi perustaa elämänsä jos muut suunnitelmat eivät toteudu. Saara on siis assosioinut määrätynlaisen turvan tunteen yrittämiseen nuoruusvuosinaan, sillä hän ei ole kokenut perheyritystä epävarmuutta lisäävänä tekijänä elämässään, vaan juuri päinvastoin. Virtanen ja Keskinen (2000, 7) huomauttavatkin, että erityisesti yrittäjävanhempien näyttämä malli korostuu monissa yrittäjäksi lähtevien ihmisten tarinoissa ja tämä yrittäjäksi sosiaalistuminen tapahtuukin juuri seuraamalla ja ihailmiensa yrittäjien toimintaa. Virtanen ja Keskinen (2000, 7) nostavat myös esille, että yrittäjämyönteisessä ympäristössä kasvaminen vaikuttaa erityisesti ihmisen arvoihin, asenteisiin ja uskomuksiin niin, että henkilön alttius yrittäjyyteen kasvaa. Tämä näkyy selkeästi myös Saaran tarinassa, sillä tutkimushaastattelun perusteella hänen käsityksensä yrittäjyydestä on myönteinen. Saaran oma yritys on kuitenkin täysin eri alalle keskittynyt kuin hänen vanhempiensa aikanaan omistama yritys, joten eroavaisuuksiakin näissä työskentelyn muodoissa varmasti on. Näitä seikkoja Saara ei kuitenkaan käsitellyt tutkimushaastattelussa, joten yrittäjyyden osalta piirtyy ainoastaan se kuva, että yrittäjähenkisyys on ollut merkittävässä roolissa Saaran kasvuvuosina hänen perheessään.

3.2. Opintojen merkitys

Toinen suuren merkityksen saanut vaihe, jonka Saara nosti esille elämänviivassaan, oli yliopisto-opintojen suoritusvaihe. Saara opiskeli ohjausalaa ja psykologiaa yliopistossa valmistuen Kasvatustieteiden Maisteriksi 1999. Opintojen merkitys ei täysin vastaa tutkimuskysymyksiin, sillä se enimmäkseen taustoittaa sitä, miten Saara päätyi alun perin valitsemaan ohjausalan omaksi alakseen, miten hän suhtautui opintoihinsa ja millaisia ura-ajatuksia opiskeluaikana syntyi. Koska tässä yhteydessä esille nousevat asiat ovat hyvin vahvasti Saaran omia subjektiivisia näkemyksiä ja muistoja, on näitä vaiheita melko vaikeaa keskustella ohjausalan tai muun kirjallisuuden kanssa. Kirjallisuudesta kun ei ole saa-

tavilla täsmällistä tietoa juuri Saaran käymän yliopiston tarjoamasta koulutuksesta niiltä vuosilta, kun Saara oli opiskelija. Myöskään kyseisen yliopiston koulutuksesta kertovat internetsivut eivät enää vastaa tämän tutkimuksen tarpeisiin, sillä Saaran opiskeluvuosista on kulunut aikaa yli 15 vuotta enkä voi siis olettaa, että koulutuksen kuvaus olisi enää täsmälleen samanlainen. Näistä syistä johtuen peilauspintaa tälle analyysin osiolle oli hyvin vaikea saada. Edellä esille nostamistani haasteista huolimatta halusin sisällyttää tämän osion tutkimukseeni, koska se on osa sitä kuka Saara on ohjaajana ja toisaalta Saaran yliopistosta saama oppi heijastuu hänen omien sanojensa mukaan selkeästi hänen ohjausfilosofiinsa, jota käsittelen laajemmin luvussa 4.

Opiskeluajasta Saaralla on yksinomaan positiivisia muistoja. Hän opiskeli yliopistossa kolme vuotta ja viimeisen, eli neljännen, opintovuotensa hän oli jo töissä siinä lukiossa, jossa työskentelikin aina yrityksen perustamiseen asti. Ohjausalan opintoja Saara kuvaa ”kivaksi ajaksi”. Hän koki, että opiskeltavat asiat sopivat hänelle (Ote 4) ja hän piirsikin elämänviivaansa opintojaan merkitsevän kohdan ympärille sydämen.

Ote 4.

P2: no sitten tietysti se että kun mä läksin opiskelemaan heti kun mä sain lakin niin mä opiskelin sitten ysiviis viiva ysikasi. yksysiysikasi laitetaas tänne xxx. niin mä opiskelin siis niinku yliopistolla tohon saakka. mites myö se saadaan tuonne laitettua (piirtää). xxx:n yo. mä olin vaan kolme vuotta siellä...

... laitetaan tänne se ohjauksen koulutus (kirjoittaa). laitetaan siihen sydän (piirtää) koska se oli kivaa aikaa siellä oli kiva opiskella ja tota ne ohjausasiat kolahti silleen että mä oikeestaan kun mun xxx sen aikanen rehtori soitti ja kysy et tulisitko psykologian sijaiseksi ni mä olin edellisellä viikolla just kavereille hehkuttanut että miten ihanaa tää opiskelu on ja vitsi mä tykkään mä opiskelen vaikka mitä vielä (nauraa). ja tota sitten mä opiskelin sinne ysikasi syksyyn saakka tai oikeestaan muutin kesän aikana xxx:n takasin...

Saara kertoo olleensa innostunut opinnoistaan ja aikoneensa opiskella pidempäänkin, mutta hänen saamansa työtarjous vaikutti siihen, että Saara valmistui nopeammin. Saara kertoo, että ohjausalan asiat tuntuivat omilta ja ”kolahtivat”, eikä hänellä ollut aikomusta lähteä yliopistolta pois vielä siinä vaiheessa, missä hän lopulta kuitenkin päätyi siirtymään sieltä työelämään. Saaran saama

työtarjoisuus siis veti hänet mukaan koulumaailman puolelle ja hän työskenteli aluksi psykologian opettajan sijaisena. Hieman myöhemmin tästä paikasta tuli hänelle virka lukion opinto-ohjaajana ja psykologian opettajana. Saara kertoi yliopistovuosistaan melko nopeasti, parilla virkkeellä, joten koin tarpeelliseksi esittää Saaran opintoihin liittyen pari tarkentavaa kysymystä. En kuitenkaan halunnut keskeyttää Saaran omaa kerrontaa, vaan päätin palata asiaan tarkentavien kysymysten osalta haastattelun loppupuolella kun Saara oli ensin itse saanut kertoa kaikesta, mistä halusi kertoa. Näin jätin myös mahdollisuuden sille, että Saara olisi vielä voinut oma-aloitteisesti kertoa lisää opiskeluaikastaan ja mahdollisesti vastata niihin kysymyksiin, joita aioin esittää, ennen kuin ennätin ne esittää. Koska näin ei kuitenkaan käynyt, palasin Saaran opiskeluaikaan vielä haastattelun loppupuolella. Halusin selvittää sen, kuinka selkeä opiskeluvalinta oli Saaralle lukion jälkeen, toisin sanoen halusin kartoittaa tiesikö hän, että ohjausala oli sen hänen ”juttunsa” (Ote 5).

Ote 5.

P1: niin olis se sulle kuinka selvää lukion aikana jo et mitä sä haluat opiskella ja miten se valikoitu

P2: oli. .. mullahan oli aina ollut ajatus että jotain. ihmisiin liittyvää. vähän opettajajuttuja ja psykää...mutta tota. ei tota löytynyt mistään muualta ku xxx:stä tota koulutusta silloin eikä sitä edelleenkään niinku tällasessa muodossa löydy. et se oli niinku helppo ratkasu. enkä mä hakenut edes muualle...

...et se oli. mulle, mulle tehty täsmäkoulutus.

Ohjausala oli selkeästi kokonaisuus, joka kiinnosti häntä, sillä se tuntui sisältävän niitä asioita, jotka olivat lähellä Saaran sydäntä, kuten ihmisten kanssa työskentely, psykologia ja kasvatustiede. Ohjausalan koulutusta ei myöskään ollut tarjolla sellaisena kokonaisuutena missään muussa kaupungissa kuin siinä, jonne Saara haki opiskelemaan, joten kaupunki- ja yliopistovalinta oli hyvin selvä. Ohjausala olikin myös ainoa asia, jota Saara haki opiskelemaan ja tässä yhteydessä Saara puhui myös mahdollisuudesta työskennellä perheryityksessä, mikäli opiskelupaikka ei aukenisikaan (ks. Ote 3). Kun Saara pääsi ohjausalan koulutukseen, hän koki, että se oli kuin hänelle räätälöity koulutus, se sisälsi kaikkia niitä asioita, jotka häntä kiinnostivat.

Opiskelupaikan valinnan ohella halusin myös kartoittaa sitä, millaisista työmahdollisuuksista Saaran omassa ohjausalan koulutuksessa oli puhuttu. Toisin sanoen halusin tiedustella Saaran kokemuksia siitä, millaisia eri uravaihtoja heille esitettiin, ohjattiinko heitä missä määrin koulumaailmaan vai oliko esimerkiksi oman ohjausalan yrityksen perustamisesta ollut puhetta. Tällä pyrin kartoittamaan vielä laajemmin niitä vaikuttimia, joita Saaran taustalla saattoi olla yrittäjäksi ryhtymisen kannalta (Ote 6).

Ote 6.

P2: no. kyllä siellä puhuttiin vähän että työvoimahallintoon tai yrityksiin tai joku meidän vuosikurssi..eiku meidän ylemmältä vuosikurssilta päätykin tai lähti sitten tota niinku henkilöstöhallinnon puolelle, ulkomaille. ja joku lähti sitten niinku kirkon diakoniatyöhön et kyllä siellä niitä esimerkkejäkin oli, et ei ne pelkästään päätyne oppilaitoksiin. ja sit oli niinku yliopistourahomiin ja. et kyllä siellä niinku jonkun verran oli esillä se että voi tehdä muutakin, mut ei ehkä yrityksen, yrityksistä ei puhuttu.

Saara kertoi, että muista vaihtoehtoista oli myös jonkin verran puhetta ja muutama henkilö heidän koulutusohjelmastaan olikin valinnut muun uran kuin koulumaailmaan sijoittuvan ohjaustyön tekemisen. Koulutusohjelmassa ei kuitenkaan Saaran muistikuvan mukaan erityisesti kannustettu yrittäjäksi ryhtymistä, vaikka muita vaihtoehtoja käsiteltiin. Saara ei siis ajattele yrittäjäksi ryhtymisen ajatuksen saaneen nostetta vielä yliopisto-opintojen aikaan.

Saara kertoi myös saaneensa ohjausta siihen suuntaan, minne hän voisi sopia opinto-ohjaajaksi erään harjoittelun tiimoilta. Haastattelun loppupuolella Saara myös kertoi vielä siitä, miten hän lopulta päätyi valitsemaan lukion työpaikakseen. Tämä tieto nousi esille kun kysyin vielä tarkennusta työpaikan valinta-asiaan (Otteet 7-9).

Ote 7.

... ja sit kun siinä. mmhh, siinä oli aina se loppukeskustelu et harjoitteluohjaajan ja sen yliopisto-ohjaajan kanssa ni siinä sai sit oikeesti miettiä siinä päättöharjoittelun loppukeskustelussa et mikä se ois se minun juttu. tosin sit se mun päättöharjoittelun opo sano että yläkouluun olisit ennen kaikkea soveltuva. mä silloin muistaakseni sitä vähän itse jo siinä kritisoin, kun mä halusin lukioon.

Saara kertoo, että päättöharjoittelussa hänelle oli sanottu, että hän olisi ennen kaikkea soveltuva yläkoulun opinto-ohjaajaksi, mutta Saara muistelee jo tuolloin itse kritisoineensa sitä ja ajatelleensa haluavansa enemmän lukion puolelle töihin. Hän kertookin lukion valikoituneen paitsi omien sen aikaisten ajatusten, myös osaltaan sattuman kautta, sillä hän sai opiskelun loppupuolella jalkaa oven väliin lukioon ja sinne hän myös valmistumisensa jälkeen jäi töihin. Sattuman vaikutuksesta ihmisen elämänkulkuun ovat kirjoittaneet myös Krumholtz, Foley ja Cotter (2013, 15, 20-23), joiden mukaan kyseessä on asiaan suhtautumistapa, jossa yksilön on mahdollista luoda uutta tai hyötyä suunnittelemattomista tapahtumista. Saaran kohdalla työn saaminen opintojen loppupuolella oli siis sattuman sanelema tilanne, josta Saara onnistui tekemään itselleen melko pitkän uran lukiomaailmassa (Ote 8).

Ote 8.

P2: no, (naurahtaa) tietysti kun tarjottiin töitä niin pääsin, jalka oli jo sitten oven välissä.

Toisaalta Saara myös kertoo harjoitteluiden antaneen hänelle käsitystä siitä, minne hän haluaisi töihin, sillä hän koki pystyneensä muodostamaan harjoitteluiden kautta oman kuvansa siitä, millaista opinto-ohjaajan työ on eri ohjausta toteuttavissa paikoissa ja näin ollen hänelle oli myös vahvistunut ajatus siitä, missä hän halusi työskennellä valmistumisen jälkeen (Ote 9). Saaran päätyminen lukiomaailmaan ei siis ollut ihan puhtaasti asia joka ”vain tapahtui”, vaan siihen liittyi myös Saaran oma mieltymys kyseisellä kouluasteella työskentelyyn.

Ote 9.

no sit siellä oli mun mielestä, xxx:n yliopistolla oli ohjauksen koulutuksessa tosi hyvät ne harjoittelut. että kun siellä oli kuitenkin niinku orientoiva harjoittelu missä pääs näkemään vähän opon työtä. sit oli se. perusharjoittelu ykkönen silloin, eli missä piti niinkun sit jo vähän tehäkin. siellä oli enemmän sitä tunti, opo-tuntien suunnittelua ja pitämistä. perusharjoittelu kakkosessa piti keskittyä sit henkilökohtasiin ohjauksiin, ja. sit oli sivuaineen harjoittelu tietenkin, psykan harjoittelu. ja sit piti olla työvoimahallinnon puolella harjoittelussa ja sit piti olla ammatillisella puolella ja sit oli vielä päättöharjoittelu mikä oli sitten monta kuukautta. että siinä sai niin hyvän kuvan siitä että minkälaista se on...

Ura lukion opinto-ohjaajana syntyi siis useamman tekijän yhteisvaikutuksesta. Näin ollen sekä kokemus, oma mieltymys, että myös jossain määrin satuma olivat mukana vaikuttamassa siihen, mistä Saaran työura lähti liikenteeseen yliopistovuosien aikana ja jälkeen.

3.3. Opinto-ohjaajan työn merkitys

Kolmas merkittävä kokonaisuus elämänviivassa oli Saaran työvuosia käsittelevä osio. Tämä osuus sai suurimman roolin elämänviivaa käsiteltäessä. Saara käytti tämän osion käsittelyyn suhteellisesti eniten aikaa ja siihen liittyviä vaiheita Saara myös käsitteli kaikista yksityiskohtaisimmin. Tämä vaihe elämänviivasta jakaantuukin alalukuihin 3.3- 3.6. Valitsin jakaa tämän elämänviivan vaiheen näihin eri alalukuihin, koska tämän vaiheen sisältä löytyi selkeästi eri teemoja, joita kaikkia Saara käsitteli suhteessa omaan työuraansa lukiossa. Tämän vaiheen jakamisen useampaan alalukuun olenkin tehnyt ennen kaikkea analyysin selkeyttämisen takia, sillä kaikki nämä teemat liittyvät kiinteästi Saaran työhön lukion opinto-ohjaajana, mutta jokainen niistä sisältää myös selkeästi erilaisia merkitysisältöjä, joiden käsittely yhteen putkeen, työura-otsikon alla, olisi sekavaa. Tässä ensimmäisessä alaluvussa 3.3. käsittelen Saaran työtä opinto-ohjaajana lukiossa kuten hän olisi sitä itse halunnut toteuttaa ja millaisia näkemyksiä hänellä itsellään oli työstä, jota hän siellä teki. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen järjestyksessä yhteiskunnan ja erityisesti koulutuspolitiikan vaikutuksia Saaran työhön opinto-ohjaajana, työssä uupumista, sekä lopulta oman suunnan löytämistä. Omat näkemykset työstä opinto-ohjaajana, yhteiskunnan vaikutukset, työssä jaksaminen jne. ovat kaikki saman yhtälön osasia, mutta ne saavat oman selkeämmän roolinsa Saaran elämänviivassa kun käsittelen ne omissa alaluvuissaan. Tämä mahdollistaa myös keskeisen teeman, eli opinto-ohjaajana toimimisen huolellisen käsittelyn, kun tarkastelen asiaa useamman alaluvun kautta.

Virkasuhde lukioon oli tämän pro gradu -työn aineiston keruuhetkeen, syksyyn 2014 mennessä, kestänyt yhteensä 15 vuotta. Aktiivisia työvuosia näistä on ollut noin 12, sillä Saara on ollut kahdesti äitiyslomalla, vuosina 2004 ja 2006.

Lisäksi Saara oli puoli vuotta vuorotteluvapaalla syksyllä 2013, jolloin hän alkoi suunnitella yritystoimintaansa. Tämän tutkimuksen aineiston keruuhetkellä Saara oli virkavapaalla yritystoiminnan käynnistämisen vuoksi, eli hän oli edelleen virkasuhteessa myös lukioon. Tämä 15 vuoden mittainen virkasuhde lukioon tarkoittaa sitä, että Saara on ollut samassa työpaikassa yli kolmanneksen elämästään. Virkavuodet lukiolla kattavat siis lähes koko Saaran aikuisiän, pois lukien opiskeluajan, tutkimuksen tekohetkeen asti.

Työurasta kertoessaan Saara nosti esiin myös seikkoja, jotka olen jättänyt tämän tutkimuksen analyysin ulkopuolelle. Näitä ovat esimerkiksi työpaikan henkilökemia-asiat, jotka karsiutuivat analyysistä kahdesta merkittävästä syystä. Ensinnäkin, henkilökemia-asiat eivät ole tämän tutkimuksen kohteena ja toisekseen näiden asioiden käsittely rikkoisi kolmansien osapuolien yksityisyyden suojaa, enkä näin ollen voinut analysoida niitä edes sivumennen ohjaustyön piirteitä käsitellessäni. Monet henkilökemia-asiat olisivat mielenkiintoisia tutkimuksen kohteita yleisellä tasolla ja tämänkin tutkimuksen osalta, mutta ne eivät sovellu tämän pro gradu -työn tarkoituksiin.

Työvuosiensa alkua Saara kuvailee hektiseksi ja raskaaksi ajaksi. Hän valmistui maisteriksi yliopistosta ensimmäisen työvuotensa aikana. Työuran alkua kuormitti työn ohella siis opintojen loppuun saattaminen. Saaran työura alkoi psykologian opettajan sijaisuutena. Ohjaus tuli työnkuvaan ikään kuin psykologian opetuksen kylkeen aluksi, mutta ohjauksen määrä kasvoi vuosien mittaan tasaisesti ja lopulta Saara ei opettanut psykologiaa juuri ollenkaan. Saaralla oli työvuosien alkupuolella toinen opinto-ohjaaja kollegana, mutta tämän opinto-ohjaajan työmäärän vähentyessä eläköitymisen myötä tuli Saarasta hiljalleen lukionsa ainoa opinto-ohjaaja. (Ote 10).

Ote 10.

P2: ysiysi. maisteri (kirjoittaa). maisterin paperit sain sillon, tein koko sen ekan vuoden töitä ja opetin ja valmistelin tunteja ja olin opona...

...mut mulla oli siis niinku mulle nyt sattuu se rehtori soittamaan ja kysymään et oikeestaan se meni niin päin et se kysy psykan opettajan sijaiseksi. ja sit kun se kuuli että mä luen ohjausta niin siihen laitettiinkin yks vuositaso ohjausta. ja sitten sitä kasvatettiin matkan varrella kun se toinen opo jäi vähän niinku taka-alalle sitten ni. niin niin, se oli aika luontevaa

Kun Saara ryhtyi toteuttamaan ohjausta uudessa työpaikassaan, hän halusi alkaa soveltamaan työhönsä yliopistosta ohjaustyöhönsä saamia oppeja. Saara puhuukin, että pyrki luomaan ohjauksen kulttuuria kouluun koska hän koki, että sellaista ei kyseisessä koulussa ollut siinä muodossa miten hän itse ohjauksen näki (Ote 11).

Ote 11.

... ja yritin ehkä niinku omalta osaltani luoda jonkinlaista ohjauksen kulttuuria siihen kouluun jossa ei ehkä sellasta ollu ollu. ihan varsinaisesti semmosessa merkityksessä miten minä sen näin kun olin sen kolme vuotta joensuussa opiskellu niin mulla oli niinku tietty ajatus ja musta tuntu että siellä koulussa ei välttämättä ihan ollut ajatusta ollenkaan siitä et mitä se ohjaus voi olla. ja tietysti siinä nyt kävi jonkinlaisia yhteentörmäyksiä sen suhteen että aika ei riittänyt ja sen suhteen että puitteet ei ollut ihan optimaaliset tehdä sitä ohjaustyötä niinku ois halunnut. mutta toisaalta minua oltiin varoteltu että kaikki vastavalmistuneet kohtaa sen saman ongelman että ei se mene siellä työelämässä niinku siellä yliopistossa niitä asioita läpi käydään.

Kuten yllä olevasta otteesta käy ilmi, tämä yritys uudistaa työpaikan käytänteitä ei kuitenkaan sujunut ongelmitta. Saara huomasi, että puitteet tehdä ohjausta eivät olleet aivan optimaaliset. Tämä viittaa siihen, että työvuosiensa alkupuolella Saara jakoi työhuoneen opinto-ohjaaja kollegansa kanssa. Näin ollen huoneessa saattoi olla molemmilla ohjaajilla yhtä aikaa opiskelijat käymässä läpi omia asioitaan. Sellaisessa tilanteessa ei pääse kovinkaan rauhassa syventymään opiskelijan asioihin, kun taustalla on usein myös toinen keskustelu käynnissä.

Gladding (2004, 128-129) ja Peavy (1999, 83) painottavatkin, että ohjaustilanteen täytyisi voida edetä ilman keskeytyksiä ja ulkoisia häiriötekijöitä, kuten puheluita tai melua. Tämä ei ollut Saaran uran alkupuolella mahdollista jaetun huoneen vuoksi. Amundson (2005) nostaa myös esille fyysisen ohjausympäristön tärkeyden ohjauksen toimivuuden kannalta. Hän lähtee liikkeelle siitä, että ohjaukseen tuleva henkilö voisi ensin saapua odotustilaan, jossa häntä tervehtii ystävällisesti vastaanottovirkailija, joka ohjaa ohjattavan sitten ohjaajansa luokse. Näin ohjattava kokisi tulevansa huomioduksi alusta alkaen ja tilanne osoittaisi, että ohjausta pidetään tärkeänä toimintana. Koulumaailmassa ei luonnollisesti ole vastaanottovirkailijoita ja ohjaustilanne on muutenkin vähemmän formaali.

Monesti ohjattava vain saapuu opinto-ohjaajan luokse ja keskustelu alkaa. Gladding (2004, 128-129) kuitenkin painottaa useita tutkimustuloksia lainaten, että myös fyysinen ympäristö vaikuttaa ohjaukseen edistäen tai haitaten sitä. Lukuisissa eri tutkimuksissa on selvitetty mm. sitä, millaisiin väreihin, hajuihin, kalusteisiin jne. ihmiset reagoivat positiivisesti (Gladding, 2004 128-129). Myös ohjaajan ja ohjattavan huoneeseen sijoittelua on pohdittu ja on todettu että heidän välissään ei olisi hyvä olla pöytää, joka aiheuttaa helposti rajan syntymisen tunteen ohjaustilanteessa. Lisäksi tuolien olisi hyvä olla noin 90 asteen kulmassa toisiinsa, sallien ohjattavan katsoa joko suoraan ohjaaja tai suoraan eteensä (Gladding 2004, 128-129). Lukiomaailmassa tällaisia ohjaustilanteelle hyödyllisiä seikkoja ei välttämättä ole kuitenkaan mahdollista ottaa huomioon kaikilta osin, etenkin jos kaksi opinto-ohjaajaa työskentelee samassa huoneessa.

Fyysisen työympäristön asettamien haasteiden lisäksi Saara myös huomasi, etteivät hänen ajatuksensa kohdanneet kollegan kanssa siitä, miten ohjaustyötä voisi tehdä. Tämä käy ilmi Saaran kerronnasta, jossa hän nostaa esille, ettei koulussa ehkä ollut ajatusta siitä, mitä ohjaustyö voisi olla. Ohjauskulttuuriin luomisessa voikin olla omat haasteensa jo sen perusteella, että ohjaukseen liittyvä käsitteistö saattaa vaikuttaa jopa sekavalta, etenkin jos sitä tarkastelee alan englanninkielisten termien *guidance, counselling, advising, mentoring, tutoring tai supervising* läpi (Vehviläinen 2014). Oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmäkin on nostanut esille ilmiön jäsentymättömyyden aiheuttaman epäselvyyden (OPM 1995, 5) toteamalla, että ohjauksen käsitteen alle mahtuu kokonainen kirjo eri tavoilla toteutettavia asioita. Karkeasti esittäen voitaisiin siis nähdä, että siinä missä yhdelle lukion opinto-ohjaajalle ohjaus voi tarkoittaa siitä huolehtimista, että opiskelija saa vaadittavat kurssit kasaan ja hänellä on jatko-opintosuunnitelma, voi se toiselle tarkoittaa henkilökohtaisia ohjauskeskusteluita ja prosessimaista ohjausta läpi lukiotaipaleen ja elämässä eteenpäin. Saaran käsitys siitä, mitä ohjaustyö voisi olla, ei siis kohdannut koulussa vallinneen käsityksen kanssa. Saara ei kuitenkaan tässä vaiheessa tutkimusta ottanut tarkemmin kantaa siihen, miten hän itse ohjauksen näkee, eikä myöskään pyrkinyt määrittelemään millaisen linssin läpi koulussa jo tarkasteltiin ohjausta. Saara tyytyi ainoastaan kertomaan, että

näkemykset olivat hyvin eriäviä. Saaran omaa ohjausfilosofiaa tarkastelen lähemmin luvussa 4 ja tästä analyysin osiosta piirtyy kuva siitä, millaista ohjausta Saara itse haluaa tehdä ja toisaalta siis ehkä myös se, millaista ohjaus ei ollut hänen lukiotyöpaikassaan uran alkuvuosina.

Toisaalta Saara myös huomauttaa, että häntä oli jo yliopistossa varoiteltu siitä, että vastavalmistuneet tulisivat kohtaamaan työelämässä sen tilanteen, jossa he huomaavat, etteivät asiat mene oikeassa elämässä kuten niiden yliopistossa on esitetty menevän. Tämä ennakkovaroitus osaltaan kertoo siitä, että yliopistossa on koulutettu tietyn tyyppisen ohjauksen tekemiseen ja siellä tiedostetaan, että kentällä tapahtuva työ ei täysin vastaa tätä ajatusta. Saara osoittaakin tällä toteamuksella myös valmistautuneensa henkisesti siihen, että hänen näkemysensä ohjaustyön tekemisestä ei välttämättä tule toteutumaan työelämässä ja että sille, miten ohjausta esitetään tehtävän yliopistossa, ei välttämättä olekaan tilaa vaikkapa koulussa. Myös siihen, millaista ohjausta Saara oli osaltaan valmistautunut tekemään työelämässä, tulee vastaus analyysin neljännessä luvussa kun tarkastelen Saaran ohjausfilosofiaa.

Saara törmäsi siis työuransa alkupuolella ohjauksen institutionaalisiin haasteisiin. Vehviläinen (2014) nostaa esille tämän seikan käsitellessään ohjauksen institutionaalista luonnetta ja valtaa. Ohjaukselle on tyypillistä, että institutiot tarjoavat ohjaukselle tavoitteita, painotuksia ja rajoja (Vehviläinen 2014). Saara huomasiikin olevansa uransa alussa tilanteessa, jossa ympäristö asetti reunaehdot sille, miten hän pystyi ja miten hänen tuli ohjausta tehdä. Hän ei saanut täyttä vapautta ja itselleen mieluisaa ympäristöä, joiden avulla lähteä ohjaustyötä toteuttamaan.

3.4. Yhteiskunnallisen muutoksen merkitys

Saara puhui haastattelussa useassa eri yhteydessä myös havainnoistaan yhteiskunnallisista muutoksista ja niiden vaikutuksesta ohjaustyöhön. Lairio ym. (2001, 76) ovat huomauttaneet, että yhteiskunnallisten muutosten myötä on koulutuspolitiikalla pyritty vastaamaan esiin nousseisiin muutostarpeisiin. Koska en

ole lähtenyt tekemään tätä pro gradu -tutkimustani yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta, en käsittele Saaran esiin nostamia havaintoja niinkään yhteiskuntapoliittisen teorian kautta. Sen sijaan otan tässä vaiheessa mukaan huomioita nimenomaan koulutuspoliittisista muutoksista, jotka liittyvät opinto-ohjauksen tilaan ja rooliin erityisesti koulumaailmassa, sillä tämä on analyysin kannalta keskeistä tietoa ja sitä vasten voin peilata myös Saaran ajatuksia ja huomioita. Koska Saara on työskennellyt lukiossa kahden eri opetussuunnitelman aikana ja näiden sisältö on myös vaikuttanut oleellisesti Saaran työhön ohjaajana, käsittelem analyysissä jonkin verran opetussuunnitelmien linjauksia - opetushallituksen linjaukset kun ovat niitä ohjenuoria, joiden mukaan koulumaailmassa työskentelevät opinto-ohjaajat työtänsä yleensä tekevät. Saara kertookin kokeneensa työskennelleensä suurien muutosten keskellä monessa eri mielessä. Ensimmäinen Saaran havainto liittyi taloudelliseen tilanteeseen. Saara kertoo havahtuneensa ensimmäistä kertaa puheisiin säästöistä 2000-luvun alkupuolella. Toisaalta samaan aikaan alettiin myös hiljalleen korostaa ohjauksen merkitystä kouluissa. Tähän tilanteeseen liittyy ristiriita, johon Saara kiinnitti huomiota: ohjauksen tekemistä pidettiin tärkeänä, mutta siihen ei budjetoitu yhtään enempää resursseja. Tämä oli ristiriita, jonka Saara koki hyvin raskaana, sillä vaikka ohjauksen roolia ryhdyttiin pitämään hänen oman tuntumansa mukaan tärkeämpänä, ei mikään käytännössä parantunut (Ote 12).

Ote 12.

ehkä tossa sanotaan että kakstuhattayks kaks tai kolme niin mulla rupes ekan kerran tuntumaan siltä, että, että niinkun. tai mä huomasin sen että puhutaan koko ajan. säästöistä enemmän ja enemmän. mä kirjoitan sen säästöt tänne (kirjoittaa). ja sitten puhuttiin ohjauksen merkityksestä mutta mitään ei tehty. ehkä sen kakstuhattaluvun, puolessa välissä varmaan ruvettiin tuomaan sen ohjauksen merkitystä enemmän esille. ja mulla kuitenkin on ihan kaikkina näinä vuosina ... ollut noin kolmesataayhdeksänkyt ohjattavaa plus psyka (kirjoittaa). plus tuutorointi (kirjoittaa) plus markkinointi (nauraa ja kirjoittaa) plus oppilashuoltotyö. niin niinku tää väli tästä tänne ensimmäisen lapsen syntymään ni alko siis siinä jo olla vähän semmosta että huhhuh että nyt on niinku tosi kova tahti

Kuten yllä olevasta otteesta käy ilmi, Saara koki oman oppilasmääränsä ja muutoinkin työmääränsä olleen suuri ja tahti tuntui kiristyvän vuosi vuodelta

ilman, että työn tekemisen mahdollisuuksiin tuli kohennusta. Saaralla oli tässä vaiheessa yksin ohjattavanaan noin 390 opiskelijaa ja sen lisäksi muuta toimintaa koulun sisällä eri tiimeissä ja työryhmissä. Opetushallituksen sekä SOPO:n suositus on, että yhtä opinto-ohjaajaa kohden koulussa saisi olla 250 oppilasta (Numminen ym. 2002, 191). Tämä määrä ylittyi Saaran tilanteessa noin 140 oppilaalla, joka on merkittävästi suositeltua suurempi määrä. Tämä myös tarkoittaa sitä, että jokaista oppilasta kohti jää huomattavasti vähemmän henkilökohtaista ohjausai-kaa. Toisaalta esimerkiksi Ahola & Mikkola (2004) huomauttavat, että suositusta suuremmat oppilasmäärät eivät ole tavattomia, sillä heidän tutkimuksessaan suositusta suuremmat oppilasmäärät ovat erityisesti lukioissa melko yleisiä. Ahola & Mikkola (2004) nostavatkin esille saman asian, josta Saara itsekin puhuu tämän tutkimuksen yhteydessä myöhemmissä vaiheissa useaan otteeseen: aika ei yksinkertaisesti riitä kun on suuri määrä ohjattavia.

Saara on myös työskennellyt lukiossa kahden eri opetussuunnitelman aikaan ja havainnot muutoksista erityisesti vuoden 2005 aikoihin sijoittuvatkin uuden opetussuunnitelman käyttöön oton aikaan. Tuolloin linjattiin Laaksolan (2002) mukaan uudet selkeästi laajemmat ja tarkemmat ohjeet opinto ohjauksen toteuttamiselle lukiokoulutuksessa. Kuvio 3 esittää uuden vuonna 2005 käyttöön otetun opetussuunnitelma linjauksia (Ahola & Mikkola 2004, 37). Uudessa opetussuunnitelmassa korostuu ajatus siitä, että opiskelijoita patistetaan omatoimiseen tiedonhakuun ja heidän tiedonhankintataitojaan parannetaan. Lisäksi ohjaus-, tiedotus- ja neuvontapalvelut täytyy saada tutummiksi oppilaille koska opinto-ohjaajat eivät ehdi neuvoa oppilaita kädestä pitäen (Ahola & Mikkola 2004, 38).

Saara ei ottanut tutkimushaastattelussa kantaa tähän ajatukseen opiskelijoiden itsenäisemmästä tiedonhausta vaan hän korosti ennen kaikkea sitä, että 2000-luvun alkupuolella hän koki, että hänen työtahtinsa oli liian kova sillä ohjattavien määrällä, joka hänellä oli ja niiden muiden tehtävien lisäksi, mitä hänellä esimerkiksi psykologian opettajana oli. Saara puhuukin siis enemmän sen suuntaisesti, ettei hänellä ollut antaa opiskelijoille yksilöllistä ohjausta niin paljon kuin hän

olisi halunnut sitä järjestää. Saaran kerronnasta piirtyy siis kautta linjan vaikutelma, että hän halusi edelleen korostaa henkilökohtaisen ohjauksen roolia, eikä niinkään jättää opiskelijoita etsimään tietoa yksinään.

Lukion opinto-ohjauksen tavoitteet	
○	Opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa itsenäisyyteen ja vastuullisuuteen siten, että hän pystyy suunnittelemaan oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, tunnistamaan opiskeluunsa liittyviä ongelmia ja etsimään tietoa, miten hän saa apua näihin ongelmiin. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy opiskelemaan täysipainoisesti koko lukion ajan, kykenee kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan sekä löytämään omat yksilölliset oppimisen tapansa ja vahvuutensa opiskelijana.
○	Opiskelijaa tulee ohjata hankkimaan tietoa ja hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät hakuoppaat ja muut tietolähteet sekä osaa käyttää tietoverkoissa olevaa informaatiota itsenäisesti jatko-opintoihin hakeutumisen tukena.
○	Opiskelijaa tulee ohjata ja tukea elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidoissa. Opiskelijan tulee saada ohjausta jatko-opintojen suunnittelussa ja päätöksenteossa siten, että hänellä on tietoa opiskeluvaihtoehdoista lukion jälkeen ja että hän tuntee toisen asteen ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen keskeisen koulutustarjonnan. Tarkoituksena on, että opiskelijalla on valmiudet hakeutua jatko-opintoihin välittömästi lukio-opintojen jälkeen.
○	Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ammatillisen suuntautumisen etsimisessä ja päätöksenteossa arvioimaan realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa. Tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee lukio-opintojaan ja tekee valintojaan tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen koko ajan huomioon jatko-opintosuunnitelmansa.
○	Opinto-ohjauksen tehtävänä on välittää tietoa työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tutustua eri ammatteihin ja työelämään sekä opiskeluun muissa oppilaitoksissa. Opiskelijaa tulee ohjata siten, että hän osaa etsiä tietoa muiden maiden tarjoamista opiskelumahdollisuuksista ja työskentelystä ulkomailla.

Kuvio 3: Lukion opinto-ohjauksen tavoitteet (Ahola ja Mikkola 2004).

Se seikka, että Saara ei ollut päätoiminen opinto-ohjaaja vaan hänellä oli ohjaustyön ohessa myös psykologian opetusta, sekä lukuisia muita velvoitteita, aiheutti myös tilanteessa huomattavaa lisäkuormitusta. Yhteiskunnan ja insti-

tuutioiden rooli ohjauksen tekemisessä korostuukin tässä vaiheessa Saaran elämänviivaa hyvin selkeästi. Vehviläinen (2014, 18) esittää, että yhteiskunnalliset instituutiot tarjoavat ohjaukselle suuntia, odotuksia ja ongelmanasetteluja. Näitä Saaran tilanteessa olivat esimerkiksi uudistunut opetussuunnitelma, suuri ohjattavien määrä, sekä monet muut velvoitteet, jotka veivät toisaalta aikaa ohjaustyöltä. Aina kun Saara oli pitämässä psykologian oppitunteja tai osallistumassa esimerkiksi koulunsa markkinointitiimin tapaamisiin, hän oli poissa ohjaustyön parista. Lairio ja Puukari (1999) ovat myös esittäneet, että yleisimpiä ongelmia ohjauksen toteuttamisessa on juuri aikapula, erityisesti henkilökohtaiseen ohjaukseen käytettävä aika on vähissä. Lisäksi esille nousee opinto-ohjaajan ja opettajan kaksoisrooli josta myös mm. Lairio ja Puukari (1999) kirjoittavat yhtenä lukion opinto-ohjaajan työtä lisäävistä tekijöistä. Myös Saaran kohdalla tämä kaksoisrooli näyttäytyy erityisen selkeästi työn kuormittavuutta lisäävänä asiana. Puhakka ja Silvonen (2011) puolestaan nostavat tutkimuksessaan esille oppilaitoksissa tehtävälle ohjaustyölle asetetut odotukset, joita käsitellään mm. Kouluhyvinvointityöryhmän muistiossa (2005) sekä Hallituksen strategia-asiakirjassa (2006). Puhakka ja Silvonen (2011) huomauttavat, että ohjauksen merkitys nähdään näissä asiakirjoissa päättäjien tasolla selkeästi suurena, mutta käytännössä hyvän ohjauksen toteutumiseen ei välttämättä järjestetä riittävästi resursseja. Saaran oma havainto olikin se, että vaikka hänen tekemälleen työlle annettiin julkisella tasolla tunnustusta korostamalla sen merkitystä yhteiskunnassa, ei työn tekeminen hyvin tuntunut juurikaan mahdolliselta. Päinvastoin, Saara jopa kokee, että ohjaustyötä ei todellisuudessa arvosteta, koska sille ei mahdollisteta riittäviä toimintaedellytyksiä.

Myös Lahtinen ym. (2006, 4) huomauttavat, että monia opinto-ohjaukselle suositeltuja muutoksia, kuten vaikkapa lisärahoitusta, ei ole toteutettu ja että esimerkiksi 39% lukiolaisista tuohon aikaan (vuonna 2005) koki saaneensa liian vähän opinto-ohjausta. Lahtinen ym. (2006, 20) toteavatkin, että opinto-ohjauksen tila vuoden 2005 aikoihin ei vastannut lainsäädäntöön ja koulutuspolitiikkaan asetettuja tavoitteita. Opinto-ohjaajia oli liian vähän ja esimerkiksi lukiossa opiskelijan oikeus saada opinto-ohjausta ei toteudu.

Seuraava merkittävä vaihe yhteiskunnallisesti, jonka Saara nosti esille työuraansa käsitellessään ajoittui vuoteen 2010 ja sen molemmiin puolin, jolloin Saara havaitsi säästöjen vielä tiukentuneen ja tämä aiheutti koulumaailman puolella mm. sitä, että sijaista ei palkattu jos itse oli sairaslomalla. Tämä alkoi vaikuttaa työn kumuloituvuuteen oman työpaikan sisällä. Saara kertoo havainneensa muutenkin, että yhä useampaan asiaan oli perusteluna säästöt. Hän ei eritellyt tarkemmin mitä kaikkea nämä säästöt koskivat, mutta hän kuitenkin koki tarpeelliseksi mainita säästöt useaan otteeseen, joten tästä syntyy käsitys, että taloudellisten resurssien kaventuminen tuntui työssä monessa eri suhteessa (Ote 13).

Ote 13.

sanotaan että kakstuhattakymmenen suunnilleen (kirjoittaa). jotain sitä luokkaa, mut siitä eteenpäin se rupes olemaan sitä että että säästösyistä ei tietenkään niinku palkattu sijaisia ja säästösyistä tapahtu paljon, aina oli säästösyit. ...ja ja sit niinku sitä työtä alko olla ihan hirveesti.

Viimeinen merkittävä ulkopuolelta tullut vaikutus Saaran työhön oli oppilasaines, jossa Saara kertoi havainneensa muutoksen noin 2010-luvun paikkeilla. Saara alkoi tuolloin kiinnittää huomiota siihen, että hänelle alkoi tulla enemmän ja enemmän ohjattavia, jotka kaipasivat erityistä tukea. Tämä erityisen tuen tarve liittyi niin opinnoista suoriutumiseen, kuin ylioppilaskoejärjestelyihin ja muuhun psykososiaaliseen tukeen. Saara koki tämän oppilasaineksen ohjaamisen olevan selkeästi kuormittavampaa kuin muiden opiskelijoiden kanssa, sillä näiden opiskelijoiden kanssa monien asioiden hoitamiseen meni enemmän aikaa ja kaikkiin heidän haasteisiinsa piti paneutua vielä huolellisemmin. Nämä opiskelijat eivät kyenneet hoitamaan lukio-opintojaan samalla tavalla kuin ns. keskiverto opiskelija, vaan heidän kanssaan ohjaussuhde muodostui tiiviimmäksi, koska he tarvitsivat tukea monissa sellaisissa asioissa, joissa moni muu opiskelija ei kokenut tuen tarvetta. Näiden opiskelijoiden ongelmiin kuului mm. masennusta ja jaksamisen ongelmia. Toisaalta Saara kiinnitti myös huomiota siihen, että lukivaikeuden seulominen parantui entisestään, joka johti siihen, että lukivaikeusdiagnooseja tehtiin enemmän. Myös mm. Qvarnström (2013, 176) huomauttaa, että erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut koko 2000-luvun

ajan ja näistä merkittävimpana joukkona ovat lukivaikeudesta kärsivät oppilaat. Qvarnström (2013, 180) nostaa esille lukivaikeuden vaikutukset myös oppilaan sosiaaliseen rooliin ja henkiseen hyvinvointiin. Hänen mukaansa tällaisilla opiskelijoilla voi usein olla heikko itsetunto, sosiaalisen identiteetin kehittymisen vaikeutta ja oppimisen ilokin voi kadota. Nämä kaikki seikat voivat puolestaan johtaa masennukseen ja jopa syrjäytymiseen (Qvarnström 2013, 178-180).

Myös vuonna 2010 uusittu perusopetuslaki vaikutuksineen heijastui Saaran työhön, sillä tuolloin pyrittiin suuntaamaan erityisopetuksen ja oppilashuollon tukea aiempaa tehokkaammin niille opiskelijoille, jotka sitä eniten tarvitsivat. Uudessa laissa painotettiin myös koulun vastuuta oppimisvaikeuksien arvioinnissa (Qvarnström 2013, 176). Näin Saaran havainto liittyy myös laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen, jossa opinto-ohjaajat ovat kiinteänä osana uusia tukitoimia, sillä lisätty oppilaanohjaus mainitaan myös yhtenä tukimuotona uuden perusopetuslain keskeisissä tukikeinoissa (Qvarnström 2013, 179).

Saara siis alkoi kokea erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjaamisen lopulta hyvin haastavana, sillä näiden opiskelijoiden määrä lisääntyi Saaran oman tuntuman mukaan omalla työpaikallaan koko ajan, mutta Saaran ohjaukseen käytettävissä oleva aika ei lisääntynyt yhtään. Saara ei siis kokenut pystyvänsä vastaamaan erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeisiin (Ote 14).

Ote 14.

...mun mielestä siinä tapahtu muutos tässä kakstuhattakymmenen luvun jossain kohtaa. alko tulla myös paljon erityistä tukea kaipaavia opiskelijoita...

...ja sellaisen opiskelijan ohjaaminen ei voi olla semmosta liukuhihnatyötä niinku näitten muitten kanssa. eihän se muittenkaan kanssa vois olla mutta se tuntu että yhä enemmän ja enemmän oli niitä opiskelijoita jotka oli. masennus sekin tietysti ja jaksamisongelmat ja tämmöset muutokset näky siinä opiskelija-aineksessa. lukihäiriöitä alettiin enemmän seuloo niitä ja löytykin enemmän ja erityisjärjestelyitten hommaaminen yo-kirjotuksiin ja kursseille ja kurssikokeisiin ja tämmönen yksilöllinen tukeminen, oikeestaan niinku alko kasvaa yhä enemmän ja enemmän. no sitten mä aloinkin olla jo aika piipussa jossain vaiheessa...

Yllä olevan otteen lopulta paljastuu jo silta tämän luvun toiseksi viimeisen kappaleen sisältöön: työssä uupumiseen. Aiemmissa otteissa olen jo nostanut

esille monia niistä asioista, jotka vaikuttivat Saaran työssä jaksamiseen ja lopulta nämä seikat kumuloituivat siihen, ettei Saaralla enää ollut eväitä jaksaa omassa työssään.

3.5. Uupumisen merkitys

Seuraava selkeä merkityskokonaisuus Saaran elämänviivalla oli työssä uupuminen. Tämä vaihe sijoittui lukiouran viimeisille vuosille, noin ajanjaksolle 2011-2013, ja tähän vaiheeseen liittyi niin ASLAK- kuntoutuksessa käyminen kuin vuorotteluvapaalle jääminenkin. Saaran ura lukiomaailmassa kaikkine siihen liittyvine haasteineen kasasi hänen harteille suuren määrän paineita ja tästä johtuen Saara huomasi lopulta olevansa hyvää vauhtia uupumassa. Saara hakeutuikin tästä syystä ASLAK-kuntoutukseen. ASLAK-kuntoutus on Kela:n järjestämää kuntoutusta, joka on kohdennettu sellaisille työntekijäryhmille, joiden työssä esiintyy työstä johtuvaa fyysistä, henkistä ja sosiaalista kuormitusta. Tämä kuormitus johtaa helposti terveysongelmien kasautumiseen ja työkyvyn heikkenemiseen (Kela:n internetsivut, ASLAK- kuntoutus). ASLAK-kuntoutus voi olla lyhyt- tai pidempikestoista. Saaran käymä kuntoutus oli jaettu vuoden ajalle niin, että siihen kuului noin viisi viikkoa kuntoutusta. Kuntoutus perustuu kuntoutettavan haluun tehdä muutoksia. ASLAK-kuntoutus on aina ryhmämuotoista kuntoutusta, johon voi osallistua yksi tai useampi henkilö kustakin työyhteisöstä. (Kela:n internetsivut, ASLAK- kuntoutus.)

Kelan sivuilla kerrotaan kuntoutuksen sisällöstä seuraavaa: se perustuu terveyden edistämiseen, elämänhallinnan tukemiseen ja työ- ja toimintakyvyn paranemiseen tähtääviin toimiviin ratkaisuihin ja käytäntöihin. Kuntoutuksen on tarkoitus tulla lähelle kuntoutujan työtä, työympäristöä ja arkea ja sen sisällön tulee tukea kuntoutujan yksilöllisiä tavoitteita. Näitä asioita työstetään koko prosessin ajan ja kuntoutuksen on tarkoitus olla kokonaisvaltainen oppimis- ja ratkaisukeinen prosessi. Kuntoutujan itsereflektiotaitojen lisääntyessä myös hänen ajattelu- ja toimintamallinsa voivat rakentua uudestaan. Kuntoutusprosessissa ede-

tään eri teemojen kautta, näitä ovat mm. terveys, ravitsemustieto ja fyysinen aktiivointi, psykososiaalinen ohjaus ja neuvonta sekä ammatillisesti syvennetty osuus/työhön ja työympäristöön liittyvät tekijät, moniammatillisen työryhmän ohjaamina ryhmäkeskusteluina tai työskentelyinä, sekä erilaisia toiminallisina harjoitteina (Kela:n internetsivut, ASLAK- kuntoutus).

ASLAK- kuntoutuksessa Saara pääsi pohtimaan monipuolisesti omaa ohjaajuuttaan, rooliaan työyhteisössään, sekä oman työnsä hyvinvointia ja kuormittavuutta lisääviä tekijöitä. Saara koki, että heillä oli kuntoutuksessa hyvä ryhmähenki, eikä häntä vaivannut se, että hän oli kuntoutuksessa oman työyhteisönsä ainoa edustaja. Saara kertoo nauttineensa kuntouksesta ja siellä tehdyistä harjoitteista ja kertookin, että kuntoutuksessa syntyi ajatus vuorotteluvapaan pitämisestä oman hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Saara koki kuntoutuksen olleen hänelle työohjausta, jossa hän kirjoitti ylös oman työnsä realiteetteja ja visualisoi oman tilanteensa kokonaisuudessaan. Tämä auttoi selkeyttämään Saaran ajatuksia sen suhteen miten hän voi tehdä työtään ja miten hän haluaisi sitä tehdä. Saara pääsi myös pohtimaan tapoja, joilla hänen olisi mahdollista päästä toteuttamaan itseään ammatillisesti mielekkäällä tavalla.

Saaran kerronta ja kokemukset ASLAK-kuntoutuksesta vastaavat pitkälti Kela:n sivuilla esitettyjä lähtökohtia ja tavoitteita. Saara on ollut itse halukas tekemään muutoksia ja todella tarkastelemaan työtilannettaan ikään kuin ulkopuolelta. Kuntoutuksessa on ollut ratkaisukeskeinen ote, jossa on pyritty näkemään kuntoutettavan itsensä kautta mikä toimii ja toisaalta mikä on haastavaa. Muiden muassa Riikonen (2002, 43-44) huomauttaa, että erilaisissa kuntoutuksissa kuntoutettava voidaan nähdä joko oman tilanteensa asiantuntijana ilman patologisia selitysmalleja tai toisaalta kuntoutettava voidaan nähdä enemmän passiivisena avun vastaanottajana, jolloin kuntoutettava on vaikea nähdä oman elämänsä asiantuntijoina. Riikosen (2002, 48-49) mukaan erityisesti ratkaisukeskeisessä kuntoutuksessa, jollainen ASLAK myös on, asiakastyö perustuu erityisesti asiakkaan omalle tavoitteenasettelulle, asiakas nähdään siis aktiivisena

oman tilanteensa asiantuntijana. Tällaisissa kuntoutuksissa myös pyritään keskustelemaan erityisesti siitä, mikä toimii, onnistumisista ja myönteisistä ajanjaksoista. Tämä perustuu erityisesti siihen, että ratkaisukeskeinen asiakastyö on kehittynyt ongelmanratkaisuun keskittyneestä lyhytterapiasta. (Riikonen 2002, 49.)

Saaran kohdalla tämä ratkaisukeskeinen lähestymistapa näkyi erityisesti siinä, että Saara pohti omaa työtään siitä näkökulmasta, miten hän toteuttaisi ohjausta, jos hän saisi itse päättää miten työtänsä tekisi. Saara siis pääsi reflektimaan työnsä luonnetta erityisesti siitä näkökulmasta miten hän muuttaisi sitä, jos ratkaisut olisivat vain hänen itsensä käsissä (Ote 15).

Ote 15.

... mutta se oli semmonen et kun siellä kuitenkin paperille tälleen laitettiin visualisoitiin niitä asioita että tilanne on tämä. ja mä kirjailin näitä samoja asioita että on haastavaa ja on näin paljon ohjattavaa ja tuntuu niinkun että seinä on tullut vastaan joka tapauksessa, että tälle asialle ei kunnalta tai koulun puolesta ole tulossa mitään muutosta. itse asiassa se aslakin jälkeen meni vielä huonompaan se tilanne. niin tota, mä sit niinku, ehkä voisinkin kuvitella että se aslak anto sen ajatuksen että. tavallaan ehkä enemmänkin sen että mitä minä haluaisin tehdä jos minä saisin tehdä ohjausta niin kuin minä sitä teen parhaimmillani...

Koska Saara pääsi kuntoutuksessa todella paneutumaan siihen, miten hän itse kokee ohjaustyönsä roolin, hän koki, että kuntoutuksessa sai jo alustavalla tasolla alkunsa oman yrityksen perustamisen ajatusprosessi ja tämä pohdinta käy ilmi otteesta 16. Saara koki, ettei vielä kuntoutuksessa saanut riittävän selkeää visiota, jotta olisi varsinaisesti alkanut jo tuolloin suunnitella yritystään, mutta alustavan ajatuksen yrityksen perustamisesta Saara kuitenkin jälkeenpäin tarkasteltuna liittää jo tähän elämänvaiheeseen.

Ote 16.

se aslak-kuntoutus en mä siellä mitään valaistumista kokenut mutta nyt kun mä jälkikäteen ajattelen asiaa, niin ehkä ... kyllä siellä jo jonkinlainen siemen kylvettiin että kun, kun siellä tehtiin paljon erilaisia harjoitteita, meillä oli hirveen hyvä ryhmähenki ...

... mutta tota..aaa. luulen nyt kun tälleen jälkikäteen ajattelen tätä asiaa että ajatus ohjaus, ohjausyrittäjäyydestä on lähtenyt kytämään jo. aika varhasessa vaiheessa ...niin, siellä aslak kuntoutuksen aikana, mutta en, en siis silloin. ei ollu mitään kirkasta ajatusta enkä ees varmaan tajunnut itsellenikään sanoa ääneen että perustan yrityksen.

Vaikka Saara pääsi kuntoutuksessa hahmottamaan tilannettaan ja selkiyttämään omia ajatuksia omasta työstään, ei tämä kuitenkaan kohentanut Saara tilannetta työpaikalla, sillä kuntoutus ei aiheuttanut muutoksia muussa kuin Saaran omassa ajatusmaailmassa. Työympäristö säilyi entisellään, aikaa ohjaukseen oli edelleen yhtä vähän kuin ennen kuntoutustakin. Opiskelijamäärä oli säilynyt samana ja heidän tarvitsemansa ohjaus ei ollut vähentynyt. Koska Saara oli kuitenkin tullut paremmin tietoiseksi tilanteensa todellisuudesta, koki hän, että tilanteeseen oli saatava muutos. Ensimmäinen tällainen muutos oli vuorottelupaalle jääminen, jonka Saara aloitti syksyllä 2013. Saara kuvaileekin tilannettaan keväällä 2013 niin uuvuttavaksi, ettei hän pitänyt töihin palaamista syksyllä 2013 mahdollisena (Ote 17).

Ote 17.

... kun lakkiaispäivä lähestyi niin mä olin aivan, aivan niinku siis katkeemispisteessä ja sit me lähettiin ulkomaille ja tota siellä mä niinku jotenkin, musta tuntu että mulla joku stressi laukes et mä olin aivan toimintakyvytön sen oikeestaan koko kesäkuun sitten. sithän mä sairastelinkin sen koko kesän. se stressi oli niin kova että se laukes sit sillä tavalla, ja (henkäisee)...

... ja tosiaan sitten niinkun totesin että en ois missään millään muotoa voinut kuvitella että oisin syksyn . ööö. eikun kesän jälkeen siis kakstuhattakolme-toista syksyllä mennyt töihin. et mulla ei ois ollut yhtään minkäänlaista puh-tia. sit mä olin kyllä kuluttanut niinku ihan kaiken, kaiken voimavarani

Saara kertoo tilanteensa olleen keväällä niin stressaava, että hän itse ajattelee sairastelleensa koko kevättä seuranneen kesän pelkästään stressin purkautumisen vuoksi. Tämän tilanteen uuvuttavuus käy ilmi myös Saaran kerrontatavasta ja äänensävyistä. Hän huokaisee raskaasti kertoessaan kokemuksestaan ja hänen koko olemuksensa vakavoituu tilannetta käsitellessä. Saara ilmensi koko olemuksellaan tässä vaiheessa haastattelua, että tämä vaihe oli todella erityisen merkitsevä ja käännteentekeväkin hänen uransa kannalta. Saaran kuvaileman kaltaisesta työssä uupumisesta kertovat myös Puhakka & Silvonen (2011), joiden mukaan lukiossa työskentelevät opinto-ohjaajat ovat kokeneet työssään voimavaroja vieviksi tekijöiksi mm. jatkuvan kiireen, opiskelijoiden suuren määrän ja heidän vaikeat elämäntilanteet, monet päällekkäiset tehtävät jne. Saaran kokemuksen lukion opinto-ohjaajan työn negatiivisista ja voimia vievistä puolista ja-

kaa siis moni muukin Puhakan & Silvosen (2011) kyselytutkimukseen osallistunut opinto-ohjaaja. Saaran tilanne heijastuu näin myös monien muiden lukion opinto-ohjaajien kokemukseen omasta työstään. Tilanne saa täten valtakunnallisia mittasuhteita, eikä rajoitu ainoastaan Saaran omaan kokemusmaailmaan. Uupumista seuraavista vaiheista kertoo seuraava ja samalla myös tämän luvun viimeinen kappale, joka käsittelee Saaran yrityksen alkuvaiheita – oman suunnan löytämistä.

3.6. Oman suunnan löytämisen merkitys

Edellisissä kappaleissa kuvattujen työmaailmassa kohtaamiensa haasteiden ja vaiheiden kautta Saaralle syntyi hiljalleen ajatus muutoksesta. Saara oli pohtinut ohjauksen toteuttamista niin opiskeluaikanaan kuin läpi työvuosiensaakin ja lopulta myös kuntoutuksessa. Tämä pohdinta jatkui myös vuorotteluvapaalla syksyllä 2013. Saara mietti paljon työolosuhteitaan ja sitä miten hän tekisi ohjausta jos hän voisi toteuttaa sitä kuten itse parhaaksi kokisi. Virtanen ja Keskinen (2000, 13) ovatkin nostaneet esille, että päätökselle tehdä uramuutos, tai kuten Saaran tapauksessa kävi, lähteä yrittäjäksi, voi usein antaa kimmokkeen, joku erityinen tapahtuma, joka murtaa pidäkkeet entiseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi riita työpaikalla, ikäkausikriisi tai muu henkinen murros. Saaran kohdalla nämä syyt ovat nousseet esille useasta eri näkökulmasta, mutta ote 18 kertoo vielä Saaran omin sanoin kiteytetysti sen, mitkä tekijät lopulta saivat hänet tekemään ratkaisun lähteä yrittäjäksi. Saara nosti tässä vaiheessa ensimmäisessä haastattelussa esille ohjaukseen liittyviä asioita, joita hän käsitteli lisää kahden seuraavan tutkimushaastattelun yhteydessä. Nämä asiat ovat Saaran mielestä ohjaukselle erittäin tärkeitä, tämä ilmenee hänen ilmaisustaan ” ehkä mä en oo tässä sitä ees mainnut sitä olennaista että. siis sitä että jos on tämmönen työmäärä. ni eihän ohjausta voi tehdä...”. Nämä asiat ovat ohjauksen prosessimuotoisuus, ohjaukseen paneutuminen ja ohjauksen tekeminen ilman kiirettä.

Ote 18.

P2: tyytymättömyys vallitseviin työolosuhteisiin. kirjoitanko mä sen tänne.

P1: voit pistää joo.

P2: (kirjoittaa) tyytymättömyys. eli just se niinku työn määrä (kirjoittaa). ehkä mä en oo tässä sitä ees maininnut sitä olennaista että. siis sitä että jos on tämmönen työmäärä. ni eihän ohjausta voi tehdä. niinku prosessimuotoisesti tai eihän sille, et sehän on aika hektistä. eikä pysty varmasti paneutumaan täysillä, että se kaipuu siihen semmoseen paneutuvaan ja kunnolliseen ohjaustyöhön ilman että on koko ajan kiire. niin se. mmm. se oikeestaan, jos pitäis yks asia mainita niin se on se.

P1: mmmm. aivan.

P2: pääsis tekemään työtä vihdoon niinkun ajatteli silloin joskus aikanaan jo siellä xxx:n ohjauksen koulutuksessa.

Kaiken kaikkiaan Saara koki tyytymättömyyttä vallitseviin työolosuhteisiin ja hän koki, että ne asiat, joita hän piti ohjauksessa tärkeänä eivät päässeet toteutumaan. Lairio ja Puukari (2001, 17) ovat myös nostaneet esille mallin, joka kuvaa opinto-ohjaajien ammatillista kehittymistä ja tämä malli näyttäisi sopivan myös Saaran uran kehityskaareen melko hyvin. Tämän mallin vaiheet ovat 1) reflektio -ulkokohtainen selviytyminen, 2) autonomia -tuen tarve, 3) kehittyvä itsetuntemus -todellisuushokki. Kolmen ensimmäisen vaiheen jälkeen tullaan vakiinnuttamisen vaiheeseen, joka tarkoittaa opinto-ohjaajan sitoutumista ohjausalalle ja omien ohjauksellisten perustaitojensa kehittämistä. Tämän jälkeen päästään uudelleenarvioinnin vaiheeseen, jolloin opinto-ohjaaja arvioi työtään ja rooliaan uudelleen. Tämän vaiheen jälkeen voi tulla joko yksilöllinen ohjauksen orientaatio, yhteistyöorientaatio tai rutinoitunut työn orientaatio. Lairio ja Puukari (2001, 17) ovat esittäneet, että ohjaaja voi palata urakehityksensä aikana useastikin eri vaiheisiin ja vain uran loppupuolelle sijoittuva vetäytymisen vaihe on uran alkuun sijoittuvan ajan ohella työvuosiin sidoksissa. Edellä mainitut vaiheet läpi käytyään osa opinto-ohjaajista saavuttaa ammatillisen eheytyksen, jolloin heidän oma roolinsa mentorina ja tukijana selkiytyy. Saaran kohdalla tässä vaiheessa hänen elämänsä ja hänen opinto-ohjaajan uraansa tuli vaihe, jolloin hänen itsetuntemuksensa oli hyvin kehittynyt ja työn todellisuus oli iskostunut hyvin mieleen. Hän alkoi uudelleen arvioida työtään ja rooliaan, josta puolestaan seurasi vaihe, joka sopisi parhaiten yksilöllisen ohjauksen orientaation vaiheeseen.

seen, eli Saaran oman ohjauspalveluita tarjoavan yrityksen perustamiseen. Toisaalta Saara on ollut työssään myös aktiivinen mentoroinnin osalta, sillä hän on ohjannut mm. ohjausalan harjoittelijoita vuosien ajan työnsä ohessa ja hän on myös ollut aktiivinen yhteistyöorientaation näkökulmasta, sillä hän on ollut mukana erilaisissa kehittämisprojekteissa sekä tukenut kollegoitaan työssään. Näin ollen ei voi oikeastaan sanoa Saaran sopivan vain yhden orientaation sisään, vaan hän on ollut yhtä aikaa monessa mukana ja saavuttanut ammatillista eheytymistä. Edellä kuvattujen ajatusprosessien seurauksena Saara siis teki ratkaisuja, joiden kautta hän lähti tavoittelemaan tilannetta, jossa sai toteuttaa omaa ohjausfilosofiaansa ja tehdä työtänsä kuten on aina itse halunnut sitä tehdä. Seuraava analyysin osio käsittelee koko tutkimuksen keskiössä olevaa asiaa, johon muut tutkimuksessa esille nousevat asiat kiinteästi liittyvät – Saaran ohjausfilosofiaa, eli sitä, miten Saara haluaa toteuttaa ohjausta.

4. KOHTAAMISEN OHJAUSFILOSOFIA

Ohjausalan kirjallisuudessa nousee useasti esille se seikka, että jokaisella ohjaajalla on tärkeää olla oma näkemyksensä siitä, miten ohjausta toteuttaa, sillä oman ohjausfilosofian tunnistaminen ja käyttäminen on ehkäpä ohjaajan tärkeimpiä työvälineitä. Tiettyyn teoriataustaan pohjaaminen tuo työhön johdonmukaisuutta ja selkeyttä. (Gladding 2004.) Gladding (2004, 38) myös näkee, että ohjausalalla työskentelevä henkilö on aina jossain määrin altruistinen ja häntä uhkaa siis myös vahvasti loppuun palamisen vaara. Gladding (2004, 38) onkin nostanut yhdeksi hyväksi työssä jaksamisen keinoksi asiaan ja tavoitteeseen vihkiytyminen ja johonkin ohjauksen teoriaan sitoutuminen (Gladding 2004, 38). Toisaalta Peavy (1999, 18) huomauttaa, että liian tiukka pitäytyminen jossain yhdessä ohjausmenetelmässä ei välttämättä ole toimiva ratkaisu, sillä ohjaukseen tulevilla ihmisillä on hyvin monenlaisia tarpeita, jotka voivat erota toisistaan suuresti. Peavy (1999, 18) myöskin näkee, että ohjaajan persoona on aivan yhtä tärkeä kuin se filosofia, johon hän sitoutuu. McLeod (2009) puolestaan huomauttaa, että mikään yksittäinen ohjausteoria ei voi kattaa kaikkia oleellisia ohjauksen ulottuvuuksia, joten se kenen kanssa ohjaaja työskentelee vaikuttaa myös siihen, millaista ohjauksen lähetysmistapaa hänen on parasta käyttää.

Toisessa tutkimushaastattelussa pyysin Saaraa kertomaan vapaasti omin sanoin niistä asioista joista hänen ohjausfilosofiansa muodostuu ja samalla hahmottelemaan asian myös paperille kuten hän oli tehnyt ensimmäisessäkin haastattelussa. Saara esitteli ja avasi oman ohjausfilosofiansa hyvin selkeästi ja johdonmukaisesti. Minun tehtäväkseni tutkijana jäikin tässä analyysin osiossa ensinnäkin avata Saaran ohjausajattelu huolellisesti, sekä keskusteluttaa Saaran ohjausfilosofiaan kuuluvia piirteitä alan kirjallisuuden kanssa ja peilata Saaran ohjausajatuksia muihin alan ammattilaisten esittämiin ohjauksen piirteisiin. Huomasin lähdekirjallisuutta tarkastellessani, ettei sillä ollut juurikaan merkitystä, mihin ohjausalan teokseen tartuin, kaikki Saaran ohjausfilosofiassaan mainitsemat elementit löytyivät jokaisesta lukemastani teoksesta. Osassa niissä saatettiin puhua asioista hieman eri termejä käyttäen, mutta ydinajatus oli yleensä sama.

Niinpä valitsin tähän osuuteen lähdekirjallisuuden kivijalaksi teoksia, jotka ovat olleet minulle ohjausalan koulutuksessa merkittäviä ja joita meitä on ohjattu käyttämään ohjausalan opintojemme tukena Jyväskylän yliopistossa.

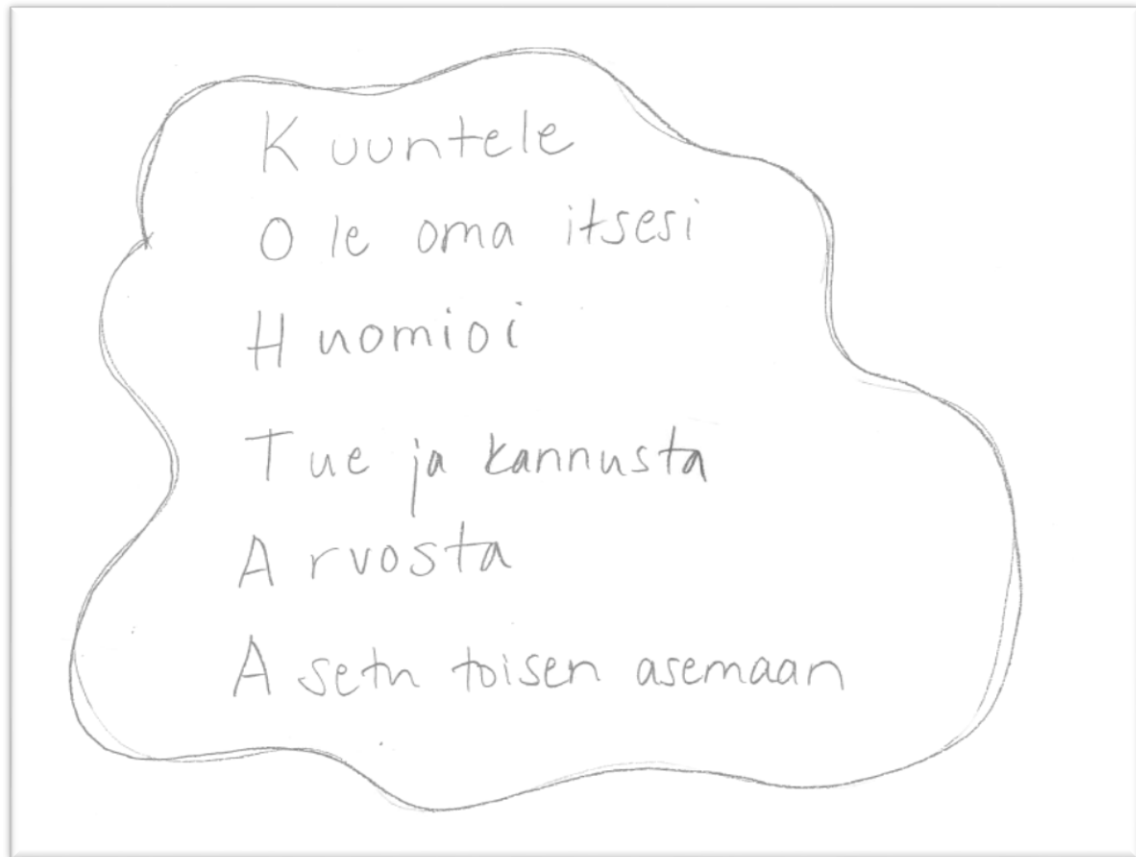
Peavy (1999, 18) on esittänyt, että useimmat ohjauksen suuntauksista perustuvat johonkin seuraavista neljästä pääsuuntauksesta: psykoanalyttinen, behavioristinen, kognitiivinen ja humanistinen. Tämä jaottelu ei ole suinkaan ainoa tarjolla oleva malli eri ohjausteorioista. Lairio ym. (2001, 43) ovat esittäneet, että kognitiivis-behavioristinen suuntaus olisivat yhtä ja neljäs suuntaus olisikin monikulttuurinen ohjaus ja teoria. Näiden ohella voidaan nähdä myös konstruktivismiin myötä kehittyneitä ohjauksen teorioita viidentenä suuntauksena, ikään kuin vastavoimana behavioristiselle ajattelulle (Lairio ym. 2001, 43).

Saara ei itse kuitenkaan luokitellut omaa ohjausfilosofiaansa minkään yksittäisen edellä mainitun kaltaisen ajattelusuuntauksen alle, vaan hän oli luonut omanlaisensa ohjausfilosofian, jossa hän erittelee itselleen tärkeäksi kokemat elementit, joita haluaa sisällyttää ohjaustyöhönsä. Niinpä en käsittele tässä analyysissä Saaran ohjausfilosofiaa minkään tietyn yksittäisen ohjausajattelun linssin läpi tai mihinkään tiettyyn yksittäiseen ohjausajatteluun vertaillen, vaikka niiden piirteitä onkin nähtävissä Saaran ohjausfilosofiassa, vaan avaan Saaran ajattelua sellaisena kuin Saara sen kertoo, käyttäen niitä termejä, joita Saara on itse ohjausajattelulleen antanut. Ohjausfilosofian yhteenvedossa tuon ensimmäistä kertaa rinnastuksia Saaran ohjausajattelun ja muiden ohjaussuuntausten välille.

Locke ym. (2001, 237-238) ovat esittäneet, että monesti kokeneet ohjaajat eivät välttämättä ole tietoisia siitä, mistä elementeistä heidän ohjaustyönsä koostuu, vähän samaan tapaan kuin kokenut pianistikaan ei mieti jokaista yksittäistä nuottia. Ohjauksen elementeistä tulee siis heille niin luonnollisia, etteivät he enää välttämättä osaa eritellä mitä kaikkea sisällyttävät omaan ohjausajatteluunsa. Saaran kohdalla tilanne ei kuitenkaan ole tämä, vaan Saara pystyi tässä tutkimushaastattelussa kertomaan hyvin selkeästi millaisista elementeistä hänen ohjausajattelunsa koostuu. Saara avasi ohjausfilosofiaansa tässä tutkimuksessa erityisesti siitä näkökulmasta, miten hän itse ohjaajana toimii ohjaustilanteessa ja mi-

ten hän suhtautuu ohjattavaan. Saara ei siis käsittele kovinkaan tarkasti sitä, miten hän näkee ohjattavan roolin ohjaussuhteessa, tai millaisten prosessien kautta hän ohjaustyötään tekee. Nämäkin piirteet luonnollisesti sisältyvät jokaiseen ohjaustilanteeseen, koska jokaisessa ohjaussuhteessa on omat lainalaisuutensa riippuen siitä, missä ja kenen kanssa ohjausta tehdään, mutta Saara ei kuitenkaan käsitellyt näitä seikkoja tässä tutkimushaastattelussa.

Saaran ohjausfilosofia ei ole muotoutunut siinä vaiheessa kun hän perusti yrityksensä, vaan hän kertoo samojen osasten olleen osana hänen työtään jo aiemmin, osa vahvemmin, osa heikommin. Se, mikä tässä vaiheessa oli uutta - ja osittain yrittäjyyden myötä syntynyttä - oli Saaran tapa esittää asia. Saara oli pohjennut omaa ohjausajatteluaan siitä näkökulmasta, miten hän voisi esitellä oman filosofiansa selkeästi kertoessaan yritystoiminnastaan mahdollisille tuleville asiakkaille ja yhteistyökumppaneille. Saara olikin laatinut jo paljon ennen tämän haastattelun toteuttamista muistiinpanovihkoonsa hahmotelmia tästä filosofiasta, jonka hän lopulta tässä haastattelussa esitteli. Itse en ollut ennakkoon tietoinen Saaran laatimista ohjausfilosofioista, vaan sain nähdä ja kuulla sen ensimmäistä kertaa tässä muodossaan tätä haastattelua tehdessäni. Vaikka minulla oli siis kokemusta Saaran ohjausotteesta niin oppilaana, kuin kollegana ja harjoittelijanakin, ei minulla ollut täydellistä selvyyttä tai varmuutta siitä, mitä kaikkea Saara ohjausfilosofiaansa sisällyttää tai miten hän sen kiteyttää. Toki olimme käsitelleet harjoiteluissani niitä tekijöitä, joita Saara pitää ohjauksessa tärkeänä, mutta tässä muodossa, miten se tätä pro gradu -työtä varten on esitetty, en kuitenkaan Saaran ohjausfilosofiaa ennalta tuntenut. Saara käytti omasta ohjausfilosofiastaan kertoessaan ilmaisutapaa, jossa hän kirjoitti isoin kirjaimin pystyyn yhden sanan ja jokaisen kirjaimen perään tuli vaakatasoon sillä kirjaimella alkava oma sanansa tai muutaman sanan mittainen ilmaisu. Pystysuoraan muodostuva sana on siis ikään kuin kattokäsite, jonka alle kuuluu alakäsitteitä, jotka muodostavat yhdessä Saaran ohjausfilosofian.

Kuvio 4: Saaran ohjausfilosofia

4.1. Kohtaamisen merkitys

Ohjausfilosofiakseen Saara esittelee KOHTAA -filosofiansa. Avaan ensin filosofian pääkäsitettä, kohtaamista, keskusteluttaen sitä ohjausalan kirjallisuuden kanssa. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen jokaisen kirjaimen (K,O,H,T,A ja A) takaa löytyvää käsitettä, sekä siihen sisältyvää ohjausajattelua. Keskustelutan luonnollisesti myös jokaista näistä kohdista alan kirjallisuuden kanssa ja jokaisen käsitteen yhteydestä löytyy myös lainaus tutkimushaastattelusta Saaran omin sanoin kerrottuna.

Saaran näkemyksen mukaan tämä kohtaamisen filosofia on sopiva paitsi ohjaukseen ja siinä tapahtuvaan vuorovaikutukseen, myös lähestulkoon mihin tahansa muuhunkin vuorovaikutukseen ihmisten välillä. Otteesta 19 käy ilmi tämä pohdinta.

Ote 19.

P2: pieni hetki (kaivaa laukustaan esiin kansion)

P1: mmmm

P2: (selailee kansiostaan esiin ottamaansa vihkoa) pieniä teknisiä ongelmia tässä, haastateltavalla

P1: (nauraa)

P2: mä tajan kuule laittaa tän, tän mikä mulla on nyt tässä ollut. (katselee vihkoa) joo. jos kerran saa tehdä ihan miten haluaa

P1: mmm, kyllä, eli mistä rakentuu sun ohjausfilosofia

P2: joo, koska mä on just tän tälleen rakennellu ja mä tästä haluaisin puhua kaikelle kansalle

P2: mä lähtisin ihan siitä liikkeelle että se ois tässä tää mun filosofia. eli mä kirjoitan tänne tän KOHTAA (kirjoittaa paperille isoilla kirjaimilla pysyttyyntyään sanan KOHTAA) näin (näyttää tekstin kameralle) (naurahtaa). ja sitten tota kun mä läksin tätä miettimään silloin kun mä tätä tämmösiä kohtaamisen teesejä rakentelin tässä alkusyksystä. ni mä läksin ajattelemaan tätä oikeestaan siltä kannalta että ei pelkästään ohjaamisessa vaan kaikessa vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, siis. pohjautuen esimerkiksi omiin kokemuksiin vaikkapa verovirastossa tai pankissa tai kaupassa tai kioskillä tai. hmm lasten, opettajien kanssa keskustellessa, tai papin kanssa hautajaisissa. et ihan niinku mihin tahansa tän vois ulottaa mutta etenkin ohjaustyössä niin lähtisin siitä liikkeelle että ihmiset pitäis KOHDATA tietyllä tavalla.

Saaran rakentama KOHTAA -ohjausfilosofia on syntynyt paitsi hänen ohjausalan osaamisestaan, myös hänen omista kokemuksistaan. Saara kertookin pohjaavansa kohtaamisen teesit vahvasti ammattimaisuuden ohella siihen, millaisia kokemuksia hänelle itsellään on erilaisista tilanteista ja mitä hän on huomannut niissä olevan hyvää ja mitä puutteellista. Hän sanookin, että ohjaustyössä, kuten muussakin vuorovaikutuksessa, ihminen olisi hyvä kohdata tietyllä tavalla. Saaran ohjausfilosofian kattokäsitteestä, kohtaamisesta puhutaan ohjausalan kirjallisuudessa sekä muussakin kasvatustieteellisessä materiaalissa laajasti (mm. Peavy 1999 ja 2006, Amundson 2005, Onnismaa 2007, Vehviläinen 2014), mutta sanaa *kohtaaminen* ei avata kirjallisuudessa kovinkaan tarkasti. Monissa kirjoissa lukija saa itse asiassa itse tulkita mitä kohtaamisella tarkoitetaan ja se vaikuttaisikin oman ymmärrykseni mukaan pitävän sisällään monta asiaa, jotka yhdessä muodostavat kohtaamisen tapahtuman. Koska tämän sanan alle siis mahtuu paljon merkityksiä, joita on tärkeää avata ja pohtia, pyrin kerimään kohtaamisen merkitystä auki huolellisesti paitsi alan kirjallisuuden, niin myös Saaran omien näkemysten kautta kun käsitellen tarkemmin hänen ohjausfilosofiansa osasia.

Kohtaaminen on luultavasti jäänyt tutkimuskirjallisuudessa vähäiselle määrittelylle, sillä se koetaan käsitteenä vaikeaksi määritellä (Heikkinen & Laine 1997, 7). Kohtaaminen onkin käsitteenä hyvin laaja-alainen ja sitä käytetään paljon pohtimatta sitä, mitä kaikkea käsite voi pitää sisällään. Kohtaaminen voi olla omien havaintojeni mukaan niin henkistä kuin fyysistä kanssakäymistä, se voi olla hyvin pinnallista tai syvällistä vuorovaikutusta. Tässä tutkimuksessa kuitenkin ymmärrän kohtaamisen hyvin syvällisenä ja henkisenä ihmisten kanssakäymisenä, jossa tavoitteena on nähdä dialogin kautta asiat toisen näkökulmasta, sekä suhtautua avoimesti kaikkeen, mitä toinen ihminen haluaa itsestään kertoa. Leppisaari on kiteyttänyt kohtaamisen ajatuksen hyvin seuraavassa lainauksessa:

”Ihmisen henkinen kasvuvoima on ihmisen sisällä oleva itsestään itävä siemen, minä. Kulttuuri ja virikkeet toimivat kasvun alustana ja ravintona. Kohtaamistilanteen sinä voi olla toinen ihminen, kasvattaja tai Jumala (tai ohjaaja). Minän ja sinän kohtaaminen merkitsee kasvutilannetta, jossa toinen on kättilön roolissa, auttamassa minää kasvamaan.” (Leppisaari 2000, 229-230)

Leppisaari (2000, 232) myös nostaa esille kohtaamisen neljä peruseriaa-tetta, jotka ovat: perusasioihin pysähtyminen ja ihmisen ainutkertaisen tilanteen todesta ottaminen, sillan rakentuminen kohtaajien yhteiseen merkityshorisonttiin, arvioinnin tekeminen ja itsestäänselvyyksien kyseenalaistaminen sekä viimeisenä muutokseen haastaminen. Näiden periaatteiden kautta toteutettu ohjaus siis myös toteuttaa Leppisaaren mukaan kohtaamisen ajatusta. Onnismaa (2007, 49) puolestaan puhuu kohtaamisesta monikulttuurisen ohjauksen kautta ilmaisten, että jokaiseen kohtaamiseen sisältyy ajatus ihmisten erilaisista taustoista ja niistä kumpuavista ajatuksista sekä asenteista. Onnismaa (2007, 50) haluaakin painottaa sitä, että todellisuutta ei ole mahdollista kohdata puhtaana, vaan se on aina jostain näkökulmasta merkityksellistetty ja painopiste siirtyy enemmän siihen kuinka ohjattava puhuu ja millaisia kertomuksia hän tulkinnoiltaan tuottaa sekä mahdollistaa.

Saaran ajatus kohtaamisesta tulee hyvin lähelle näitä määritelmiä, kuten

seuraavista analyysin kappaleista tulee ilmenemään. Saaran kohtaamisen liittämät käsitteet koskettavat jokainen osaltaan mm. Leppisaaren esille nostamia kohtaamisen periaatteita. Se, mitä kaikkea tämä kohtaaminen pitää Saaran mukaan sisällään aukenee tarkemmin seuraavissa alaluvuissa kun käsittelen jokaista ohjausfilosofian alakäsitettä omassa analyysin osiossaan, nämä alakäsitteet kun yhdessä muodostavat Saaran käsityksen mukaisen onnistuneen kohtaamisen.

Vaikka Saara ei käsitellyt jokaista kirjainta järjestyksessä K:sta viimeiseen A:han, vaan kävi niitä läpi hieman sekalaisessa järjestyksessä, valitsin esittää jokaisen kirjaimen alta löytyvän ajatuksen tässä analyysissä siinä järjestyksessä kun ne tulevat KOHTAA -sanassakin. Näin analyysi kulkee kattokäsitteen kirjainten mukaisessa järjestyksessä. Pidän tätä käsittelyjärjestystä sallittavana myös siitä syystä, että Saara ei missään vaiheessa ilmaissut, että käsitteillä olisi hänen mielessään tärkeysjärjestystä, pikemminkin niiden välillä saattoi olla jokin sujuva siirtymä ajatuksesta seuraavaan. Sattumalta Saara kuitenkin aloitti kertomaan ohjausfilosofiastaan lähtien liikkeelle K-kirjaimesta.

4.2. Kuuntele

Ohjausalan kirjallisuudessa kuuntelemiselle on annettu suuri merkitys ohjaustyön onnistumisen kannalta. Gladding (2004, 35) nostaa kuuntelemisen kyvyn yhdeksi hyvän ohjaajan tärkeäksi henkilökohtaiseksi ominaisuudeksi. Hyvän ohjaajan olisi siis Gladdingin mukaan tärkeää olla hyvä kuuntelija. Kuuntelemisen merkitys korostui vahvasti myös Saaran ohjausfilosofiassa, mutta ennen sen käsittelyä ja muuhun ohjausalan teoriaan peilaamista haluan liittää tekstiini seuraavaksi Carl Rogersin (1969) sitaatin, joka osuu hyvin kuuntelemisen ongelman ytimeen (Peavy 2006, 65).

”Todella inhoan itsessäni sitä, kun en kykene kuulemaan mitä toinen sanoo, koska olen etukäteen niin varma siitä mitä hän sanoo, etten kuuntele häntä. Vasta jälkikäteen huomaan, että kuulin vain sen, mitä etukäteen päätin hänen sanovan. En ole todella kuunnellut. Tai vielä pahempi: joskus en kuule mitä toinen sanoo, koska se on liian uhkaavaa ja voisi jopa saada minut

muuttamaan mielipiteitäni tai käyttäytymistäni, Ja vielä pahempaa on kun joskus huomaan yrittäväni vääristää hänen viestiään, ikään kuin hän olisi sanonut mitä minä haluan hänen sanovan ja kuulen vain sen.”

Carl Rogers.

Tämä lainaus kuvaa osuvasti sitä, mikä kuuntelemisessa on yleensä vaikeaa ja mihin Saarakin siis pureutuu omassa ohjausajattelussaan. Rogersin lainausta tulkiten kuuntelijan mieli saattaa harhailla tai olettaa tietävänsä, mitä ohjattava aikoo sanoa, ennen kuin hän on edes sanonut mitään. Toisaalta huolelliseen kuuntelemiseen voi liittyä myös se vaara, että ohjattavan viesti voitaisiin kokea uhkaavaksi tai jopa käsityksiä sekä käytöstä muuttavaksi ja tämä voi olla ohjaajalle haastava asia käsitellä. Viimeisenä haasteena esille nousee kuuntelijan rooli viestin vääristäjänä tai muuttajana niin, että kuuntelija päättää mielessään mitä haluaa ohjattavan sanovan ja kuulee ainoastaan sen.

Saara ei näe kuuntelemista sellaisena toimintana, jossa ohjattavan sanat vain kuullaan, vaan hän haluaa painottaa sitä, että ohjaajan on hyvä pyrkiä todella syvällisesti kuuntelemaan ja ymmärtämään sen, mitä ohjattava haluaa sanoa. Myös Locke ym. (2001, 240) nostavat esille kuuntelemisen tärkeyden ohjaus-tilanteessa ja huomauttavat Rogersin tapaan, että ihminen voi monesti estyä kuuntelemasta toista omien henkisten häiriötekijöidensä vuoksi. Jos ohjattava puhuu esimerkiksi jostain tilanteesta, josta ohjaajalla itsellään on omasta elämästään kokemusta, saattaa ohjaaja helposti harhautua ajattelemaan omia kokemuksiaan sen sijaan, että kuuntelisi, mitä ohjattava sanoo (Locke ym. 2001, 240). Huolellisen kuuntelemisen lisäksi ohjaajan olisi Saaran mukaan hyvä muutenkin osoittaa olemuksellaan, että on läsnä ja pysähtynyt hetkeen. Otteesta 20 käy ilmi Saaran omin sanoin hänen näkemyksensä kuuntelemisesta.

Ote 20.

P2: ja tota (rykäisee) ja sit mä tein tällaset kohtaamiseen liittyvät jutut. lähettään nyt vaikka tästä koosta liikkeelle, ni niin niin (kirjoittaa k-kirjaimen perään sanan kuuntele ja näyttää sen kameralle) olisi tärkeää ensinnäkin kuunnella sitä sitä ohjattavaa ja tähän kuuntelemiseenhan nyt liittyy. niinku monenlaisia asioita, mä oon siitä yhen bloginkin kirjottanut. et ei ei tarkota sitä että pelkästään niinkun kuuntelee kun toinen puhuu vaan myös oikeesti

kuuntelee ja, ja siihen liittyy monia tällasia että tekee vaikka tarkentavia kysymyksiä että onko ymmärtänyt oikein ja osottaa omalla, oheisviestinnällään että on oikeesti, siinä, läsnä ja kuuntelemassa. ja pysähtyy kuuntelemaan.

Peavy (2006, 65) näkee syvällisen, keskittyneen kuuntelemisen olevan väkevin yksittäinen väline, joka auttajalla on käytettävissään. Voidaan jopa sanoa, että koko auttamisprosessi perustuu kaikissa ohjausmenetelmissä yhteen perusviestintätaitoon: kuuntelemiseen (Peavy 2006, 65). Kuuntelemisesta voidaan ohjaustyössä käyttää erilaisia nimikkeitä, kuten aktiivinen kuunteleminen tai empaattinen kuunteleminen (Peavy 2006, 65). Näiden käsitteiden lisäksi voidaan puhua myös dialogisesta kuuntelemisesta, jonka Peavy (2006, 65) näkee osana kehittämäänsä sosiodynaamista ohjausta. Hänen käyttämänsä viestinnän muoto tässä ohjaustyylissä on dialoginen viestintä. Saaran kuvailema tapa kuunnella tulee lähimmäksi nimenomaan dialogisen kuuntelun ajatusta, sillä hänen tavoitteensa kuuntelemisessa ei ole vain kuulla ohjattavan sanoja, vaan todella olla läsnä, kysyä kysymyksiä ja varmistaa, että on ymmärtänyt mitä ohjattava haluaa sanoa. Myös Peavyn (2005, 65) mukaan dialogisen kuuntelemisen prosessi sitoo yhteen kuuntelijan sisäisen tilan, kuuntelijan ja puhujan välisten suhteiden luonteen sekä muutosta aikaansaavan oppimisprosessin, jota kuunteleminen edistää ja jonka osana se on. Peavy (2006, 70) myös näkee mm. Saaran mainitsemat kysymykset yhtenä kuuntelemista edistävänä mentaalisenä välineenä, joilla tavoitellaan nimenomaan syvempää ymmärtämistä siitä, mitä ohjattava on sanonut. Näin Saarakin kuvaa omaa kuuntelemistaan ja siihen liittyviä kysymyksiä. Hän haluaa niiden kautta todella ymmärtää, että on tavoittanut ohjattavan viestin sisällön sellaisena kun ohjattava itse sen näkee. Kuuntelemiseen liittyy mm. Peavyn (2006) mukaan myös monia muita mentaalisia välineitä, kuten kuullun kertaaminen ja ilmaiseminen, konkreettisten kuvien käyttö, sekä monet eri tyyppiset kysymykset. Kaikkien näiden eri mentaalisten välineiden oikea-aikainen ja sopiva käyttö varmistaa onnistuneen kuuntelemisen.

Huolelliseen kuuntelemiseen liittyy myös se ajatus, että kun ohjaaja kohtaa uuden ihmisen, ei hän tiedä tästä juurikaan mitään. Näin ollen ohjaajan on Gysbersin et al. (2014, 277) mukaan tärkeää tiedostaa, että hän ei voi luottaa uuden

ihmisen kohdatessaan tekstikirjatietoon, vaan hänen on tiedon saamisenkin vuoksi kuunneltava ohjattavaansa erityisen tarkasti. Gysbers et al. (2014, 277) puhuvat tästä kuuntelemiseen liittyvästä tärkeästä seikasta uraohjauksen yhteydessä, käsitellessään erityisesti eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kohtaamista ja ohjaamista. Tämä sama ajatus on kuitenkin sovellettavissa kaikkeen ohjaukseen, ei ainoastaan eri kulttuurista tulevien ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Kuunteleminen ei siis ole ainoastaan tärkeää ohjaussuhteen vuorovaikutuksen toimivuuden kannalta; se on erittäin tärkeää myös tiedonsaannin kannalta, sillä ilman ohjattavan tuntemusta ei ohjaaja voi tehdä muuta kuin koulutettuja arvauksia siitä, mitä ohjattava todella ajattelee ja tuntee. Kuuntelemalla ohjaaja pääsee kuitenkin paremmin tähän tärkeään tietoon käsiksi (Gysbers et al. 2014).

4.3. Ole oma itsesi

Ohjaussuhteen toimivuuden kannalta on tärkeää, että ohjaaja on ”ihmiskasvoisen” suhteessa ohjattavaan, toisin sanoen ohjaajan on tärkeää kohdata ohjattava aidosti ja inhimillisesti (Peavy 2006, 35). Tämä aitous ja ”ihmiskasvoisuus” on myös Saaran ohjausfilosofiassa yksi keskeisistä tekijöistä. Saara näkee, että ohjaajana hänen on tärkeää olla oma itsensä, ja tämän ajatuksen ”ole oma itsesi” hän kirjoittikin KOHTAA -filosofiansa O-kirjaimen perään. Saaralle omana itsenään oleminen ei ole kuitenkaan pelkästään osa hänen ohjausfilosofiaansa vaan hän pitää sitä myös elämänfilosofianaan. Tämä tarkoittaa Saaralle sitä, että kaikissa kohtaamistilanteissa hän pyrkii välttämään roolin ottamista ja kohtaamaan ihmiset aidosti omana itsenään. Saara myös kertoo tämän opin tulleen vanhemmiltaan ja hän kertoo ymmärtäneensä sen merkityksen vasta kypsemällä iällä kun on alkanut opettamaan samaa myös omille lapsilleen.

Saara painottaa kuitenkin sitä, että meissä jokaisessa on eri puolia ja esimerkiksi ammatti-identiteetti vaikkapa ohjaajana toimiessa voi vaikuttaa siihen, miten ohjaaja kohtaa ohjattavan. Ammatti-identiteetti ei kuitenkaan Saaran mukaan

estä olemasta oma itsensä ja aito. Ammatillisuus tuo Saaran mukaan ohjaustilanteeseen asiantuntijuuselementin, jonka kautta ohjaaja voi tukea ja auttaa ohjattavaa. Tämä ammatillisuus ei kuitenkaan ole Saaran näkemyksen mukaan roolin esittämistä. Saaran ajatus roolista on siis se, että roolin esittämisessä on jotain epäaitoa, kun taas ammatillisuus ja asiantuntijuus on aitoa, se on osa ohjaajaa ja hänen identiteettiään. Saaran näkemyksen mukaan roolin esittäminen, eli epäaitous ja oman persoonansa piilottaminen, syö pohjaa ohjaustyöltä ja hän kokee, ettei ohjaussuhde voi onnistua, jos ohjaaja ottaa jonkin roolin itselleen, eikä ole omana aitona itsenään mukana tilanteessa. Myös Peavy (2006, 35) liittyy aitouden sen ajatuksen, että ohjattava vieraantuu helposti ohjaajasta, mikäli hän kokee ohjaajan toimivan roolin kautta, tai ottavan itselleen roolin avulla aseman ohjattavaa ylempänä olevana tahona. Peavy (2006, 35) ei kuitenkaan näe ammatillisuutta ongelmana ohjaussuhteessa, samaan tapaan kuin ei Saarakaan. Oteesta 21 käy ilmi Saaran omin sanoin miten hän näkee omana itsenään olemisen.

Ote 21.

P2: ja tota mun niinku elämänfilosofia tai ainut oppi mitä mun vanhemmat on koskaan mulle halunnu takoa päähän on tämä, jos mennään tähän oohon niin ole oma itsesi (kirjoittaa o-kirjaimen perään sanat ole oma itsesi ja näyttää sen kameralle).

P2: joo. niin tota (henkäisee) mä en sitä ehkä silloin pienenä ja nuorena ymmärtänyt että miks ne sitä aina hokee mutta nyt mä ymmärrän sen että. kun mä nyt tätä hoen nyt omille lapsilleni (naurahtaa). ja ehkä myös ohjattaville tietystä määrin että, että tota semmosella niinku roolin vetämisellä niin ei oikeestaan pysty edes kohtaamaan ihmisiä. et jos oot jossakin, ajattelet että oot tietystä roolissa, niin, niin se semmonen roolin vetäminen vie sitten pohjan siltä, oikeenlaiselta kohtaamiselta. että pitäis niinku olla oma itsensä, mutta tietenkin tässä vaikuttaa sitten se että minkälaisia puolia itsessä on. esimerkiks se että jos oot ohjaaja niin sullahan on vahva ohjaajan identiteetti tai opinto-ohjaajan identiteetti jollonka voi sitä puolta käyttää ja olla sillä tavalla asiantuntijana siinä oma itsensä. mutta sellanen ajatus vaikka että, et jotenki ois ylempänä kuin se toinen tai olis jotenkin niinku, että kun minä olen tässä nyt tämä joka neuvoa niin minä oon se neuvoja ja otan nyt semmosen roolin, ni se ei niinku minusta toimi siinä, kohtaamistilanteessa...

Omana itsenään olemiseen liittyy Saaran ohjausfilosofian sekä mm. Peavyn (2006) ohjauskäsityksen mukaan myös ajatus siitä, että ohjaajan on hyvä kohdata ohjattava paitsi omana aitona itsenään, sellaisen persoonana kuin on, niin myös pitäytyä neuvoja roolista. Ohjaajan ei siis ole hyvä käydä oman roolinsa kautta

kertomaan ohjattavalle miten hänen tulisi toimia. Saara kokee, ettei roolin kautta neuvominen toimi ihmisten kohtaamisessa. Onnismaa (2003, 9) onkin nostanut esille tämän ohjaajia monesti vaivaavan asian: heitä voi helposti alkaa *neuvotuttamaan*, jolloin ohjaussuhde muuttuu epäsymmetriseksi, eikä ohjattava pääse käyttämään omia voimavarojaan tai omaa asiantuntemustaan oman tilanteensa ratkaisussa. Saara ei siis halua asettua millään tapaa ohjattavan yläpuolelle vaan hän haluaa vaalia symmetristä ohjaussuhdetta.

Myös Peavy (2006, 56) on nostanut esille tämän ohjaussuhteen tasa-arvoisuuteen liittyvän seikan. Hänen mukaansa ohjaussuhteessa kumpikin tietää. (Peavy 2006, 56). Vaikka ohjaaja siis onkin ohjaussuhteessa eräänlainen asiantuntija, on tärkeää muistaa, että vain ohjattava itse on oman kokemuksensa asiantuntija ja vaikka hänellä ei olisikaan keinoja ilmaista itseään tai elämäkokemuksiaan selvästi tai sanottamaan sitä, mitä tavoittelee, on ohjaajan hyvä pitää mielessä, että hänen asiantuntijuutensa ei tarkoita sitä, että hän voi roolinsa kautta kertoa, mitä ohjattava tuntee tai kokee (Peavy 2006, 56). Tästä syystä ammattirooliin liiallinen nojaaminen ei välttämättä toimi ohjaussuhteessa ja sen sijaan omana itsenään ohjattavan kohtaaminen voi olla toimivampi tapa lähestyä ohjaustilannetta. Omana aitona itsenään olemiseen liittyy myös se myönteinen seikka, että myötätuntoiset inhimilliset kasvot tarjoavat ihmiselle myös enemmän toivoa kuin monet kehittyneet psykologiset tekniikat (Peavy 2006, 36).

4.4. Huomioi

Kohtaamisen ohjausfilosofiaan kuuluu Saaran mukaan myös ohjattavan huomioiminen. H-kirjaimen perään Saara siis kirjoitti ”huomioi”. Amundson (2005, 20-21) on esittänyt, että ohjausvuorovaikutuksessa on keskeistä ihmisen tarve tulla nähdyksi. Ohjattava on siis tärkeä huomioida määrättyllä tavalla ja saada tunteen olonsa tervetulleeksi ohjaussuhteen alusta asti, jotta ohjausvuorovaikutukselle pääsisi syntymään myönteinen perusta. Huomioimisen käsitteen alle Saara liittää useamman eri huomioisen tavan. Saaran mukaan ohjaajan on hyvä olla

ihmistuntija ja vuorovaikutuksen, sekä oheisviestinnän asiantuntija. Näiden asioiden hallitseminen on Saaran mukaan oleellista ensinnäkin siksi, että tätä kautta ohjaaja voi poimia ohjattavasta vihjeitä ja tehdä päätelmiä esimerkiksi siitä, miten ohjattava kokee jonkun keskustelun aiheen tunnetasolla, onko aihe ahdistava tai vältteleekö ohjattava jostakin asiasta puhumista. Myös Nelson-Jonesin (2006, 43-44) mukaan ohjaajan on tärkeää seurata ohjattavan fyysisiä vihjeitä, kuten kehonkieltä, äänenpainoa jne. samalla kun hän kuuntelee aktiivisesti sitä, mitä ohjattava sanoillaan viestittää. Näin saavutetaan parempi kokonaiskäsitys siitä, mitä ohjattava todella haluaa viestittää ja kun ohjattava kokee tullessaan kokonaisvaltaisesti huomioiduksi, ottaa hän myös todennäköisemmin enemmän vastuuta omista päätöksistään ja ratkaisuksistaan.

Locke et al. (2001, 239) huomauttavat kuitenkin, että vaikka ohjaajan on hyvä pystyä havainnoimaan ohjattavan reaktioita ja esimerkiksi kehon kieltä, on tärkeää pitää mielessä, että nämä havainnot ovat pikemminkin aavistuksia, jotka olisi syytä varmistaa, eivätkä johtopäätöksiä, joihin voi luottaa. Oteesta 22 käy ilmi Saaran pohdinta huomiointiin liittyen hänen omin sanoin.

Ote 22.

P2: .. no sit jos ajattelee ohjauskeskustelua niin tota. (kirjoittaa ja näyttää paperin kameralle) hoo. niinku huomioi. niin tähän liittyy sellasia, sellasia tota (rykäisee) et ohjaajan, pitää jollakin tavalla olla ehkä semmonen ihmistuntija ja sellasen, vuorovaikutuksen ja oheisviestinnän asiantuntija siinä mielessä että pystyy huomioimaan vaikkapa semmosia pieniä hienovaraisia vihjeitä jota se saattaa se ohjattava, antaa, joko tietosesti tai tiedostamattaan. mutta että se ohjaaja pystys tunnistamaan siinä keskustelun edetessä että vaikkapa että onko tämä ahdistava asia, tai meneekö niinku tämä keskustelu oikeeseen suuntaan, tai (rykäisee) onko tämä semmonen asia mitä tämä välttelee...

Toisaalta Saara näkee huomioimisen tärkeänä myös siksi, että ohjaajan on tärkeä antaa painoarvoa sille, mitä ohjattava haluaa sanoa, eikä antaa omien mielipiteidensä ja ajatustensa estää jonkin asian käsittelyä. Saara tiedostaa sen, että asia, joka voi ohjaajasta tuntua jopa vähäpätöiseltä, voi ohjattavalle olla hyvinkin tärkeä asia, mutta se voisi jäädä käsittelemättä, jos ohjaaja ei sitä huomioi. Saara nostaa esille tässä yhteydessä myös kiireen vaikutuksen ohjaukseen. Hän kokee,

että kun ohjausta tehdään aikataulutetusti, tulee asioissa mentyä eteenpäin koska muuten aika loppuu, tämä tapahtuu siis vaikka ohjattava saattaisi haluta vielä puhua jostakin asiasta (Ote 23.).

Ote 23.

...ja myös sitten se huomioiminen siltä kannalta että, että oikeesti antaa painoarvoa niille asioille mitä se ohjattava sanoo. että, vaikka ne ohjaajan mielestä saattas olla jotkut asiat sellasia ei niin olennaisia tai jollakin tapaa vähäpätösiä asioita ajatellen sitä aihetta mistä keskustellaan, niin ne saattaa olla sille ohjattavalle sitten se tärkeä juttu jota se haluaisikin tuua siinä esille. mut jos ohjaaja ei huomioi niitä vihjeitä niin ne jää helposti sitten, sitten tota huomioimatta...

..helposti kiireessä esimerkiksi käy niin että, et jos on kauhee kiire ja koko ajan kattoo kelloa ja, ja ois niinku kauheesti, pitäs mennä vaan eteenpäin, niin saattaa käydä niin että huomaa että se, se ohjattava selvästi haluaisi jotakin asiaa käyä läpi tai tuua esille mut se ohjaaja ei tartu siihen koska se tiedostaa et ei oo aikaa ja ei mennä tohon. ja se saattas kuitenkin olla aika mullistava ja. käänteentekeväkin sitte sille ohjausprosessille se. pysähtyminen siihen että kun on huomioinut tämän vihjeen. ja siis muutenkin vuorovaikutuksessa toisen huomioiminen, siis ihan, niin kun. se että huomioi sen ihmisen ihmisenä.

Saara nostaa esille myös huomioimisesta seuraavat mahdollisesti mullistavatkin vaikutukset ohjaussuhteessa. Saaran mukaan se, että pysähtyy jonkin asian äärelle voi vaikuttaa ohjaussuhteeseen suuresti ja kun on huomioinut ihmisen ihmisenä ja pysähtynyt hänen asioidensa äärelle, on tällä mahdollisesti hyvinkin suuri vaikutus ohjaussuhteen toimivuudelle. Näitä ohjattavan esittämiä vihjeitä tai *tarjoumia* on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa erityisesti siitä näkökulmasta, että ohjaajan on tärkeää olla valppaana, jotta hän todella saa kiinni siitä, mistä ohjattava todella haluaisi keskustella, mutta jota hän ei ehkä rohkene nostaa suoraan esille. Tarjouman huomaaminen voi johtaa siihen, että lopulta päästään asian ytimeen, kuten Hynynen (2009, 87) asian esittää. Tarjoumiin tarttuminen liittyy siis ohjaajan tilannetajuun, joka on erittäin tärkeä ominaisuus, sillä ilman sitä, jokin ohjattavalle erittäin tärkeä asia voi jäädä kokonaan käsittelemättä kun ohjaaja ohittaa sen mahdollisesti itse edes tajuamatta sitä (Hynynen 2009, 87). Huomioimisen onnistuminen on siis ohjaussuhteessa hyvin tärkeässä roolissa ja ilman tätä tilannetajua voi moni tärkeä asia livahtaa ohjaajan tajunnan ohi, etenkin jos kiire määrittää ohjaustilannetta. Tällöin ohjattava ei tule täysin nähdyksi niiden asioiden osalta, joista hänen olisi tärkeä päästä keskustelemaan.

4.5. Tue ja kannusta

Ohjausfilosofiassa Saara nostaa esille myös ohjattavan tukemisen tärkeyden. Hän kirjoitti T-kirjaimen perään sanat ”tue ja kannusta”. Kalliola ym. (2010, 56) nostavat esille, että kannustava ja motivoiva ilmapiiri auttaa lisäämään ohjattavan motivaatiota suoriutua tehtävistään tai saavuttaa tavoitteensa. Ohjattavan tukeminen ja kannustaminen nähdäänkin ohjausalan kirjallisuudessa tärkeänä teemana. Gladding (2004, 36) pitää ohjaajan kykyä tukea tai rohkaista ohjattavaa omien päätösten tekemisessä erittäin tärkeänä ominaisuutena. Tukemiseen ja kannustamiseen siihen liittyy monesti myös ohjattavan voimaannuttamisen, *empowerementin*, ajatus. McLeod (2009, 16, 44, 303) nostaa esille ohjattavan voimaannuttamisen keskeisen roolin ohjauksessa, erityisesti ohjauksen historiallisesta ja monikulttuurisesta näkökulmasta. McLeod (2009, 16) listaakin ohjattavan voimaannuttamisen yhdeksi ohjauksen ydintavoitteista. Tämä tarkoittaa sellaisten keinojen opettelua, joiden avulla ohjattava voi ottaa oman elämänsä haltuun. Historiaa tarkastellessa on käynyt kuitenkin ilmi, että se, mitä on pidetty ohjattavaa voimaannuttavana tekona onkin saattanut olla sosiaalista kontrollointia ja ohjailua haluttuun suuntaan (McLeod 2009, 44). Ohjattavaa tukiessa ja kannustaessa onkin tärkeää varmistua siitä, että se tapahtuu ohjattavan itsensä asettamia tavoitteita koti.

Saaran mielestä ohjaajan on tärkeää tukea ohjattavaa, jotta hän kykenisi tavoittelemaan niitä asioita, mitä elämässään haluaa parantaa tai saavuttaa. Tukemisen keinoina Saara käyttää esimerkiksi ohjattavan ajatusten ja suunnitelmien näkyväksi tekemistä kirjoittamalla niitä paperille. Tämän vaiheen kautta Saara voi auttaa ohjattavaa näkemään, että hänen ajatuksensa voivat olla mahdollisia toteuttaa. Saara ikään kuin vahvistaa ohjattavan ajatuksia yhdessä asioiden pohittamisen ja suunnitelmien näkyväksi tekemisen kautta. Tukemisen ja kannustamisen kautta ohjattava voi myös huomata itsessään olevan sellaisia puolia, joista hän ei ollut aiemmin tietoinen ja tämä voi osaltaan auttaa löytämään niitä polkuja, joita pitkin ohjattava pääsee tavoitteisiinsa. (Ote 24)

Ote 24.

no sit ohjaustilanteessa aika paljon on tota. sellasia...asioita käsitellään että tarvitaan niinku sellasta motivointia, ja tarvitaan ohjaajaa sanomaan sille toiselle että kyllä sä pystyt siihen ja. se tänne mulla on laitettu näin että tue ja kannusta (kirjoittaa). (näyttää paperin kameralle) näin. eli tota..se motivointi on mun mielestä tärkeää ohjaajan, työssä. innostaminen, ja sitten myös se..se, sen jonkun ohjattavan suunnitelman. näkyväks tekeminen. se että, että se ohjattava huomaa että tää voi ollakin mahdollista. kun se on ohjaajan kans miettinyt jotakin. ja sit, sit se on ehkä saanut vahvistusta sille että minussahan on tällasia puolia ja minä saattasin tässä onnistua, tai. tämä vois olla minun juttu ja tämä on mahdollista. ja sit kun se ohjaaja siinä vielä auttaa löytämään ne polut että mitä kautta sinne pääsis niin tota. se on tärkeätä että tuetaan ja kannustetaan.

Myös Peavy (1999, 22) puhuu ohjauksen yhden roolin olevan mahdollistavaa toimintaa, Peavy siis käyttää termiä *empowerement* mahdollistamisena, joka tarkoittaa ihmisen itseensä uskon vahvistamista. Peavy (1999, 22) näkee tärkeänä sen, että ihminen saadaan mahdollistamisen kautta osallistumaan eri elämän osa-alueille liittyviin toimintoihin ja näin vahvistaa hänen kokemustaan siitä, että hän voi hallita omaa elämäänsä entistä paremmin. Gibson ja Mitchell (1990) puolestaan tuovat esille, että kannustamista, tai motivointia, kuten he asian ilmaisevat voi tapahtua erilaisten vaikuttimien kautta. Näitä voivat olla vaikkapa tulkinta, informaation antaminen, seurausten selvittäminen ja palautteen antaminen. Nämä vaikuttimet löytyvät myös Saaran ohjausajattelusta, sillä hän käyttää juurikin tulkintaa ohjattavan suunnitelman näkyväksi tekemisessä, hän siis kertoo ohjattavalle sen, mitä ohjattava on itse kertonut, mutta jota hän ei ehkä syystä tai toisesta kuitenkaan näe tai käsitä tarpeeksi selkeästi tehdäkseen päätöksiä tai ryhtyäkseen toimiin jonkun tavoitteen saavuttamiseksi. Ohjausalan ammattilaisena Saara siis kuuntelee tarkasti sitä, mitä ohjattava kertoo ja sitten auttaa ohjattavaa näkemään oman viestinsä keskeisen sisällön ja omien suunnitelmiansa raamit. Saara tekee tämän ohjattavan kanssa yhdessä pohtien, joten tästä vuorovaikutustavasta seuraa myös välitöntä palautteen antamista ja informaation tarjoamista, sillä keskustelussa Saara ei omien sanojensa mukaan ainoastaan kuuntele, vaan on myös aktiivisesti mukaan prosessin työstämisessä vuoropuhelunomaisesti ja huomioita esiin nostaen.

Saara näkee myös tukemisen ja kannustamisen luovan mahdollisuuksia

sille, että ohjattavan itsetuntemus lisääntyy. Kun ohjattava saa keskustella asioista ohjaajan kanssa, hän voi saada vahvistusta omille ajatuksilleen peilattaessa niitä ohjaajasta ja näin ollen hänelle voi muodostua selkeämpi kuva siitä mihin hän saattaisi pystyä ja mistä hän saattaisi pitää. Saara näkee ohjaajan roolin polkujen ja mahdollisuuksien avaajana tärkeänä ja hän haluaa luoda ohjattavalle tätä kautta myös positiivista uskoa tulevaisuuteen sekä motivaatiota tavoitella haluamiaan asioita. Peavyn (1999, 23) mukaan ohjaajan onkin tärkeää tarjota ohjattavalle oikeaa tietoa, mutta yhtä lailla tärkeää on muistaa se, että tiedolla on vähän merkitystä ennen kuin se muuntuu yksilön omissa ajatuksissa käyttökelpoiseksi ja arvokkaaksi. Ohjaajan on siis tärkeää paitsi tarjota tietoa, myös tutkia ohjattavan kanssa niitä oletuksia, joita ohjattavalla voi olla estämässä tiedon muuttumista ymmärtämiseksi. Ymmärrys puolestaan on välttämätöntä, jotta ohjattava voisi alkaa toimia niin, että ryhtyy tavoittelemaan jotain uutta suuntaa (Peavy 1999, 23.).

4.6. Arvosta

Saaran ohjausfilosofian ensimmäisen A-kirjaimen takaa löytyy sana ”arvosta”. Ohjausalan kirjallisuutta lienee jopa mahdotonta lukea kohtaamatta arvostamisen käsitettä missään muodossa. McLeod (2009, 7) nostaa erityisesti ihmisten eroavaisuuksien kunnioittamisen yhdeksi ohjaussuhteen keskeisistä määrittävistä tekijöistä ja korostaa, että arvostaminen on nostettu esille myös British Association of Counsellingin ohjaajan eettisessä viitekehyksessä (McLeod 2009, 513). Arvostamisen käsitteestä käytetään kirjallisuudessa yleisesti kunnioittamisen (respect) termiä, ja joissakin teoksissa, kuten mm. Gladding (2004), siitä käytetään positiivisen suhtautumisen määritelmää.

Saara näkee ohjaussuhteessa ja ohjauksen toimivuuden kannalta tärkeäksi sen, että ohjaaja arvostaa ohjattavaa. Saaran mielestä on siis tärkeää, että ohjaaja kunnioittaa ohjattavaa juuri sellaisena kuin hän on. Tämä luo Saaran mukaan ohjaukseen tasa-arvoisen vuorovaikutustilanteen. Tämä sama tasa-arvoisuus tuli ilmi ensimmäisen kerran jo aiemmin käsitellyssä ”Ole oma itsesi”-kappaleessa.

Se, että hän on aidosti omana itsenään ohjattavan kohtaava ja ohjattavaa arvostava ohjaaja on siis Saaralle tärkeää, sillä aitouden sekä arvostuksen kautta korostuva tasa-arvoisuus saa paljon huomiota Saaran ohjausfilosofiassa, vaikkei olekaan varsinaisesti KOHTAA-filosofian oma alakäsite.

Saaran ajatus arvostamisesta kattaa ohjattavan kokonaisvaltaisen arvostamisen sellaisena kuin hän on, vaikka ohjaaja ei olisi kaikesta samaa mieltä ohjattavan kanssa. Tämän eri mieltä olemisen huomion Saara liittää esimerkiksi ohjattavan arvoihin. Hänen mielestään niitä on tärkeä arvostaa vaikkei ohjaaja itse jatkaisikaan samaa arvomaailmaa (Ote 25).

Ote 25.

P2: no laitetaan tuo (kirjoittaa).. toinen aa tuolta (näyttää paperia kameralle). elikkä tota arvosta.. niin jokainen ihminen. tietenkin haluaa tulla arvostetuksi ja minusta on tärkeätä myös ohjaustyössä että se ohjaaja arvostaa, arvostaa sitä ohjattavaa ja esimerkiks ohjattavan arvomaailmaa. et se ei välttämättä tarkoita sitä että pitäis olla samaa mieltä. mutta niinkun se arvostetuksi tuleminen on tärkeätä sen ohjattavan kannalta koska silloin syntyy semmoinen tasa-arvoinen vuorovaikutustilanne ohjattavan kanssa..

Saara näkee, että jokainen ihminen haluaa tulla arvostetuksi ja tämän saman ajatuksen löytää myös kaikista tämän tutkimuksen kirjallisuuskatsaukseen valituista teoksista. Ohjattavan arvostaminen, tai kunnioittaminen, on hyvin keskeinen tekijä ohjaussuhteen toimivuudessa. Kuten jo nostin esille, Gladding (2004, 200-201) puhuu arvostamisesta ohjattavaan positiivisen suhtautumisen kautta. Hän näkee, että positiivinen suhtautuminen on perustana terveen minäkuvan muodostumiseen. Tähän positiiviseen suhtautumiseen Gladding (2004, 200) liittää niin rakkautta, lämpöä, hoivaa, kunnioitusta, kuin hyväksyntääkin. Gladding (2004, 200) myös huomauttaa, että ihmiset saavat usein elämässään ehdollista palautetta, joka on riippuvaista siitä, käyttäytyykö kyseinen henkilö muiden toivomalla tavalla. Mikäli hän onnistuu täyttämään muiden odotukset, on palaute positiivista. Tämä ehdollinen palaute voi kuitenkin saada ihmisen persoonallisuuden vääristymään, mikäli hän mukautuu toisten odotuksiin käyttäytymällä tavalla, jolla tietää saavansa positiivista palautetta, mutta joka ei tunnu hänelle it-

selleen hyvältä (Gladding 2004, 200). Ohjauksessa ohjattavan tulisi saada osakseen myönteistä suhtautumista, tai arvostusta, riippumatta siitä mukautuuko hän odotuksiin.

Peavy (2006, 53) puhuu arvostamisesta kunnioittamisen käsitteen kautta ja hän toteaaakin, että kunnioitus on edustamansa sosiodynaamisen auttamisen ydinkäsite koska se on ”keskeinen apua hakevien yksilöiden ainutkertaisuuden ja henkilökohtaisen integriteetin kannalta, auttajan ja avunhakijan suhteen ja ohjauksen prosessin ja minuuden kannalta”. Peavy (2006, 53) näkeekin, että yksi keskeinen kunnioituksen osoittamisen keino on avunhakijan henkilökohtaisten merkitysten ja kokemusten vahvistaminen. Myös Saara pyrkii tähän omassa ohjauksessaan ja hän näkee tärkeänä, että ohjattava kokee tulevansa arvostetuksi juuri omana itsenään, omien arvojensa sekä kokemustensa kautta. Peavy kirjoittaaakin kunnioittamisen yhteydessä myös siitä, että kun ihmisen kokemukset tulevat vahvistetuksi, voi tästä kokemuksen maaperästä kasvaa oivalluksia, merkityksiä ja toimintaa (Peavy 2006, 53). Arvostaminen tai kunnioittaminen siis vahvistaa ohjattavan omaa toimijuutta ja se on ensiarvoisen tärkeää, mikäli ohjaukselle on asetettu tavoitteita, joita kohti ohjattavan olisi hyvä pyrkiä.

Parkkinen ym. (2001, 32) huomauttavat myös, että arvot ovat merkittävä osa ihmisten maailmankatsomusta ja näin vaikuttavat jatkuvasti siihen, miten he suhtautuvat ohjauksessa esiin nouseviin kysymyksiin. Tästä syystä ohjaajan on erityisen tärkeää käsitellä esiin tulevia asioita ohjattavan arvolähtökohtia kunnioittaen. Saara ei eritellyt tutkimushaastattelussa omia arvojaan tarkemmin, mutta hän puhui arvojensa tiedostamisesta ja ohjattavan arvojen hyväksymisestä painokkaasti. Arvot ja arvostaminen ovat tärkeässä roolissa Saarella ohjaajana, eikä hän halua ohjaustilanteissa syntyvän arvoriitoja, jotka voisivat haitata ohjausta. Näin ollen Saara haluaa ohjaajana huolehtia hyvin siitä, etteivät hänen omat arvonsa tunkeutuisi ohjaustilanteeseen niin, että ne vaikuttaisivat ohjattavaan negatiivisesti. Myös Gladding (2004, 490) huomauttaa, että omien arvojensa tiedostaminen ja niiden ohjattavalle pakottamatta oleminen on yksi ohjaajan eettisten standardien kulmakiviä.

Arvostamista voi tarkastella myös Skinnarin (2009, 184) esittelemän pedagogisen rakkauden kautta. Hänen mukaansa ihminen tulee nähdä vapaudesta lähtevänä ja yhä suurempaa vapautta sekä rakkautta kohti kehittyvänä henkisenä olentona. Skinnarin (2009, 184) keskeinen sanoma onkin: ”tule siksi, mikä syvimmitäsi olet”. Myös Skinnari liittää pedagogisen rakkauden käsitteeseensä Gladdingin (2004, 200) esille nostaman ihmisten tarpeen yrittää mukautua muiden arvoihin ja odotuksiin saadakseen positiivista palautetta. Ohjaussuhteessa olevan arvostamisen tulisi olla näistä kahleista vapaa ja Saaran kertoma arvostaminen mukaileekin paljon pedagogisen rakkauden ajatusta.

4.7. Asetu toisen asemaan

KOHTAA -sanan viimeisen A:n takaa löytyvän ilmaisun Saara kokee erityisen tärkeäksi, jopa niin tärkeäksi, että hän olisi voinut omien sanojensa mukaan aloittaa oman ohjausfilosofiansa purkamisen tästä käsitteestä. Saara siis kirjoitti viimeisen A:n perään ”asetu toisen asemaan” ja näin Saara sisällyttää empatian ajatuksen omaan ohjausfilosofiaansa. Koska KOHTAA -sanassa ei ole yhtään E -kirjainta, oli Saaran keksittävä joku muu tapa saada empatian ajatus mukaan omaan ohjausfilosofiaansa ja hän päätyi muotoilemaan empatian ajatuksen ”asetu toisen asemaan” -ilmaisumuotoon. Ohjausalan kirjallisuutta ei liene edes mahdollista lukea kohtaamatta missään vaiheessa empatian käsitettä, mutta empatian käsite vaikuttaisi olevan tutkimuskirjallisuuden valossa melko laaja-alainen, eikä sen tarkka määrittely ole kovinkaan helppoa. Yhtä kaikki, kirjallisuudessa ollaan melko yksimielisiä siitä, että empatian kyky on ohjaajalle erityisen tärkeä, sillä se mahdollistaa ohjaussuhteelle hyvät onnistumisen edellytykset (McLeod 2009, 182-186, 192). Rogers (1970, 284) on määritellyt empatian ohjaajan kyvyksi päästä sisään ohjattavan ilmiömaailmaan ja kokea ohjattavan maailma kuin se olisi hänen omansa. Rogers onkin Gladdingin (2004, 201) mukaan todennut, että suuri määrä tutkimustietoa osoittaa siihen suuntaan, että empatia on

kenties yksi väkevimmistä tekijöistä, joka voi saada aikaan muutosta ja oppimista.

Peavy (2006, 108-109) puolestaan puhuu empatian tärkeydestä ensinnäkin siitä näkökulmasta miten se vaikuttaa ohjaajan tapaan nähdä ohjattava. Kun ohjaaja näkee ohjattavan aktiivisena, luovana ja ajatteluun sekä tutkimiseen kykenevänä passiivisen ja avuttoman ihmisen sijasta, on hänellä myös hyvä kuva siitä, miten ohjattava voi hyötyä jo aiemmin esille nostamastani empaattisesta kuuntelemisesta. Empaattinen kuunteleminen puolestaan auttaa ohjattavaa ilmaisemaan elämänkokemustaan syvällisemmin ja selkeämmin kun hän kokee, että ohjaaja on hänen kanssaan ”samassa veneessä”, eli ongelmanratkaisussa yhteistyössä mukana oleva kumppani. (Peavy 2006, 108.)

Ote 26.

P2: (nauraa). joo. (kirjoittaa). ehkä mä oisin tän voinu laittaa ihan ekana koska musta tää on semmonen.

(näyttää paperia kameralle. siinä lukee asetu toisen asemaan). empatiakyky ylipäänsä ohjaajan työssä niin en mä usko... no ehkä. voiko ohjaaja. no voiko ohjaaja, no voihan sitä tehdä ilman empatiakykyä, mut kyl se aika tärkeä, tärkeä tämmönen toisen asemaan asettuminen on tärkeä piirre ohjaajassa. ja ohjaustyössä

P2: niin kyl se, asetu toisen asemaan. ja se jos sen osaa, niin sithän se, sille ohjattavalle tuleekin semmonen tunne että, että tää ymmärtää mistä mä puhun. ja, ja tota. sille tulee semmonen tunne että se uskaltaa kertoa ja. ja se uskaltaa myös olla oma itsensä siinä ohjaustilanteessa.. tässä nää nyt niinkun tavallaan olis (näyttää paperia kameralle naurahtaen)

Saaralle on empatian näkökulmasta tärkeää, että ohjattava kokee ohjaajan ymmärtävän mistä ohjattava puhuu. Tätä Saara pitää tärkeänä siksi, että hän kokee ohjattavan avoimuuden lisääntyvän kun hän tuntee voivansa olla ohjaajan kanssa oma itsensä. Omana itsenään oleminen nousee siis esille myös ohjattavan kannalta, kun aiemmin Saara on jo painottanut, että ohjaajan itsensä on hyvä olla omana itsenään ohjaustilanteissa. Saara siis näkee, ettei kummankaan, ohjaajan tai ohjattavan ole hyvä ottaa mitään roolia ohjaustilanteissa, sillä se syö avoimuutta, joka puolestaan vähentää ohjauksen onnistumisen mahdollisuuksia. Myös McLeod (2009, 182-183) huomauttaa empatiasta puhuessaan, että ohjatta-

vaan empaattinen suhtautuminen ja näin ollen kuulluksi tulemisen kokemus johtavat helposti suurempaan avoimuuteen sekä mahdollisesti aiemmin itsessään kieltämien piirteiden hyväksymiseen.

Peavy (1999, 24) puhuu empatiasta myös välittämisen kautta. Hänen mukaansa hyvät ohjaajat välittävät ohjattavistaan ja ohjaussuhdetta voidaan pitää jopa eräänlaisena turvapaikkana silloin kun ihmisellä ei ole paikkaa mihin mennä, eikä ketään kenen puoleen hän voisi kääntyä. Peavyn (1999, 24) mukaan empatiaan liittyy myös kunnioittava kuunteleminen, joka liittyy myös hyvin läheisesti jo aiemmin käsittelemääni kuuntelemisen tärkeyteen.

Tutkimushaastattelussa Saara pohti myös sitä onko ohjaajan ylipäänsä mahdollista tehdä ohjaustyötä ilman empatian taitoa. Hän tulee siihen tulokseen, että ehkä se on mahdollista, mutta näkee kuitenkin empatian taidon tärkeänä ohjaustyössä. Saara siis ajattelee, että eräänlaista ohjattavan eteenpäin auttamista voinee tehdä ilman, että varsinaisesti ajattelee, mitä ohjattava tuntee tai kokee, mutta Saara, kuten Peavykin (1999), näkee, että hyvä ohjaaja osaa aina asettua toisen asemaan ja välittää ohjattavastaan.

McLeod (2009, 182-183) on myös huomauttanut, että joissakin tutkimuksissa on havaittu empatian käsitteen usein sekoittuvan tai yhdistyvän muihin saman tyyppisiin käsitteisiin, kuten hyväksymiseen, jolloin on vaikea sanoa, mihin ohjattava tarkalleen ottaen reagoi. Empatia voidaankin siis ymmärtää eri tutkijoiden toimesta hieman eri tavoin ja siinä missä se on jollekin enemmän olotila, voi se toiselle olla kommunikaatiotaito (McLeod 2009, 183). McLeod (2009, 185-186) on myös nostanut esille erilaisia malleja empatian kuvaamiseksi ja sen suhteen, miten empatia vaikuttaa ohjattavaan. Yhteistä näille havainnoille on liikkuminen pois päin empatian määrittelemisestä opeteltavaksi taidoksi ja kohti yleisempää, laajempaa empatian määritelmää. Empatia ymmärretään McLeodin (2009, 186) mukaan siis enemmän aitona toisen ihmisen elämään sitoutumisena ja näin olleen palauttaa empatian käsitteen lähemmäs sen varhaisempia määritelmiä Rogersin mallin mukaan.

4.8. Yhteenveto ohjausfilosofiasta

Kun Saara oli esitellyt oman KOHTAA - ohjausfilosofiansa hän halusi vielä käydä sitä läpi yleisemmällä tasolla sen suhteen, millaisena hän näkee sen merkityksen muun elämän kannalta, ohjaustilanteiden ulkopuolella. Tässä yhteydessä koin luontevaksi myös esittää tarkentavia kysymyksiä siitä, millaisten vaiheiden kautta Saaran ohjausfilosofia on muotoutunut. Näin sain selville tarkemmin ohjausfilosofian kehityksen ja missä vaiheessa mikäkin ohjausfilosofian osanen on tarkentunut tai tullut selkeästi osaksi Saaran ohjausajattelua.

Ote 27.

P2: tää. tää tota on tietenkkin ohjausfilosofia. tietynlainen ohjausfilosofia, eli kohtaamisen ohjausfilosofia. mutta myös sit tosiaan niinkun sovellettavissa kaikkeen. mun mielestä. mun mielestä tällasta. tältä pohjalta rakenneltua koulutusta vois ihan hyvin. lähtee markkinoimaan. vaikka minne.

Saara näkee kohtaamisen tärkeäksi myös ohjauksen ulkopuolella, kuten aiemmin esitin, ja tämän lisäksi Saara näkee kohtaamisen taidon kouluttamisen mahdolliseksi monissa eri paikoissa. Tässä vaiheessa Saaran yrittäjähenkisyys tulee esille, sillä hän ajattelee oman ohjausfilosofiansa olevan samalla myös muille tahoille koulutettavissa oleva taito ja Saara näkisi myös tämän mahdollisuutena itselleen yrittäjänä ja ohjaajana: hän voisi kouluttaa muita ihmisiä kohtaamisen taidossa (Ote 27).

Ote 28.

P1: mmm-mm. ootko ajatellut et mitenkä kauan aikaa sulla on kaikki nämä elementit kulkenu mukana. onko ne ollu tiedostamattomana jo pitkään vai ootko vasta niinku viime aikoina enemmän vielä tarkentanut näitä ja

P2: no tota, ehkä mä oon ensimmäistä kertaa nyt viime aikoina pysähtynyt ihan oikeesti miettimään näitä. mutta on, kyl mä uskon että. että o, ole oma itsesi. t, tue ja kannusta. a arvosta ja a asetu toisen asemaan niin ne on niinkun semmosia (näyttää paperia kameralle) nää on semmosia mitä mä ajattelen että mulla on ollu koko ajan. mutta, veikkaisin että mulla on käyny kans niin jossain vaiheessa h ja k on vähän kärsinyt kiireen takia. tai oikeestaan tiiänkin. oon, oon tiedostanut semmosia tilanteita ja oon oikeesti miettinyt että mitä sille vois tehdä, et kun on kauhee kiire (viittilöi käsillään ympäriinsä), ja sit ei pysähy kuuntelemaan, ja tota ei välttämättä huomioi niitä viestejä, ja niinkun ehkä haluaa vaan mennä tämmösen tietyn suunnitelman mukaan koska aikaa on nyt niin vähän. niin sitten, sitten se kärsii se puoli. ja tota, sit sillonhan se ihminen ei tuu täysin kohdatuksi, vaikka nää neljä täällä

oiskin ihan ok... et nyt sitten. oon niinku viime aikoina. viime aikoina yrittänyt keskittyä siihen mut mä oon, mut se on ollut mulle mahdollista koska mulla on ollut aikaa... joo...tällainen oli tämä (piirtää suuren ”ympyrän” paperilla olevien sanojen kehukseksi ja näyttää sen kameralle)

Saara näkee monien oman ohjausfilosofiansa osasten olleen osa omaa ohjaajuuttaan jo pitkän aikaa, erityisesti hän kokee omana itsenään olemisen, tukemisen ja kannustaminen, arvostamisen ja toisen asemaan asettumisen (empatian) olleen osa itseään ja toimintaansa myös aiemmin ohjaustyötä tehdessään (Ote 28). Saara kuitenkin kokee, että huomioiminen ja kuunteleminen ovat kärsineet ja jääneet ajan puutteen jalkoihin. Saara myös ajattelee, että ilman oman KOHTAA -filosofiansa K:ta ja H:ta ei ihminen voi tulla täysin kohdatuksi. Jos siis kuuntelemisesta ja huomioimisesta tingitään, kärsii myös ohjauksen laatu.

Tässä luvussa olen käyttänyt kautta linjan melko runsaasti Peavyn (1999 ja 2006) teoksia yhdestä merkittävästä syystä: Saaran esittelemä KOHTAA -ohjausfilosofia on hyvin lähellä Peavyn (1999, 79-80) kuvailemaa *kohtaamista*, jonka kautta hän määrittelee oman ohjauksensa kivijalkoja. Näitä ovat tiivistäen ja muokailleen:

1. Toista tulee lähestyä valppaana ja kiinnostuneena. Muut ajatukset siirretään pois mielestä, jotta pystytään omistautumaan kokonaan toisen ihmisen asialle.
2. Omat ennakkokäsitykset tunnistetaan ja siirretään syrjään, jotta toinen voidaan havaita sellaisena kuin hän todella on.
3. Toinen kutsutaan aktiivisesti, mutta kunnioittavasti mukaan keskusteluun, käyttäen tilanteeseen sopivaa kieltä, asettumatta toisen yläpuolelle.
4. Toista tulee olla valmis kuuntelemaan ihmetellen.
5. Toisen tarinaa tulee uskoa. Ohjaaja voi asennoitua tilanteeseen niin, ettei hän tiedä ja häntä saa valistaa sekä opettaa.
6. Asenteen tulee viestiä halukkuutta yhteistyöhön ja kumppanuuteen.

7. Toisen kanssa tulee tehdä jotain sellaista, joka auttaa löytämään jotakin yhteistä.
8. Toisen tulee antaa koskettaa itseään emotionaalisesti (ja fyysisesti).
9. Kokemuksen arvokkuus tulee ymmärtää ja osoittaa.
10. Ohjaajan tulee osallistua aidosti ja inhimillisesti kontaktin luomiseen. Keinoina voi olla: kunnioituksen osoittaminen, empaattinen vastaanottavaisuus (kuunteleminen, puhuminen ja vaikeneminen), sen osoittaminen, että toinen on kuuntelemisen arvoinen.

Nämä Peavyn esille nostamat ajatukset välittyvät kautta linjan Saaran ohjausfilosofiasta ja vaikka hän ei erittelekään kaikkia ajatuksia kategorisoiden niitä Peavyn (1999, 79-80) tapaan, on ajatusten yhdenmukaisuus kuitenkin selkeä. Ainoastaan kohtiin 7 ja 8 ei löydy aivan suoraa viittausta tutkimusaineistosta, mutta se ei sulje niiden olemassaolon mahdollisuutta pois Saaran ohjausfilosofiasta tai siitä, miten hän käytännössä toteuttaa ohjausta filosofiansa kautta. Voisin siis esittää, että Saaran ohjausfilosofia tulee hyvin lähelle Peavyn (1999 ja 2006) konstruktivistista ja sosiodynaamista lähestymistapaa.

5. YRITTÄJYYS JA OHJAUS

Kolmannen haastattelun keskiössä oli yrittäjyys ja ohjaus. Saaran yritys on virallisesti määriteltävissä mikroyritykseksi, koska se sopii Euroopan Unionissa yleisesti käytettävään määritelmään, jossa mikroyritys työllistää vain yrittäjän itsensä tai hänen lisäksi 1-9 henkilöä (Tuohinen 1997). Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tarkoitus tarkastella Saaran yrityksen rakenteita, vaan keskiössä ovat ennen kaikkea ohjaus ja yrittäjyys, sekä Saaran motivaatio yrittäjäksi ryhtymiseen. McGrath Cahoon et al. (2010, 3) esittävät, että yrittäjäksi ryhtymisen motiiveista tiedetään yleisellä tasolla vielä varsin vähän ja vielä tätäkin vähemmän tiedetään siitä, kenestä voi tulla yrittäjä ja miksi. Tässä tutkimuksessa olenkin tästä syystä jo ensimmäisessä analyysin luvussa pyrkinyt vastaamaan kysymykseen *miksi* Saarasta tuli yrittäjä. Olen siis analysoinut ne asiat, joiden Saara kokee osaltaan vaikuttaneen siihen, että hän halusi perustaa ohjauspalveluita tarjoavan yrityksen. Toisessa analyysin osiossa syvennyin siihen, *miten* Saara haluaa ohjausta tehdä ja minkä hän kokee omassa ohjaajuudessaan tärkeäksi. Viimeisessä analyysin osuudessa aiemmat *miksi ja miten* yhdistyvät siihen *mitä* yrittäjyys antaa ja mahdollistaa Saaralle ohjaajana ja toisaalta *mitä* haastavaa ohjausalan yrittäjänä olemisessa on.

Viimeisessä haastattelussa Saara kertoi uudesta ammatillisesta tilanteestaan myös osittain kahden edellisen haastattelun pohjaan nojaten ja niissä antamansa tiedon valossa. Uutta uraa yrittäjänä on näin loogista tarkastella myös analyysissä viimeisenä kun edellisissä luvuissa esitetty tieto antaa sille taustoituksen. Kolmannessa tutkimushaastattelussa nousi esille myös asioita, jotka eivät ole tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta tärkeitä analysoida. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi yrittäjyyteen liittyvät haasteet sikäli kun ne eivät käsittele ohjauksen tekemistä yrittäjänä. Yksi tällainen merkittävä haaste tai riski, joka jää tämän analyysin ulkopuolelle, on yrittäjän taloudellinen riski. Yrittäjyyteen liittyy lähes aina tietynlaista taloudellista riskinottoa, etenkin yrittäjyyden alkutaipaleella, kun moni saattaa joutua ottamaan velkaa tai hakemaan tukia yritystoiminnan käynnistämiseen. Tämän riskinoton nostavat esille mm. Wadhwa et

al. (2009, 5) joiden tutkimuksen mukaan monet uudet yrittäjät kokevat taloudellisen riskinoton yrittäjyyttä jarruttavana tekijänä. Näistä seikoista johtuen näen, että Saaran esille nostama taloudellinen riski ei sinänsä kuulu tämän tutkimuksen analyysin kenttään, vaikka se eittämättä on Saaralle henkilökohtaisesti huomionarvoinen asia. Yrittäjyyteen liittyvät asiat tässä analyysin osiossa liittyvät siis myös haasteiden osalta kiinteästi ohjauksen tekemiseen. Viimeinen tutkimushaastattelu toimi samaan tapaan kuin kaksi edeltävääkin, johdattelin Saaran viimeisen haastattelun teemaan, Saara kirjoitti haastattelun alussa johdattelut ylös paperille ja alkoi sitten asiaa käsitellessään listaamaan paperille jokaiseen aiheeseen liittyviä seikkoja. Saaran hahmotelma ohjausalan yrittäjyydestään on esitetty Kuvio 5.

5.1. Miksi yrittäjäksi toteuttamaan ohjausta?

Ensimmäisenä Saara tarttui teemaan, jolla aloitin kolmannen haastattelun, eli ”miksi yrittäjäksi toteuttamaan ohjausta?”, ja tämän kysymyksen selkeä vastaus nousi lopulta myös tämän pro gradu -työn otsikoksi: ”Siksi, että halusin toteuttaa ohjausta”. Tämä toteamus tiivistääkin Saaran yrittäjätarinan keskeisen sisällön: Saaralla oli halu tehdä ohjaustyötä, hän koki ettei se ollut hänelle täysin mahdollista aiemmassa työympäristössä, joten hän päätti tehdä asialle jotain ja perustaa ohjauspalveluita tarjoavan yrityksen (Ote 29).

Ote 29.

P2: (mieltii) mm, joo. no siis... tuo onkin hyvä kysymys että miksi yrittäjäksi. ei siinä kysymysmerkki vielä, vaan että toteuttamaan ohjausta.

P1: mmm

P2: siksi että halusin toteuttaa ohjausta.

...no ehkä niinkun kaikista tärkein syy on se halu tehdä ohjaustyötä (kirjoittaa)..halu tehdä ohjaustyötä..kuten haluan...

a) Miksi yrittäjäksi toteuttamaan ohjausta!
 b) Mitä yrittäjyys antaa/mahdollistaa sinulle?
 -) Yrittäjyyden haasteet

- halun tehdä ohjaustyötä kuten haluan
- joka päivä mahdollisuus ylittää itsensä, vain taivas on rajana!
- pidän haasteista

Ohjaajana

- ilman kiirettä
- perustuen omiin ehdeisiin

b) - monipuolisempaa ohjausta

- kykyjen suuntaaminen
- luova ideointi
- uuden oppiminen
- kontaktit, verkostoituminen
- PROSESSILUONTAINEN OHJAUS
- Vapaus (aikataulut)

menetelmät
työmuodot
välineet

kestävyyden
ohjattavan
tunteisuus
aika

c) - raha
 - jatkuva kehittyminen ja ajan taralla pysyminen
 (- kontaktit)

Kuvio 5: Ohjaus ja yrittäjyys

Saaran ensimmäinen ajatus ohjausalan yrittäjäksi ryhtymisen syitä pohdittaessa oli siis se, että hän halusi päästä toteuttamaan ohjausta. Saara koki, että yrittäjyys antaisi hänelle vapauden toteuttaa ohjaustyötä kuten hän itse sitä haluaa tehdä ja kuten hän itse käsittää tai määrittelee ohjaustyön. Tähän lausahdukseen sisältyy myös ajatus, joka nousi jo esille ensimmäisen ja toisen haastattelun sisällön analyseissä. Ajatus viittaa siihen, että Saara koki, ettei hänen ollut mahdollista tehdä ohjaustyötä niin, että kaikki hänen siihen keskeisiksi lukemansa ohjaukselliset elementit - eli hänen ohjausfilosofiansa - pääsisivät toteutumaan lukiokoulutuksessa. Tällainen syy voidaan lukea Virtasen ja Keskisen

(2000, 13) mukaan yrittäjäksi ryhtymisen tilannetekijäksi, joilla tarkoitetaan sitä ympäristöä, jossa yrittäjyyttä harkitseva elää ja toimii. Saaran kohdalla yrittäjäksi ryhtymiseen liittyi siis erityisesti yksi vahva myönteinen, tai ns. vetävä, tilannetekijä, joka oli se seikka, ettei hänen olisi ollut mahdollista toteuttaa ohjausta haluamallaan tavalla *ryhtymättä* yrittäjäksi.

Samankaltaisia löydöksiä ovat raportoineet mm. McGrath Cohoon et al. (2010, 5), jotka tutkimuksessaan selvittivät, että yksi tärkeä syy erityisesti nais-yrittäjien yrityksen perustamiselle on se seikka, ettei jollekin muulle taholle työskentely sovi enää heille. Tämä motivaatio oman yrityksen perustamiseen onkin heidän listallaan 5. tärkein syy yrittäjäksi ryhtymiseen. Myös Saaran tuntemukset olivat lukiouransa viimeisinä vuosina sen suuntaisia, ettei hän enää kokenut työskentelyä koulumaailmassa motivoivaksi itselleen ohjaajana. Kuitenkin toisin kuin monet uutta yritystä perustavat naiset (McGrath Cohoon et al. 2010, 5) Saara ei missään vaiheessa ilmaissut motiivikseen tavoitella parempaa taloudellista asemaa tai jopa vaurautta. McGrath Cohoonin et al. (2010, 5) löydös oli, että vaurauden kasvattaminen oli jopa tärkein syy yrityksen perustamiseen. Saaran tilanne on tästä hyvin päinvastainen, Saara itse asiassa kertoo taloudellisen asemansa heikentyneen yrittäjäksi lähdettyään ja vaikka se huolettaakin siitä näkökulmasta, että Saara haluaa osaltaan olla takaamassa perheensä toimeentuloa, ei hänen kertomastaan missään vaiheessa kuitenkaan ilmennyt mikään suuren omaisuuden tavoittelu yrityksen perustamisen kautta. Toisaalta tämä tilanne taloudellisen aseman heikkenemisestä on vain yrityksen alkutaivalta kuvaava, myöhemmistä vaiheista olisi tehtävä oma erillinen tutkimuksensa.

Ajatus ohjauksen toteuttamisesta niin, että Saara saisi itse päättää kuinka se tapahtuu oli hänelle selkeästi erittäin tärkeä, sillä Saara ilmaisi tämän ajatuksen painokkaasti ja hän pysähtyi sen jälkeen hetkeksi hiljaa miettimään asiaa. En halunnut esittää tässä kohdassa tarkentavia kysymyksiä vaan halusin odottaa, että Saara kertoisi niistä elementeistä, mitkä hän liittää ohjauksen toteuttamiseen nyt yrittäjänä toimiessaan. Oma tuntumani oli myös se, että Saara ajatteli minun ainakin jossain määrin ymmärtävän mitä hän tarkoittaa tällä halulla tehdä ohjausta, sillä olimme jo käsitelleet hänen aiemman ohjaustyön historiansa, sekä

ohjausfilosofiansa ja näin ollen minulla oli jo tietoa aiheesta. Pienen pohdinnan jälkeen Saara ryhtyi avaamaan tarkemmin, mitä kaikkea hän sisällyttää siihen, kun hän sanoo tekevänsä ohjausta, kuten hän haluaa sitä tehdä. Seuraavista otteista tulee ilmenemään, mitä nämä elementit ovat. Ensimmäinen näistä otteista liittyy kiireeseen (Ote 30).

Ote 30.

P2:... ja se kuten haluan pitää sisällään siis...no laitetaan tuonne että ilman kiirettä. (kirjoittaa)...
... paneutuen (kirjoittaa).

Kiire on tullut mainituksi tämän tutkimuksen eri vaiheissa jo useampaan otteeseen, joten en enää tässä vaiheessa analyysiä keskusteluta tätä aihetta lähdekirjallisuuden kanssa, sillä aihe on tullut jo käsiteltyä teorian kautta aiemmissa osioissa. Saara kuitenkin siis koki kiireen niin keskeiseksi tekijäksi omassa ohjaustyössään, että halusi nostaa sen vielä kerran esille puhuessaan siitä osana sitä, miten hän toteuttaa ohjausta yrittäjänä. Kiire on aiemmin määritellyt paljon sitä, miten Saara pystyi tekemään ohjausta ja hän koki kiireen raskaaksi työssään luomiomaailmassa. Saaran yksi keskeinen toive omaa yritystä perustaessa olikin se, että hän saisi tavata ohjattavaa rauhassa, ilman puolen tunnin tai tunnin aikarajaa, jossa harvoin Saaran kokemuksen mukaan ennättää käsitellä asioita niin huolellisesti kuin toivoisi.

Kiireen ja paneutumisen jälkeen Saara puhui siitä, että halusi toteuttaa ohjausta kuten itse hyväksi näki. Hänen kokemuksensa oli se, että julkisella puolella tulee sääntöjä ja reunaehtoja ulkopuolelta (ks. Vehviläinen 2014) ja ohjauksen toteuttaminen näiden puitteissa oli toisinaan turhauttavaa. Lisäksi Saara koki jo aiemmin mainitun suuren opiskelijamäärän kuormittavaksi. Kaikille ei yksinkertaisesti ollut aikaa (Ote 31).

Ote 31.

P2: mä laitan tänne että omin ehdoin, se on vähän itsekkäästi sanottu mutta sillä tavalla että, että tuolla julkisella puolella tulee kuitenkin ylhäältä päin paljon, paljon semmosia..sääntöjä ja ja ja, ja tiettyjä reunaehtoja siihen ohjaukseen eli tietysti se opiskelijamäärä on tietysti se iso, iso juttu kans...

Saara kokee, ettei ohjaukselle ole hyvä asettaa reunaehtoja, vaan ohjauksen prosessin tulisi edetä kuten sille nimenomaiselle prosessille olisi parasta. Sääntöjen puitteissa tehty ohjaus ei jätä mahdollisuutta poiketa linjasta, mikäli tilanne sen vaatisi, vaan ohjaus on vietävä loppuun annetun raamin sisällä. Lisäksi suuri ohjattavien määrä on ohjaajalle kuormittava tekijä, sillä heitä kaikkia on vaikea ennättää huomioida (ks. luku 3.4).

Syyksi ohjausalan yrittäjäksi ryhtymiseen Saara luki myös omaan henkilökohtaiseen kehittymiseen liittyviä seikkoja. Alla olevasta otteesta käyvät ilmi Saaran omin sanoin ne asiat, jotka hän kokee itseään kehittäviksi (Ote 32).

Ote 32.

P2: toisaalta sitten tässä yrittäjyydessä on myös, on myös niinku. mä laitan tähän että joka päivä mahdollisuus ylittää itsensä. (kirjoittaa)...

P2: (rykäisee) ylittää itsensä. tarkoitan sitä että niinkun. että vain taivas on rajana (kirjoittaa). jos miettii sitä että, et minkälaista yhteistyötä voi tehdä erilaisten tahojen kanssa, ja minkälaisia ideoita voi, voi miettiä, että tota mä laitan tänne ton vielä että, pidän haasteista (kirjoittaa). koska mä just tänä aamuna mietin että minkä ihmeen takia mä joka paikkaan (naurahtaa) oon aina tunkemassa. mut mä ehkä pidän haasteista ja siitä itsensä ylittämisestä että. varmaan siinä on jonkin muotosta, ollu tuolla koulumaailmassa, sellasta leipääntymistä...

...kukaan ei estä mua nyt toteuttamasta mitä vilsimpiä ideoita ja ottamasta yhteyttä eri tahoihin, ja sitten kattoo että toteutuuko tää. no tää ei toteutunut, kokeillaan tätä toista

Saara kokee, että ohjausalan yrittäjänä hän saa joka päivä ylittää itsensä. Tällä Saara tarkoittaa jatkuvaa itsensä haastamista eli sitä, että hänen on aina mahdollista etsiä uusia yhteistyötahoja ja katsoa lähtekö jokin asia toimimaan sen tahon kanssa. Hänen on myös mahdollista kehittää ja toteuttaa mitä vilsimpiä ideoita, eikä kukaan ole häntä siinä rajoittamassa. Ideoissa on myös mahdollista oppia jotain uutta ja näin prosessi kasvattaa ohjaajaa itseään. Saara kokee yrittäjänä olevansa ikään kuin rajaton kun kukaan ei ole estämässä häntä ja hän kertookin nauttivansa tästä tilanteesta kokonaisvaltaisesti. Työssä lukion opinto-ohjaajana on myös Saaran mukaan ollut havaittavissa jonkin asteista leipiintymistä ja tätä piirrettä Saara ei liitä uuteen työhönsä yrittäjänä. Myös mm. Huuskonen (1992) huomauttaa, että monia yrittäjiä kuvaa suuri suoriutumistarve, joka ei sinänsä vielä tee ihmisestä yrittäjää, sillä monella muullakin ihmisryhmällä voi

olla tämä tarve, mutta yrittäjäksi ryhtymistä ohjaakin suoriutumistarpeen ohella arvot ja esimerkiksi henkilökohtainen tausta sekä kokemukset. Kun ihmisellä on työssään korkea suoriutumistarve, hän tavoittelee parempia ja parempia tuloksia niiden itsensä vuoksi ja tästä voisi puhua myös ammattiylipeuden tai näyttämisen halun kautta (Huuskonen 1992). Saara kertookin selkeästi Huuskosen (1992) kuvaileman kaltaisesta palosta, joka ohjaa selkeästi hänen toimintaansa uudessa työssään.

Viimeisenä tekijänä yrittäjäksi ryhtymisen motivaatioissa Saara ottaa huomioon myös elämäntilanteensa. Ensinnäkin Saara ilmaisee, että hän oli henkisesti kypsytynyt ajatukseen yrittäjäksi ryhtymisestä. Aiemmissa analyysin osioissa kävi jo ilmi, että yrittäjähenkisyys on ollut osa Saaran persoonaa ison osan hänen elämästään, mutta oman yrityksen perustaminen vaatii muutakin kuin yrittäjähenkisyyttä, se vaatii ajatukseen kypsymisen. Toisaalta kypsyminen tässä yhteydessä tarkoittaa henkisen valmiuden lisäksi myös sitä, että Saara oli kokenut silloisen työnsä eräällä tavalla ”nähdynsi”. Kypsyminen tarkoittaa siis myös jo esille nostamaani leipiintymistä sen hetkiseen työhön ja siihen liittyviin olosuhteisiin. Saara ei kokenut hänen työnsä lukion opinto-ohjaajana etenevän hänen haluamaansa suuntaan, joten tämä johti siihen, että ajatus yrityksen perustamisesta alkoi tuntua hyvältä ja mahdolliselta. Omien olosuhteiden lisäksi Saara myös koki, että hänen elämänsä oli sellaisessa tilanteessa, ettei riskin ottaminen ja yrittäjäksi ryhtyminen kuormittaisi muuta elämää, kuten perhettä, niin paljon tässä vaiheessa. Tätäkin Saara pitää tärkeänä seikkana, sillä hän halusi nostaa sen esille yrittäjäksi ryhtymisen motivaatioita käsitellessä. Saara oli siis pohtinut elämänsä muiltakin osin kuin vain työnsä kannalta. Hän oli ottanut huomioon ne ihmiset, joiden elämään hänen yrittäjäksi ryhtymisensä vaikuttaisi suoraan ja halunnut varmistua siitä, ettei päätös lähteä yrittäjäksi vaikuttaisi esimerkiksi hänen lastensa elämään negatiivisesti (Ote 33).

Ote 33.

P2: ...ja ja...varmaan mulla oli myös sit sellainen hyvä aika. et oli kypsytynyt siihen.. ja sitten toisaalta lapset on sen ikääsi että oli niinkin. ei tarvita äitiä niin paljon kotona...

Kaiken kaikkiaan Saara oli yritystä perustaessaan tilanteessa, ettei tämän ajatuksen toteuttamisen tiellä näyttänyt olevan esteitä. Virtanen ja Keskinen (2000, 13) nostavat esille, että useimmissa heidän tarkastelemissaan tutkimuksissa yrittäjiksi ryhdytään noin 25-40 vuoden iässä. Tämä ikä useimmiten tarkoittaa, että yrittäjyyttä harkitseva on saavuttanut riittävän ammattitaidon, kokemuksen ja itseluottamuksen. He ovat myös usein sellaisessa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa, ettei heillä ole niin suuria sitoumuksia, jotka rajoittaisivat yrittäjäksi ryhtymistä. Mainittuun ikäjaksoon sijoittuu myös kausi, jolloin uravapaus on suurempaa kuin muuten. Myös McGrath Cohoon et al. (2010, 5) ovat huomauttaneet, että moni ensimmäisen yrityksen perustaja on itse asiassa iältään noin 40-vuotias tai hieman vanhempi ja he ovat sellaisessa elämäntilanteessa perheensä kannalta, ettei yrityksen perustaminen ole enää niin riskialtista. Lapset ovat yleensä jo hieman vanhempia ja parisuhde on yleensä vakaalla tolalla. Saara on tässä hieman aikaansa edellä, sillä on hän oli yrityksen perustaessaan hieman alle 40-vuotias, mutta hän kokee kuitenkin kypsyneensä yrityksen perustamisajatuksen niin, ettei nähnyt sille enää esteitä.

Yrittäjyyteen liittyy kuitenkin riskejä, jotka Saarakin tiedostaa ja jotka hän nosti esille sen jälkeen kun hän oli ensin kertonut yrittäjyyden tarjoamista mahdollisuuksista. Näitä mahdollisuuksia avaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa ja mahdollisuuksia käsittelevän alaluvun jälkeen syvennyn analysoimaan yrittäjyyden mukanaan tuomat riskit.

5.2. Yrittäjyyden tarjoamat mahdollisuudet

Yrittäjyyden tarjoamista mahdollisuuksista ohjaustyötä ajatellessa Saara nosti ensimmäisenä esille monipuolisten ohjausmenetelmien käyttämisen. Saara oli toivonut aiemmin lukiomaailmassa voivansa käyttää erilaisia menetelmiä kun hän ohjasi opiskelijoita, mutta koki, että näille menetelmille ei ollut aikaa (Ote 34).

Ote 34.

P2: ehdottomasti. monipuolisemm.. en osaa kirjottaa yhtä aikaa. monipuolisempaa ohjausta. elikkä tota erilaisia. menetelmiä ja työmuotoja (kirjoittaa)...

...erilaisia välineitä.. et joskus sitä tuolla, lukiopuolella niinkun aina mietti että ois kiva, ois kiva pitää ryhmänohjausta ja ois kiva kokeilla tällasta ja sit aina se et no ei oo aikaa, ja kollegoitten kanssa puhuttiin että vitsi että ois mukava joskus vaikka tämmösiä kortteja käyttää tai tehä jotakin sellaisia mitä nyt on joskus tarttunut matkaan, niin nyt on kyllä täällä saanut tehä sitä ja huomata että niistähän saa ihan valtavasti irti erilaisista harjotuksista, jopa tämmösisistä draamallisista menetelmistä tai mielikuvaharjotuksista. että tota se on kyllä ollut kivaa.

Kun Saara pääsi toteuttamaan ohjausta omassa yrityksessään ja oman filosofiansa sekä metodiensa mukaan, hän huomasi, että erilaisista menetelmistä "saa valtavasti irti", kuten Saara itse asian ilmaisee. Erilaisista ohjauksen menetelmistä Saara nostaa esille ryhmänohjauksen, kuvakorttien käyttämisen ja draamalliset- sekä mielikuvaharjoitukset. Ohjausalan kirjallisuudessa käsitellään laajasti monia erilaisia ohjausmenetelmiä, joita ohjaustilanteissa voi käyttää. Monet näistä esiintyvät myös Saaran puheessa. Peavy (1999 ja 2006) käsittelee lukuisia erilaisia työkaluja, joita ohjaaja voi käyttää auttaakseen ohjattavaa esimerkiksi hahmottamaan elämäntilannettaan tai itsessään olevia ominaisuuksia. Näitä voivat olla erilaiset paperille tehtävät visualisoinnit, joissa hahmotellaan oman persoonan eri puolia, tai vaikkapa oman elämänkentän piirtäminen. Peavy (2006, 109) käsittelee myös ryhmänohjausta, jota Saarakin olisi halunnut toteuttaa lukiossa ja Peavy (2006, 109) näkeekin ryhmänohjauksen yhtenä hyvänä tapana toteuttaa ohjausta, sillä siinä pääsee toteutumaan oppimista määrättyjen konstruktivististen periaatteiden kautta. Ensinnäkin ryhmänohjaus tarjoaa osaamisen lisäämiseen sekä näkökulmien tarkistamiseen otollisen ympäristön. Toisekseen ryhmänohjauksessa on tärkeää oppimisen varmistamiseksi käyttää toimintaan perustuvia menetelmiä. Kolmantena tärkeänä seikkana nousee esille se, että ihmiset oppivat parhaiten saadessaan ohjatun ryhmän rohkaisua ja tukea (Peavy 2006, 109.).

Saara ei erittele haastattelussa tarkemmin, mitä hän saa eri menetelmien avulla selville asiakkaidensa ajatuksista, koska hän ei voi puhua asiakkaidensa asioista vaarantamatta yksityisyydensuojaa. Näin ollen menetelmien tarkempi

anti jää analysoimatta. Saara halusi joka tapauksessa korostaa eri menetelmien merkitystä selkeästi puhumalla asiasta innostuneesti ja painokkaasti. Saara myös kertoo keskustelleensa toiveistaan käyttäen erilaisia ohjausmenetelmiä kollegoidensa kanssa työskennellessään lukiossa ja Saaran puheesta ilmenee, että myös kollegoilla on ollut samansuuntaisia ajatuksia, mutta yhteinen ongelma on ollut ajan puute. Aika nousee siis yhä uudelleen tärkeänä tekijänä esille nyt myös yrittäjyyden Saaralle mahdollistamissa asioissa kun se vertautuu aiempaan työuraan lukiossa.

Toisena asiana yrittäjyyden Saaralle ohjaajana mahdollistamista seikoista Saara nostaa esille omien kykyjensä suuntaamisen. Aiemmin jo mainitsin yrityksen perustamisen syissä sen, että Saara oli pohtinut miten hän toteuttaisi ohjausta, jos hän voisi tehdä sitä, kuten parhaiten osaa ja eniten haluaa tehdä. Yrittäjänä Saara kokee saaneensa mahdollisuuden suunnata omia kykyjään kuten itse parhaaksi näkee ja kokee. Saara pitää sitä tärkeänä, että jos hän kokee jonkin ohjauksellisen menetelmän hyödylliseksi, hän voi nyt yrittäjänä keskittyä siihen. Näin Saara sanoo pääsevänsä työskentelemään omien vahvuuksiensa kautta ja tämä on hänelle tärkeää työssään (Ote 35).

Ote 35.

P2: kykyjen suuntaaminen, että (kirjoittaa)...et jos mä niinkun koen että mä tykkään tai osaan jotakin tiettyä juttua niin mä voin keskittyä siihen

Seuraavaksi Saara nosti esille luovan ideoinnin ohjauksessa. Tällä Saara tarkoittaa sitä, että hän pystyy paremmin tarttumaan joihinkin ohjattavan esittämiin tai itselle mieleen tulleisiin ajatuksiin, jotka voivat kantaa ja viedä ohjausta eteenpäin. Saara siis kokee, että häntä ei sido tässä suhteessa mikään vaan hänellä on aikaa ja mahdollisuus olla luova ja lähteä kehittämään ja viemään asioita eteenpäin sen mukaan miten tarpeellisilta ja hyödyllisiltä ne tuntuvat (Ote 36).

Ote 36.

ja sitten.. sitten tietenkin semmonen luova ideointi, jolle on enemmän aikaa. näköjään se niinkun nousee tässä nyt kovasti esille. että, kun on aikaa, niin pystyy sitten myös pysähtymään ideoimaan ja miettimään ja tarttumaan joihinkin, ajatuksiin jotka saattaakin yhtäkkiä olla sit sellasia mitkä kantaa ja vie eteenpäin.

Myös Jokela & Anneberg (1995) ovat esittäneet, että mm. luovuus on yksi keskeinen seikka yrittäjän menestymisessä. He näkevät, että kun yrittäjällä on kykyä visioida tulevaa, on hänellä paremmat edellytykset toteuttaa yritystoimintaansa positiivisella ja kannattavalla tavalla. Saara huomasi jälleen tässä vaiheessa haastattelua korostavansa ajan merkitystä työlleen, sillä myös luovaan ideointiin liittyy Saaran mukaan kiinteästi ajatus siitä, että kun on enemmän aikaa, on myös paremmin mahdollisuuksia pysähtyä ideoimaan sekä myöskin tarttua joihinkin esille nousseista ajatuksista katsoakseen minne ne vievät. Aika onkin siis Saaralle yksi tärkeä yrittämisen tarjoama mahdollisuus.

Luovuuden jälkeen Saara nosti esille uuden oppimisen mahdollisuuden yrittäjyyden antoisana asiana. Saara kuvaa, että hänen ohjattaviensa kirjo on laajentunut huomattavasti. Aiemmin hänen ohjattavanaan oli yksinomaan lukiolaisia, iältään noin 16-19 -vuotiaita nuoria, ja heidän elämäänsä sekä opiskeluunsa liittyvät asiat. Yrittäjäksi ryhtyttyään Saara asiakaskunta on laajentunut koskemaan paljon moninaisempaa ihmisjoukkoa. Tutkimuksen tekohetkellä hänen ohjattavansa ovatkin pääasiassa aikuisia, jotka ovat syystä tai toisesta jääneet työttömäksi ja tarvitsevat ohjausta. Tämä tarkoittaa sitä, että Saaran ohjattavien joukossa on hyvin eri taustaisia ja ikäisiä ihmisiä (Ote 37).

Ote 37.

no sitten uuden oppiminen (kirjoittaa)... tänä aikana kun mä oon tätä yritystä suunnitellu, ja niinkun, kehittänyt ja sitten alottanut tän yritystoiminnan niin mä oon oppinut enemmän asioita kuin moneen moneen vuoteen. et yhtäkkiä on niinkun... asiakaskunta kun on ei ookaan enää lukiolaiset näin (näyttää käsillään kapeaa aluetta edessään) vaan on kaikki kaiken ikäset, ja sitten heidän asiansa.

Lehtipuro ym. (1999) huomauttaakin, että yrittäjänä ihminen voi myös joutua luomaan jossain määrin uutta ammatti-identiteettiä, sillä hän voi monesti joutua opettelemaan uuden asiakaskunnan tarpeet, arvot ja kulttuurin voidakseen toimia heidän kanssaan. Tämän uuden ammatti-identiteetin luominen voi käydä vaikeammaksi mitä iäkkäämpi yrittäjä on, sillä entisessä ammatissa on jo saanut tietyn aseman ja on tiennyt mitä tehdä (Lehtipuro 1999). Toisaalta, koska Saaran

uusi ura ei poikkea keskeiseltä toiminnaltaan entisestä, ei hänen ammatti-identiteettinsäkään ole muuttunut suuresti. Kyse on enemmänkin sen tiedon luonteen ja määrän muuttumisesta, jota hän nyt tarvitsee. Kun Saara kohtaa hyvin monenlaisia elämänpolkuja kulkeneita ihmisiä, on se tieto, mitä Saara tarvitsee hyvin erilaista, kuin mitä hän tarvitsee keskiverron lukiolaisen kanssa. Jokela ja Anneberg (1995) huomauttavat myös, että kyky ja halu oppia etenkin omista kokemuksista ja epäonnistumisista, sekä tahdo olla kilpailijaansa osaavampi, ovat tärkeitä piirteitä menestyvässä yrittäjässä. Saarakin tiedostaa, ettei yrittäjä voi jäädä paikoilleen, vaan heillä on jatkuva itsensä kehittämisen tarve pysyäkseen pinnalla työelämässä.

Ohjattavien ihmisten kirjon laajentumisen ohella Saara pitää myös erilaisia muita työhön liittyviä seikkoja mahdollisuutena oppia uutta. Saara kokee työelämän, työvoimahallinnon ja eloverkoston olevan asioita, joista hän on yrittäjäksi ryhtyttyään oppinut paljon. Työhön liittyvistä asioista Saara liittyy tähän yhteyteen myös oman yrityksen perustamiseen liittyvät asiat. Hän ei ollut ennen omaa ohjausalan yritystään tehnyt liiketoimintasuunnitelmaa tai rakentanut itselleen internetsivuja. Kaikki nämä asiat ovat opettaneet hänelle paljon ja hän kokee nämä yrittäjyyden antoisiksi puoliksi (Ote 38).

Ote 38.

P2:...sit tuo työelämä ja työmaailma, sen kuviot. työvoimahallinto eloverkosto, no sit jo ihan pelkästään yrityksen perustamiseen liittyvät asiat. liiketoimintasuunnitelmat nettisivujen rakentamiset ja kaikki tällaset niin siis ihan valtavasti oon oppinu.

Saara kuvaa yhtenä yrittäjyyden hänelle tarjoamista mahdollisuuksista olevan myös kontaktien luominen sekä verkostoituminen. Koska hän työskentelee yrittäjänä monien eri tahojen kanssa ja hänen ohjattavien joukko koostuu hyvin erilaisista ihmisistä, jotka eivät välttämättä ole minkään saman tahon –kuten esimerkiksi koulun - yhdistämiä, on hänelle syntynyt tätä kautta myös paljon uusia kontakteja ja hänen verkostonsa ovat laajentuneet. Myös McGrath Cohoon et al. (2010, 6) kuvaavat sosiaalisten verkostojen tärkeyttä erityisesti naisyrittäjille.

Heidän tutkimansa naisyrittäjät ovat pitäneet sosiaalisia verkostoja erityisesti perustamiensa uusien yritysten menestymisen kannalta erittäin tärkeiksi. Sosiaalisen pääoman ymmärtäminen on siis tärkeää monelle aloittelevalle yrittäjälle. Saara kuvaakin olevansa yrittäjänä mukana monissa eri tilanteissa, joihin ei olisi lukion opinto-ohjaajana päässyt mukaan (Ote 39).

Ote 39.

P2: ja samalla myös sitten niinkun kontaktit uudet (kirjoittaa) kontaktit ja verkostoituminen niin ihan uudella tavalla on. tullu uusia. uusia kollegoita (kirjoittaa).. et sitä huomaa niinkun olevansa monenlaisissa tilanteissa missä ei varmasti, varmasti olis niinkun tuolla virkatyössä päässy, päässy olemaan mukana

Saara on ollut verkostoitumisessa hyvin aktiivinen ja hän kokee verkostoitumisen myös itselleen hyvin mielekkääksi asiaksi, hän kertoo asiasta innostuneella äänensävyllä ja selkeästi motivoituneena verkostoitumisen luomista mahdollisuuksista. Yhteistoiminnan merkitys korostuu myös Lairion ja Puukarin (2001, 17) mukaan opinto-ohjaajan ammatissa ja yhteistyön laatu sekä verkostojen kehittäminen onkin ohjaustyön onnistumisen edellytys. Myös Jokela ja Anenberg (1995) pitävät ulospäinsuuntautuneisuutta tärkeänä yrittäjälle. Tämä ulospäinsuuntautuneisuus, jota Saarastakin selkeästi löytyy, on tärkeää kontaktien luomisen kannalta, ja kontaktit puolestaan ovat yrittäjän menestymisen avaimia.

Saaran tärkeimmäksi kokema yrittäjyyden tarjoama mahdollisuus hänelle ohjaajana on kuitenkin ohjauksen prosessimuotoisuus. Tämä oli yksi niistä keskeisistä ohjauksen piirteistä, joita hän lähti tavoittelemaan osaksi ohjaustyötään yrittäjäksi ryhtyessään ja aineiston analyysin aiemmista osioista on jo käynyt ilmi, että prosessimaisuus oli myös yksi niistä tekijöistä, joiden Saara koki puuttuvan lukion opinto-ohjaajan työssään. Saara halusikin korostaa prosessimaisuuden tärkeyttä kirjoittamalla sen isoilla kirjaimilla osaksi listaansa. Saara kertoo voivansa nyt tavata ohjattaviaan ainakin muutaman kerran, mutta joitakin jopa 30 kertaa ohjausprosessin aikana. Ohjaussuhteiden kestoa määrittää osaltaan se, minkä tyyppiseen ohjaukseen ihmiset tulevat ja mitä kautta he ohjaukseen haikautuvat. Osa tulee yksityisinä asiakkaina ja he ostavat jonkin monista Saaran

tarjoamista ohjauspaketeista, toiset tulevat esimerkiksi Työvoimatoimiston kautta ja näihin ohjauspaketteihin puolestaan kuuluu joku TE-toimiston puolesta ennalta määrätty määrä tapaamisia (Ote 40).

Ote 40.

P2: no ainakin se on se prosessimuotoisuus. sehän nyt on se, sen mä kirjotan tänne tikkukirjaimilla (kirjoittaa) se on se niinkun tärkein. prosessimuotoinen ohjaus. onhan se ihan eri asia nähdä ihmistä..kolme viiva kolkyt kertaa kun kerran.

... ja sit se sellanen...monipuolinen ohjaus. tonne vois tietysti laittaa että keskittyminen (kirjoittaa). ja. ohjattavan tuntemus...

Ohjausalan kirjallisuudessa ohjauksesta puhutaan prosessina, jolla on aina oma kestopensa ohjattavan tarpeen mukaan (mm. McLeod 2009). Toisaalta sanan *prosessi* tai *prosessimaisuus* tärkeydestä ei juurikaan keskustella. Prosessimaisuuden tärkeys ei siis näytä saavan alan kirjallisuudessa yhtä suurta merkitystä, kuin mitä Saara tälle asialle antaa omassa ohjauksessaan. Voi olla mahdollista, että prosessimaisuus on niin itsestään selvää etenkin ulkomaisessa ohjausalan kirjallisuudessa, ettei sen tärkeyteen koeta tarpeelliseksi ottaa kantaa. Lukion opinto-ohjaajan perspektiivistä tämä on kuitenkin selkeästi tärkeä seikka, sillä entisessä työssään lukion opinto-ohjaajana Saaralla oli yleensä hyvin vähän aikaa mihinkään yksilöllisiin ohjauskeskusteluihin – prosessimaisesta ohjaussuhteesta puhumattakaan.

Ohjausalan kirjallisuudessa käsitellään kuitenkin paljon ohjausprosessin eri vaiheita ohjaussuhteen aloittamisesta sen päättämiseen asti (mm. Gladding 2004) ja näihin eri vaiheisiin annetaan melko tarkkojakin ohjeita niiden parhaan toteuttamisen kannalta. Onnismaa (2003, 9-10) on toisaalta huomauttanut, että ohjauksen prosessimaisuuden käsitteestä on puhuttu vielä joitakin vuosia sitten lähes mystisyyttä hiipoen ilman, että prosessiluontoisuutta olisi määritelty sen tarkemmin. Näin ollen prosessimaisuus on yksi niistä ohjauksen elementeistä, jonka tarpeellisuutta tai tuloksellisuutta ei ole välttämättä pystytty perustelemaan päättäjille, jotka odottavat tuloksia myönnettyjen resurssien vastapainoksi (Onnismaa 2003, 10).

McLeod (2009, 424-427) on kuitenkin pyrkinyt esittämään erilaisia määritelmiä sille, mitä sana prosessi tarkoittaa ja näiden eri määritelmien keskeinen ajatus on se, että prosessi viittaa aina muutokseen. Ohjausprosessilla on siis aina oma kaarensa, jonka kautta tapahtuu jonkinlaista muutosta ainakin ohjattavan elämässä ja toiminnassa. Saaran puheista välittyy erityisesti ohjauksen prosessimaisuudesta puhuessa se ajatus, että hän kokee näin pääsevänsä paremmin kiinni ohjattavan elämään ja todella keskustelemaan sekä pohtimaan ajan kanssa ohjattavan elämää ja suuntia. Hänen mielestään on erittäin hienoa, että ohjattavaan muodostuu sellainen suhde, jossa ohjaaja voi kokea tuntevansa ohjattavansa ja näin pääsevänsä paremmin auttamaan häntä elämässä eteenpäin. Saara näkee prosessimuotoiseen ohjaukseen kuuluvan toisaalta myös ohjauksen monipuolisuuden. Kun ohjausta on mahdollista tehdä pidempänä prosessina ja ajan kanssa on prosessin aikana mahdollista käyttää erilaisia ohjausmenetelmiä. Näiden eri menetelmien kautta Saara kokee pääsevänsä parempiin tuloksiin ohjattavan kanssa.

Saara mainitsee toiseksi tärkeäksi asiaksi ohjausalan yrittäjyydessä sen, että hänellä on oma päättämisen vapaus työssään. Saara on kokenut aiemmin, että hänen työtään ohjaajana ovat rajoittaneet erilaiset reunaehdot sekä velvoitteet, jotka ovat vieneet aikaa ohjaukselta. Nämä rajoittavat tekijät pitävät sisällään esimerkiksi opettajien kokouksia ja yo-koevalvontoja, joiden aikana Saara ei ole luonnollisesti voinut tavata oppilaita ohjauksen merkeissä. Numminen ym. (2002) huomauttavat myös, että koulujen opinto-ohjaajille lankeaakin monesti velvoitteita, jotka eivät heidän työhönsä kuuluisi tai olisi varsinaisen ohjauksen kannalta oleellisia. Tällaisia ovat mm. juuri ylioppilaskokeiden valvonnat, jotka vievät joka lukuvuosi merkittävästi tunteja pois ohjaustyöltä (Numminen ym. 2002). Saara kokeekin, että yrittäjänä hän saa täyttää kalenteriaan vapaasti ja kuten itse parhaaksi kokee. Saaralle tämä tarkoittaa sitä, että hän täyttää kalenteriaan ohjauksella. Saaran tavoite on saada päivät täyteen asiakastapaamisia, jolloin hän pääsee tekemään sitä, jota hän eniten haluaa tehdä eli ohjausta (Ote 41).

Ote 41.

..mä laitan vielä tänne sen että..että, vapaus (kirjoittaa). ja kaikkeen tähän edelliseen liittyen, mutta varsinkin niinkun aikatauluihin.

P1: mmmm

P2: että kyllähän se on niinkun kans. kans sellanen että mua ei nyt sido mitkään opettajankokoukset tai yo-valvonnat (naurahtaa) tai niinkun jotkut tämmöset. koulumaailman, jutut. että, että aika vapaasti saan tätä kalenteriani täyttää..ja. ja tota. päättää siitä että mihin mä sen aikani käytän. että totta kai mä haluan käyttää siihen ohjaamiseen (naurahtaa) sen aikani, et asiakkaita sais tulla silleen et kalenteri täyttyis niillä

Yhteenvedona yrittäjyyden mahdollisuuksista puhuttaessa Saara nostaa lopuksi esiin alun perin itselleen tekemänsä suunnitelman. Tämä suunnitelma on siltä ajalta, kun Saara vasta alustavasti pohti yritysideaansa ja kirjoitteli ylös ajatuksia viikkoonsa, jonne hän kokosi tietoa sekä suunnitelmia ennen varsinaista yritystoiminnan käynnistämistä. Tämän suunnitelman keskeinen ajatus on se, mitä Saara tämän tutkimuksen tekohetkellä myös toteuttaa: laadukas ohjausaika asiakkaan lähtökohdista käsin, keskustelua, kuuntelua, ihmisen kohtaamista, uusien suuntien etsimistä yhdessä ammattilaisen kanssa ja tiedon tarjoamista. Saara kokee olevansa tyytyväinen tähän suunnitelmaansa ja siihen, että on pääsyt myös toteuttamaan tätä alkuperäistä yritysideaansa. Saara myös kokee sen hyväksi, ettei hän ole tuntenut tarvetta muuttaa alkuperäistä ideaansa vielä tässä vaiheessa yrittäjyyttään, vaan hän kokee alkuperäisen ajatuksensa edelleen toimivaksi. Saara oli myös miettinyt itselleen titteliä, tai jotain sanaa, joka kuvaisi hänen rooliaan ohjaajana. Hän päätyi sanaan ”suunnannäyttävä”, joka onkin ensimmäinen asia, jonka hän oli viikkoonsa kirjoittanut aloittaessaan pohtimaan yritysideaansa. Suunnannäyttävä lukee nyt Saaran käyntikortissa hänen nimensä yhteydessä ja Saara kokee olevansa tyytyväinen tähän määritelmään itsestään ohjaajana (Ote 42).

Ote 42.

P1: mmhh. eli, tiivistetysti voisko niinkun ajatella että, että koit että tässä muodossa nykyisellään, saat toteuttaa ohjausta niinkun sinä ymmärrät ohjaustyön. niinkun. hy-hyväksi

P2: mmm, (selaa vihkoaan) joo, joo. kyllä. mä oon kirjottanut tänne, idean sillon kun mä sain tän idean päähän (naurahtaa) sinä päivänä että tän mun tulevan yrityksen ideana on tarjota mahdollisimman laadukasta ohjausaikaa kunkin asiakkaan lähtökohdista käsin. ja sit siinä lukee että keskustelua,

kuuntelua, ihmisen kohtaamista uusien suuntien etsimistä yhdessä ammatilaisen kanssa ja sitten tiedon tarjoamista. niin tota tää on semmonen mihin mä kyl. mihin mä oon tyytyväinen että tää alkuperänen yritysidea ei oo tästä muuttunut miksikään...

...tää on eka asia minkä mä kirjoitin tänne vihkoon... ..niin suunnannäyttäjä xxxx, ja nyt mulla lukee se käyntikortissa...

5.3. Yrittäjyyden haasteet

Ohjausalan yrittäjyyteen liittyvien antoisien asioiden jälkeen käsittelimme yrittäjyyteen liittyviä haasteita ensin hieman yleisemmällä tasolla ja sen jälkeen erityisesti ohjaukseen liittyen. Kuten tämän analyysin johdannossa selvitin, olen jättänyt nämä yleisemmän tason haasteet, kuten taloudelliset riskit, analyysin ulkopuolelle, sillä nämä haasteet eivät liity nimenomaan ohjausalan yrittäjänä toimimiseen, vaan pätevät yrittäjyyteen yleisemmällä tasolla.

Yrittäjyyteen ja ohjaukseen liittyvistä haasteista Saara nosti esiin jossain määrin saman kolikon käänttöpuolia joista hän oli puhunut aiemmissa vaiheissa tutkimushaastattelua, sillä siinä, missä hän nauttii uuden oppimisesta, uusista kontakteista ja itsensä haastamisesta yrittäjänä, liittyy näihin asioihin myös haasteita. Esimerkiksi jatkuva asioista perillä pysyminen vaatii veronsa yrittäjältä, samoin kuin uusien verkostojen luominen, sekä ylläpitäminen. Näiden positiivisten seikkojen käänttöpuolien ohella esiin nousi myös muita haastavia tekijöitä ohjausalan yrittäjänä toimimisessa.

Ensimmäisenä haasteena Saara nosti esille oman toimintakenttensä laajenemisen. Tämä sama seikka nousi esille jo yrittäjyyden tarjoamien mahdollisuuksien yhteydessä kun Saara kertoi asiakaskuntansa laajenemisesta. Saaralla on siis kahtalainen suhtautuminen siihen, ettei hän ohjaa enää yksinomaan lukiolaisia, hän näkee sen paitsi positiivisena, niin myös haastavana asiana. Koska lukiolaisiin ikäryhmään liittyy omat kehitystehtävänsä ja haasteensa, sekä omat ohjaukselle keskeiset asiat kuten esimerkiksi kurssien valinnat, ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautuminen ja valmistautuminen, sekä jatko-opintosuunnitelmien tekeminen, on Saara hyvin rutinoitunut näiden asioiden hoitamisessa. Nyt yrittäjänä Saaran asiakaskunta on kuitenkin laajentunut huomattavasti, ohjattavien profiili

on merkittävästi erilainen ja huomattavasti laajempi. Nuoria Saaran asiakaskunnasta on selkeästi yrityksen alkutaipaleella ollut pienempi osuus. Tämä tieto pohjautuu Saaran omaan kerrontaan ja arvioon.

Tämä muuttunut ohjattavien profiili luo omat haasteensa ja kehitystehtävänsä Saaralle ohjaajana. Saara kuvaakin tilannetta kertomalla, että hän tarvitsee laajan toimintakenttensä takia myös suuren määrän erilaista tietoa. Yksi ohjauksen tarkoitus kun on myös tarjota ohjattavalle tietoa, jotta tämä voi tehdä harkitun päätöksen omaan elämäntilanteeseensa liittyvissä mahdollisesti haastavissa tilanteissa (mm. Vehviläinen 2014). Saara myös kokee, että hänen on tarpeellista olla kiinnostunut kaikesta ja selvittää jatkuvasti erilaisia asioita, kuten työelämän byrokratiaan liittyviä seikkoja, erilaisia työpaikkamahdollisuuksia ja niin edelleen. Saara ilmaiseekin, että hän tässä vaiheessa yrittäjyyttään viettää paljon aikaa, myös ohjattavien tapaamisen ulkopuolella, tietokoneella selvittämässä asioita. Tämä kertoo osaltaan myös työmäärän lisääntymisestä ohjausalan yrittäjäksi ryhdyttyä (Ote 43).

Ote 43.

P2: ...et tota, tässä kun mä oon yksin ja mulla on hirmu laaja tää kenttä tavallaan että minkälaisia asiakkaita on ja mitä tietoa tarvii, niin. koko ajan on oltava kiinnostunut kaikesta...

.. et pitä selvittää kaiken maailman juttuja. mä illat istun koneella ja selvitte-

McGrath Cahoon et al. (2010, 8) ovat myös huomauttaneet, että monet uudet yrittäjät kokevat nimenomaan työhön käytettävän ajan ja vaivan olevan yksi suuri haaste työssään. Saarankin on tarpeen erityisesti tässä vaiheessa yrittäjyyttään perehtyä lukuisiin hänelle uusiin asioihin, joka luonnollisesti vie paljon aikaa ja kuormittaa Saaraa. Hän ei kuitenkaan kerro olevansa tästä haasteesta lan-
nistunut vaan päinvastoin, hän kokee sen itselleen motivoivaksi haasteeksi. Parkkinen (1999) huomauttaakin, että yksi yrittäjyyden haasteista on pystyä ottamaan tietoa ympäröivästä maailmasta ja sulattamaan se osaksi omaa osaamistaan. Tämä tiedon poimiminen on välttämätöntä, jotta pysyy mukana kilpailussa.

Toinen selkeä yrittäjyyteen ja ohjaajuuteen liittyvä haaste asioiden selvitte-

lyn ohella on informaation saatavuus. Monesti eri oppilaitoksilla on omat sähköpostilistansa, jonne esimerkiksi eri koulutustahot lähettävät ajankohtaista tietoa liittyen vaikkapa ylioppilaskokeiden uusiin säännöksiin tai korkeakouluhakuihin liittyviin muutoksiin ja päivityksiin. Opettajat sekä opinto-ohjaajat saavat tämän tiedon suoraan olemalla kyseisillä sähköpostilistoilla, mutta Saaran lähdettyä virkavapaalle yritystoiminnan aloittamisen vuoksi, ei hän enää saa näitä sähköposteja, koska hän ei ole virkavapaalla ollessaan koulun sähköpostilistalla. Ja kun kaikki tämä tieto, jonka on aiemmin saanut suoraan ja vaivattomasti ei enää olekaan käytettävissä, aiheuttaa se myös omat haasteensa työskentelylle. Saara kertookin, että yksi hänen työtehtävistään on myös tiedon etsiminen vaikkapa yliopistohakuihin liittyvien asioiden osalta. Koska osa Saaran ohjattavista haluaa myös työnhaun lisäksi pohtia opiskelumahdollisuuksia, on Saaran aiheellista pitää itsensä ajan tasalla hakemiseen liittyvistä seikoista. Saara listasi tämän tiedon etsimisen haasteiden alle, sillä hän kokee sen kuormittavaksi ja työmäärää lisääväksi (Ote 44).

Ote 44.

P2: ...plus sitten tietenkä nää kaikki hakukoukerot josta ennen on saanut suoraan vaikka sähköpostilla kaikki tiedot ja nyt kun mut on heivattu kaikista sähköposti. (naurahtaa) piireistä ulos niin joutuu koko ajan sit ettimään tietoa et mites tää nyt meni tää hakujuttu, ja ajan tasalla pysyminen (kirjoittaa).. ne on kyllä sellasia haasteita..

Viimeisenä haasteena Saara otti esille kontaktien luomisen ja ylläpitämisen. Saara kokee, että yksi edellisen työpaikan hyödyistä oli se, että hän pystyi vaihtamaan ajatuksia koulunsa opettajien kanssa. Nyt kun Saara toimii yksin yrittäjänä, ei hänellä ole vastaavanlaista mahdollisuutta. Saara kuitenkin kertoo näkevänsä muita ihmisiä, joiden kanssa keskustella asioista, joten hän ei koe jääneensä yksin ajatustensa kanssa. Määrätynlainen säännöllisyys kuitenkin puuttuu kontaktien osalta ja Saara ilmaisikin olevansa hieman huolissaan siitä, mitä se tarkoittaa asioiden suhteen ajan tasalla pysymisen osalta hänelle ohjaajana (Ote 45).

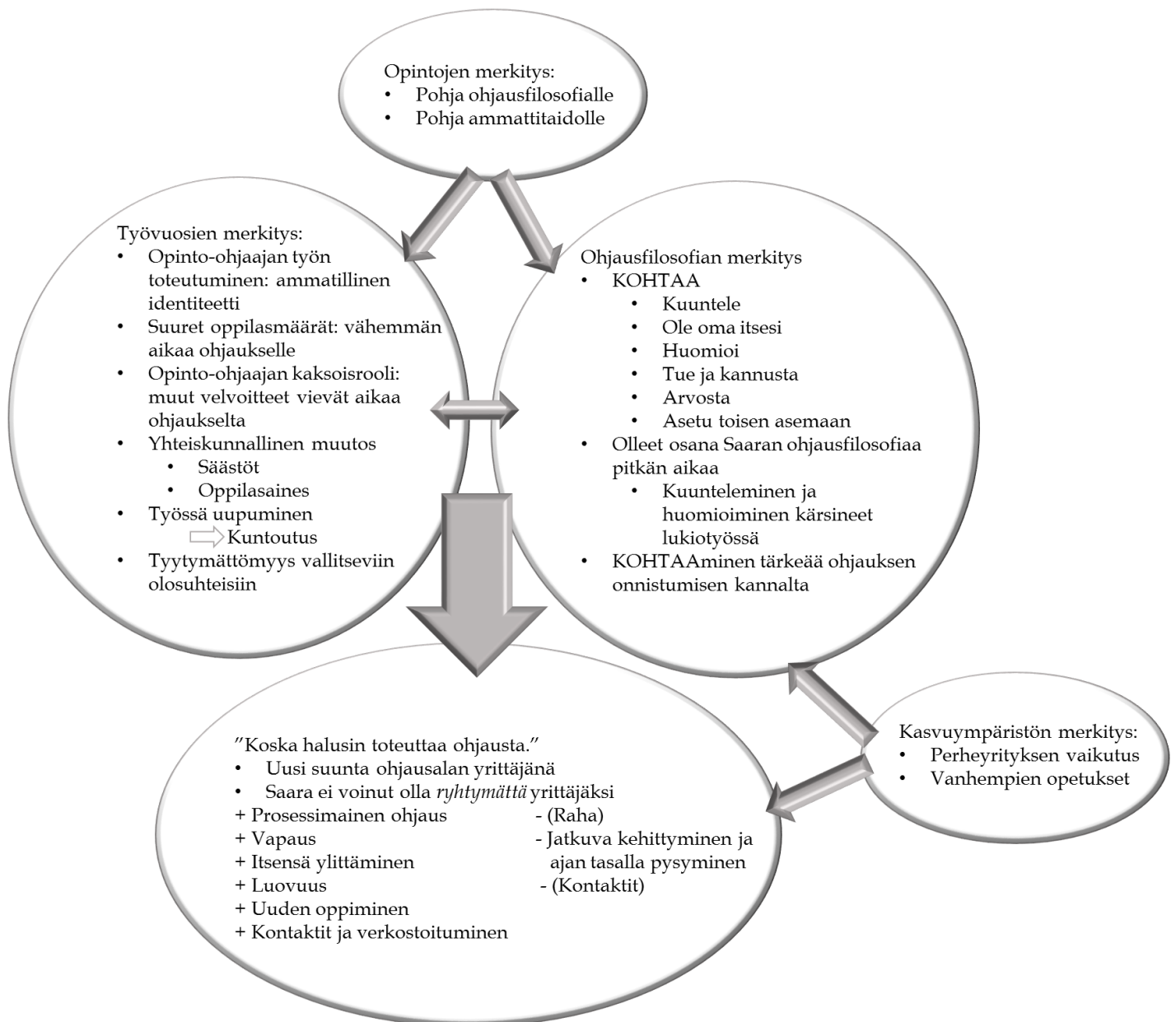
Ote 45.

P2: ehkä, jollakin tavalla se, öö, niinkun kontaktit. ei mulla nyt mitenkään sellasta niinkun. (huokaisee) miten mä nyt sanoisin. mä pistin tän nyt sulkuihin. huolissani ole, mutta kiva ois säännöllisesti nähä. ihmisiä (nauraa). mut kylhän mä siis näänkin. mut välillä mieltii että nyt ne siellä vaikka opettajakollegoiden kanssa vaikka vapaa-ajalla keskustelee ja. et ois kiva vaihtaa ajatuksia sähköisestä yo-tutkinnosta ja. sillä tavalla niinkun myös pysyä ajan tasalla.

Saara siis kokee dialogin käymisen kollegoiden kanssa merkittävänä osana työtään ja tämän puuttuminen on asia, joka huolettaa häntä yrittäjänä. Toisaalta Saara kuitenkin kokee, että hänellä on mahdollisuuksia keskustella eri ihmisten kanssa, joten suhtautuminen kontakteihin ei ole täysin yksioikoinen. Siitä puuttuu aiemman työpaikan mahdollistama säännöllisyys ja pysyvyys, ts. samat ihmiset joiden kanssa keskustella päivittäin, mutta kuitenkin Saara kokee, että hänen on mahdollista ylläpitää kontakteja. Sosiaaliset suhteet vaikuttavat korostuvan myös yrittäjyydessä, sillä Saara kuvaa mieltävänsä mitä entiset kollegat milloinkin tekevät ”mut välillä mieltii että nyt ne siellä vaikka opettajakollegoiden kanssa vaikka vapaa-ajalla keskustelee” ja on ilmeistä, että tämä on asia, jota Saara kaipaa entisestä työyhteisöstään. Tämä säännöllisen keskustelun tuoma etuus on myös se, että eri asioiden kehityksestä pysyy paremmin perillä, sillä sosiaalisten suhteiden kautta välittyy myös paljon tietoa eri asioista, joista ei välttämättä itsekseen olisi tietoinen tai joista ei itse osaisi tai ennättäisi hankkia tietoa. Ohjauksen sosiaalinen luonne siis näyttäytyy myös hienoisena haasteena muuten työnsä sosiaalisista puolista nauttivalle Saaralle –siksi tämä huomio onkin kirjoitettu sulkeisiin Saaran omaan kirjalliseen hahmotelmaan.

6. SYNTEESI TUTKIMUSTULOKSISTA

Olen kuvannut tärkeimmät tutkimuslöydökseni Kuvio 6. Vaikka asioilla oli tutkimuksessa toisiinsa nähden myös kronologinen suhde, olen tässä kuviossa valinnut esittää asioiden välisiä suhteita niin kuin ne ovat vaikuttaneet toisiinsa Saaran kertoman perusteella. Kasvu ympäristön merkitys on esimerkiksi kronologisesti ensimmäinen merkittävä vaihe Saaran elämässä, mutta koska sillä on selkeä yhteys sekä Saaran ohjausfilosofiaan että yrittäjyyteen, olen sijoittanut sen kuviossa näiden merkityskokonaisuuden viereen. Avaan tutkimustuloksieni synteesiä tarkemmin seuraavaksi.

Kuvio 6: Synteesi tutkimustuloksista

Kautta linjan tämän pro gradu –työn aineistosta nousi esille yksi keskeinen ja kantava ajatus: Saaralla on ollut pitkään selkeä kuva siitä, miten hän käsittää ohjauksen ja haluaa sitä toteuttaa työssään ja tämän näkemyksen eteen hän työskenteli paljon. Kun oman näkemyksen täydellinen toteuttaminen ei monen vuoden yrittämisen jälkeenkään tuntunut olevan mahdollista silloisessa työympäristössä, niin ympäristön sisäisten, kuin yhteiskunnallistenkin tekijöiden takia, tuli Saaran elämä käännekohtaan ja hän päätti tehdä ratkaisun ryhtyä toteuttamaan ohjausta omien näkemystensä mukaisesti yrittäjänä. Yrittäjyyden idean Saara näkee pohjaavan ensinnäkin nuoruusvuosien taustaan, jolloin Saara työskenteli perheensä yrityksessä koulun ohessa, oppien näin yrittäjyydestä työskentelymuotona ja saaden ensikäden kokemusta kaikista siihen liittyvistä hyödyistä sekä haasteista. Saara kokee, että perheen antama malli yrittäjyydestä on siis ollut osaltaan vaikuttamassa hänen yrityshenkisyyteensä, mutta oman ohjausalan yrityksen perustaminen vaati kypsytelyä ja monien vuosien kokemusta käytännön työstä ohjauksen kentällä, sekä sen huomaamisen, ettei hän päässyt toteuttamaan ohjausta kuten itse parhaaksi näki. Saara ei pitänyt opiskeluaikaansa niinkään merkittävänä yrittäjäksi ryhtymisen kannalta, mutta toteaa, että ohjausajatteluun hän sai sieltä selkeät eväät. Opiskeluaika siis muokkasi sitä, kuka Saara on ohjaajana, mutta ei vielä täysin määritellyt sitä, missä ympäristössä Saara ohjausta tekee.

Yrittäjänä Saara on kehittänyt itselleen KOHTAA –ohjausfilosofian, jonka osasten hän on kokenut olleen osana itseään jo pidempään, mutta joista jotkut ovat täsmentyneet tai hioutuneet nykyiseen muotoonsa siinä vaiheessa kun Saara ryhtyi pohtimaan sitä, miten hän kertoisi omassa yrityksessään tekemästään ohjaustyöstä ulkopuolisille tahoille ja ennen kaikkea miten hän itse haluaa ohjausta tehdä. KOHTAA-filosofia ei ole kaiken kattava, sillä Saara sisällyttää ohjaukseen muitakin asioita, kuin vain tässä filosofiassa mainitsemansa seikat, mutta tämä on se keskeinen ydin, jonka kautta Saara lähestyy ohjattaviaan. Saaralle ohjaustyö on siis ennen kaikkea määrätynlaista vuorovaikutusta, jossa hän pitää tärkeänä sitä, että ohjattava tulee kohdatuksi *kuunnellen, ollen oma itsensä, huomioiden, tukien ja kannustaen, arvoistaen ja asettuen toisen asemaan*. Saara ei siis

varsinaisesti ota kantaa tässä tutkimuksessa siihen, ajatteleeko hän tekevänsä ohjausta jonkin tietyn yhden ohjausfilosofian, kuten vaikkapa humanistisen, kognitiivisen tai sosiodynaamisen filosofian mukaisesti, mutta hänen mainitsemiaan ohjauksen elementtejä voi löytää kaikista ohjauksen sisälle mahtuvista lähestymistavoista ainakin jossain muodossa. Näin ollen, koska Saara ei kerro tekevänsä nimenomaan yhtä tietyn tyyppistä ohjausajattelua noudattavaa ohjaustyötä, on mahdollista sanoa, että hän tekee omanlaistaan ohjaustyötä, johon sisältyy monia ohjauksen kirjallisuudessa keskeisiksi nousevia elementtejä. Yhteyksiä eri ohjausalan teorioiden ja Saaran ohjausfilosofian välillä avasin tarkasti jo analyysivaiheessa, mutta keskustelen niistä vielä hieman lisää tässä synteesiosiossa.

Saaran kerronnasta käy ilmi, että se, miten hän teki ohjaustyötä lukiossa, ei ole hänen ajatustensa mukaisesti ohjausta puhtaimmillaan. Saara kokee, että lukion opinto-ohjauksesta jäi puuttumaan joitakin elementtejä, jotka hän näkee keskeiseksi ohjaustyölle. Tällaisia elementtejä ovat esimerkiksi: aika, prosessiluontoisuus, moninaiset ohjausmenetelmät ja, sanalla sanoen, *kohtaaminen*. Saara siis ajattelee lukion opinto-ohjauksen ja ohjauksen olevan jossain määrin eri asioita. Vaikka lukiossa siis sanotaan oppilaan saavan ohjausta, ei Saaran näkemys ohjauksesta vastaa sitä täydellisesti. Kysymys onkin tässä kohtaa hyvin pitkälti myös siitä, miten sana ohjaus määritellään, mitä siihen kuuluu ja mitä ei, mikä on sille suorastaan välttämätöntä ja mikä ei. Alan kirjallisuudessa otetaan kantaa tähän samaan asetteluun, johon Saarakin puuttuu, eli koulun opinto-ohjauksen sekä ohjaustyön väliseen suhteeseen. Vehviläinen (2014) näkee, että ohjaustyötä voi toteuttaa hyvin monella eri tavalla ja hänen mukaansa monissa englanninkielisissä maissa alasta käytettävä *counselling*-termi ei ole ainoa mahdollinen termi ohjauksesta puhuttaessa. Sen sijaan Vehviläinen (2014) nostaa esille ajatuksen siitä, että kouluissa tehtävä ohjaus, josta saatetaan käyttää termiä *guidance* on myös ohjausta. Myös Gladding (2004, 5-7) on tehnyt eroa käsitteiden *guidance* ja *counselling* välille. Hänen mukaansa *guidance* viittaa enemmän ihmisten auttamiseen heidän arvovalinnoissaan ja *counselling* keskittyy enemmän auttamaan ihmisiä tekemään muutoksia elämässään. Gladding (2004, 5-7) siis liittää *guidance*

-termin enemmän koulumaailman puolelle ja *counselling* viittaa enemmän terapiasuuntautuneeseen ohjaukseen. Toisaalta Peavy (1999, 75) on kirjoittanut konstruktivistisesta ohjauksesta puhuessaan, että ohjaus voidaan käsittää yleiseksi prosessiksi tai menetelmäksi, johon sisältyy monia erilaisia näkemyksiä sekä vaihtoehtoja. Tämä puolestaan vähentää tarvetta perustaa ohjaukseen koko joukkoa eritysaloja, kuten opintojen ohjaus, ammatinvalinnan ohjaus jne. Konstruktivistisen ohjauksen holistinen ihmiskäsitys siis kohtaa jokaisen ihmisen kokonaisuutena, eikä joukkona rooleja, piirteitä tai osia (Peavy 1999, 75). Näin ollen ei ehkä ole lopulta kuitenkaan edes tarpeellista ottaa kantaa vastakkainasetteluun siitä, onko koulumaailmassa tehtävä ohjaus todella ohjausta. Ehkäpä se on ohjausta, jossa on läsnä eri elementtejä kuin jossakin muussa ympäristössä tehtävässä ohjauksessa ja se, miten tärkeäksi kukin ohjaaja kokee nämä elementit, määrittelee sen missä ja miten hän eniten haluaa työskennellä.

Saaran yrittäjätarina noudattelee siltä osin muita tutkimuslöydöksiä, että hän vastaa iältään ja melko pitkälti myös motivaatioprofiililtaan muiden tutkimusten tuloksia erityisesti naisyrittäjiin liittyen. McGrath Cahoon et al. (2010) osoittivat, että iältään monet ensimmäistä yritystään perustavat ovat noin 40-vuotiaita ja heidän elämäntilanteensa sallii yrittäjäksi ryhtymisen. Näin on asian laita myös Saaran osalta. Toisaalta motivaatio ryhtyä yrittäjäksi ei Saaralla liittynyt niinkään taloudellisen aseman kohentumiseen tai vaurauden tavoitteluun, vaan hänen motivaationsa liittyi puhtaasti haluun tehdä työtään omista lähtökohdistaan ja ollen uskollinen omille näkemyksilleen. Tämä motivaatio, eli halu työskennellä itselleen, koska muulle taholle työskentely ei enää sopinut yrittäjäksi ryhtyvälle, sijoittui 5. sijalle McGrath Cahoon et al (2010) tutkimuksessa yrityksen perustamisen syitä tarkastellessa. Saaralla tämä motivaatio oli kuitenkin erittäin vahva ja hän ei yrittäjänä halunnut, että häntä rajoittaa yläpuolelta tulevat säännökset, vaan että hän sai itse valita kuinka näki parhaaksi työskennellä ohjattaviensa kanssa. Lisäksi Saara halusi todella saada tehdä ohjaustyötä huolellisesti ja asiakkaan parhaaksi, joten hänen motivaationsa ei ole itsekäs, vaan se pohjautuu ennen kaikkea siihen, ettei hän kokenut voivansa tehdä oh-

jausta aiemmassa työssään vallinneissa olosuhteissa. Saara halusi saada mahdollisuuden todella tutustua asiakkaisiinsa ja tehdä ohjausta prosessiluontoisesti. Näin Saara kokee, että hänen on mahdollista huolella pureutua jokaisen ohjattavan tilanteeseen ja rauhassa pohtia ohjattavan kanssa yhteistyössä hänelle sopivia uusia suuntia. Prosessiluontoisuus ja aika korostuivatkin useaan otteeseen Saaran puhuessa siitä ohjauksesta, mitä hän halusi tehdä. Hän koki, että myös lukion opinto-ohjaajana hän pystyi sisällyttämään ohjaukseensa monia itselleen tärkeitä elementtejä, joita hän nytkin sisällyttää ohjausfilosofiaansa, mutta erityisesti aika, paneutuminen, syvälinen kohtaaminen ja prosessimaisuus olivat ne seikat, jotka jäivät aina puuttumaan.

Saara kertookin ohjausfilosofiansa jalostuneen hiljalleen niin elämäkokemuksen (vanhempien opetukset), kuin koulutuksen ja työkokemuksenkin myötä. Saara kertoo joidenkin piirteiden olleen mukana hänessä jo hyvin varhaisesta vaiheesta, kuten esimerkiksi omana itsenään olemisen. Hän kokee myös pyrkineensä aina arvostamaan ohjattaviaan, tukemaan ja kannustamaan heitä ja asettumaan heidän asemaan eli suhtautumaan heihin empaattisesti. Saara kuitenkin myös huomautti, että esimerkiksi huomioiminen ja ohjattavan esittämiin tarjoumiin tarttuminen oli monesti vaikeaa ajan puutteen vuoksi. Ohjausprosessi oli monesti saatava tehtyä tietyn aikaraamin sisällä, usein yhden tunnin aikana, jolloin kaikkeen ei ennättänyt tarttua. Saara myös koki lukiossa työskennellessään, ettei hänen ollut mahdollista käyttää monia sellaisia ohjauksen menetelmiä, joita hän olisi halunnut käyttää ja joista hän ajatteli, että olisi voinut olla hyötyä. Tällaisia keinoja olivat esimerkiksi kuvakortit, draamalliset- ja mielikuvaharjoitukset. Saara kokeekin saaneensa nyt näistä menetelmistä lisäarvoa työhönsä tehdessään ohjausta yrittäjänä.

Saara ei kuitenkaan kokenut yrittäjäksi ryhtymistä yksinomaan helpoksi prosessiksi. Siihen liittyy monia riskejä ja uhkia, joista Saara nosti ensimmäisenä esille taloudelliset riskit. Koska taloudelliset riskit liittyvät kuitenkin yritystoimintaan yleisellä tasolla, eivätkä sinänsä kosketa nimenomaan ohjausalan yrittäjänä toimimista, jäivät nämä seikat analyysin ulkopuolelle. Ohjaukseen ja yrittä-

jyyteen liittyvistä haasteista nousikin esille mm. tiedon puolesta ajan tasalla pysyminen sekä ohjattavien laajentunut profiili. Positiivisena seikkana yrittäjäksi ryhtymisessä Saara piti sitä, että hän voi nyt haastaa itseään uudella tavalla ja oppia koko ajan lisää eri asioista. Saara myös kokee saavansa toteuttaa itseään vapaammin ja voivansa ideoida asioita ilman rajoituksia. Saara kertookin oppineensa muutaman kuukauden yrittäjyyden jälkeen jo enemmän asioita kuin oli oppinut muutaman viime vuoden aikana aiemmassa työssään. Vaikka tämä itsensä jatkuva kehittäminen ja kouluttaminen voi tuntua myös haastavalta ja tiedon haku on ajoittain myös raskasta, kokee Saara tämän silti enemmän positiiviseksi kuin negatiiviseksi asiaksi yrittäjyydessä. Kiteytetysti voisi siis todeta, että monien vaiheiden ja kokemusten kautta Saara kokee löytäneensä itselleen ihanteellisen tavan toteuttaa ohjausta.

7. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN TARKASTELUA

Koska tämä pro gradu -työ on laadullinen, aineistolähtöinen tapaustutkimus, jossa on käytetty fenomenologis-hermeneuttista tutkimusotetta, on minun tutkijana syytä tarkastella tämän tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä erityisen huolella, jotta tutkimukseni täyttäisi hyvälle tutkimukselle määritellyt luotettavuuden ja eettisyyden periaatteet mahdollisimman hyvin. Tässä tutkimuksessa olen pitänyt ohjenuoranani vuonna 1991 Opetusministeriön asettamia tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittämiä hyviä tieteellisiä menettelytapoja. Nämä pitävät sisällään erityisesti tiedeyhteisön tunnustamien rehellisten toimintatapojen noudattamisen, tieteelliselle tutkimukselle sopivien ja eettisesti kestävien tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien hyödyntämisen, avoimuuden, sekä muiden tutkijoiden ja heidän töidensä kunnioittamisen, asianmukaisen lainaamisen, sekä tutkimuksen etenemisen tieteelliselle tiedolle vaadituilla kriteereillä (Kuula 2006, 29–35.).

Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisiin, eli kvalitatiivisiin, tapaustutkimuksiin liittyy oma haasteellisuutensa, joka yleensä koskee sitä, että tutkimuksen kohteiden mahdollinen kirjo ja laajuus voi olla erittäin mittava ja näin ollen jokaisen tutkimuksen kohdalla on erityisen tärkeää avata kaikki sen luotettavuuteen liittyvät seikat erityisen huolella. Toisaalta laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Kvantitatiivisessa tutkimuksen piirissä syntyneet validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet eivät täysin istu kvalitatiiviseen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133-135.) Nämä kriteerit kun liittyvät keskeisesti tulosten mittaamiseen ja sen varmistamiseen, että tutkija voi päästä kiinni objektiiviseen todellisuuteen ja totuuteen. Siinä missä kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuus siis liittyy mittaamisen luotettavuuteen, on kvalitatiivisen tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri tutkija itse (Eskola & Suoranta

1998, 211-212). Omassa tutkimuksessani, kun kohteena on ainoastaan yhden ihmisen tarina, olen valinnut arvioida tutkimukseni luotettavuutta mukailien Tuomi & Sarajärvi (2002, 135-138) tekemää aiheeseen liittyvää luetteloa, joka koskee tutkimuksen kohdetta ja tarkoitusta, omia sitoumuksia tutkijana tutkimuksessa, aineistonkeruuta, tutkimuksen tiedonantajaa, tutkija-tiedonantaja -suhdetta, aineiston analyysiä, tutkimuksen luotettavuutta sekä tutkimuksen raportointia. Näin pystyn tutkijana varmistamaan sen, että tutkimukseni noudattaa mahdollisimman tarkasti luotettavan tutkimuksen periaatteita.

Tässä tutkimuksessa luotettavuuden kannalta ensimmäinen tärkeä huomioitava seikka on siis suhteeni tutkittavaan ”tapaukseen” eli Saaraan, hänen ohjausfilosofiaansa sekä uraansa niin lukion opinto-ohjaajana kuin ohjausalan yrittäjänäkin. Olen avannut aiemmissa osioissa huolellisesti sekä yhteistä historiaani Saaran kanssa, että aineiston keruuta ja omaa esiymmärrystäni aiheesta. Olen siis pyrkinyt kirjoittamaan kaikki luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä lisäävät seikat suhteeseemme liittyen auki niin huolellisesti kuin mahdollista, rikkomatta kuitenkaan tutkimukseen kuulumattomien henkilöiden yksityisyyden suojaa. Olen myös ilmaissut tiedostaneeni ne riskit, jotka liittyvät mahdolliseen oman objektiivisuuteni hämärtymiseen ja olenkin juuri tästä syystä halunnut säilyttää tutkimusprosessini hyvin erillisenä muusta vuorovaikutuksesta Saaran kanssa.

Myös tutkimusprosessin aikana, erityisesti tutkimushaastatteluita tehdesäni, pyrin jättämään oman esiymmärrykseni ja esitietoni prosessin ulkopuolelle. Tästä syystä en esimerkiksi esittänyt juurikaan tarkentavia kysymyksiä tutkimushaastatteluisissa, jotta en ohjailisi Saaran kerrontaa suuntaan tai toiseen, vaan kaikki aineisto pohjaisi mahdollisimman täydellisesti siihen, mitä Saara itse halusi aiheesta kertoa. Tähän liittyy toki se riski, että joitakin asioita ei tule kuvailtua kovin tarkasti tai jotain, mitä Saara pitää itsestään selvänä, jää kokonaan mainitsematta, mutta halusin seisoa tämän valintani takana tästä riskistä huolimatta nimenomaan tutkimukseni luotettavuuden vuoksi. Näin pystyin siis varmistamaan siitä, että omat käsitykseni eivät ohjanneet Saaran kerrontaa lainkaan, vaan kaikki perustuu täysin hänen omiin ajatuksiinsa annetuista teemoista. Toki aiheisiin johdatteluni vaikuttavat siihen, mistä Saara kertoi, mutta pyrin pitämään

nämä tutkimushaastatteluihin johdattelut mahdollisimman laveina ja kuitenkin sellaisina, että tutkimustehtäväni täyttyisi.

Kuten jo ilmaisin, halusin myös pitää tutkimusprosessini mahdollisimman erillään muusta vuorovaikutuksesta Saaran kanssa ja tämä olikin haastavaa, sillä yhteydenpitomme jatkui tiiviinä myös aineiston keräämisen jälkeen. Pyrin kuitenkin tällöin kommunikoimaan Saaralle, että kaikki se, mitä hän on tutkimusta varten kertonut pysyy myös tutkimuksessa ilman mitään lisäilyjä tai pois ottamisia, eikä aineistoon voi siis jälkikäteen vaikuttaa. Saara on kunnioittanut tätä linjausta ja hän ei ole pyrkinyt vaikuttamaan tutkimuksen tekotapaani tai aineiston analyysiin millään tapaa vaan on antanut minulle täysin vapaat kädet. Ainoastaan ne seikat, jotka saattaisivat rikkoa kolmansien osapuolien yksityisyyden suojaa olemme yhteistuumin sulkeneet analyysin ulkopuolelle. Muutoin Saara ei ole vaikuttanut tutkimusprosessiin omilla mielipiteillään, eikä hän ole pyrkinyt ohjaamaan analyysin tuloksia mihinkään tiettyyn suuntaan.

Toisaalta pitkä yhteinen historiani Saaran kanssa voi toimia myös tutkimukseni luotettavuutta lisäävänä tekijänä, sillä tämä suhde lisää keskinäistä luottamustamme ja näin mahdollistaa avoimuuden läpi koko tutkimusprosessin. Oma tuntumani on ollut koko ajan se, että Saara kertoi tutkimushaastatteluissa kaikista tilanteisiinsa ja ajatuksiinsa vaikuttaneista tekijöistä erittäin rehellisesti ja jopa niin tarkasti, että osa aineistosta oli suljettava tutkimuksen ulkopuolelle, sillä sen analysoiminen ei olisi ollut eettisesti oikeutettua kolmansien osapuolien yksityisyyden suojan vaarantumisen vuoksi.

Pidin ennalta myös Saaran pitkää työhistoriaa ohjauksen kentällä tutkimukseni luotettavuutta lisäävänä tekijänä, sillä kaikki Saaran ajatukset ja havainnot perustuvat noin 15 vuoden työkokemukseen, jonka päälle voi vielä laskea yliopistolla vietetyt vuodet ohjausalaan opiskellen. Tämä kokemus antoi hänen havainnoilleen tiettyä painoarvoa ja syvyyttä. Aineiston analysoimisen ja alan kirjallisuuden kanssa keskusteluttamisen jälkeen sainkin vahvistuksen sille ennakkokäsitykselleni, että kokemus todella lisää tulosten luotettavuutta, sillä niille löytyi kaikupohjaa alan kirjallisuudesta jokaisessa analyysin vaiheessa.

Näin ollen näiden näkemysten voi nähdä pureutuvan syvälle ohjaustyön ytimeen.

Tutkimukseni luotettavuutta lisää myös koko prosessiin valmistautuminen niin, että olin tutustunut metodikirjallisuuteen sekä fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusotteeseen huolellisesti ennen tutkimusprosessin käynnistämistä. Siitä johtuen, että tutustumani kirjallisuus oli siis ennen aineiston analyysiä enimmäkseen metodikirjallisuutta, olin perehtynyt tutkimukseni mahdolliseen problematiikkaan hyvissä ajoin huolella. Vaikka muu ohjausalan kirjallisuus tuli mukaan suuremmassa roolissa vasta analyysivaiheessa, olin toki tutustunut myös siihen alan opintojeni myötä. Tämä kirjallisuuden tuntemus asettikin toisaalta erityisesti ohjausfilosofiaa käsitelleeseen tutkimushaastatteluun oman haasteensa siinä suhteessa, että halusin mahdollisimman tarkasti välttää puhumasta mistään tietystä ohjausfilosofiasta Saaran kanssa ja muotoilin haastattelun teeman asettelun niin, että pyysin Saara kertomaan omasta ohjausfilosofiastaan, ilman että olisin pyytänyt häntä vaikkapa kuvailemaan mitä ohjausfilosofista yleisemmin hyväksyttyä teoriaa hän noudattaa. Tämä olisi mielestäni voinut nostaa voimakkaammin esiin johonkin tiettyyn teoriaan sitoutumisen ja näin ollen Saaran ohjausfilosofia ei olisi ollut täysin hänen omin sanoin kertomansa, vaan enemmänkin viittausta alan teoriaan. Näin siis pyrin toteuttamaan haastattelut erityisen huolellisesti fenomenologisen tutkimuksen haasteet mielessä pitäen.

Tutkimustulosten raportoinnissa olen myös noudattanut mahdollisimman huolellista linjaa ja varmistanut, että kaikille keskeisille tuloksilleni löytyy suora yhteys tutkimushaastatteluaineistoista. Näin olen pyrkinyt varmistamaan sen, että kaikki huomioni todella pohjaavat minulle annettuun tietoon, enkä ole kehittänyt sisältöä sieltä, missä sitä ei ole. Olen myös tulosten esittämisen yhteydessä pyrkinyt hyödyntämään alan kirjallisuutta niin suuressa määrin kuin mahdollista, mutta mikäli en ole löytänyt jokaiseen kohtaan osuvaa lähdekirjaa, olen kuitenkin pyrkinyt avaamaan havaintoni mahdollisimman huolellisesti keskusteluttaen sitä aineiston kanssa.

Laadullisen tutkimuksen yhteydessä ei Tynjälän (1991, 390) mukaan

yleensä puhuta niinkään tulosten yleistettävyydestä, vaan pikemminkin siirrettävyydestä. Tämänkin tutkimuksen osalta on tärkeää huomioida, että koska aineisto perustuu yhden ihmisen kokemuksiin, on tästä vielä melko vaikea tehdä yleistyksiä. Näin ollen, jos joku muu tutkija haluaa hyödyntää tämän tutkimuksen tuloksia, on hänen vastuullaan pohtia miten siirrettäviä tulokset ovat hänen sovellusympäristöönsä, toisin sanoen, onko tämä tutkimusympäristö riittävän samankaltainen toisen tutkimusympäristön kanssa. Ohjauksen kentällä on toki tutkittu ohjausalan ammattilaisten kokemuksia monista eri näkökulmista, kuten olen aiemmin tuonut ilmi, joten on luultavaa, että saman tyyppisiä sovellusympäristöjä voisi löytyä muistakin tulevista tutkimusideoista.

Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusprosessin eettisen onnistumisen takaamiseksi on minun tutkijana ollut ensiarvoisen tärkeää puntaroida huolella jokainen tekemäni ratkaisu aina aiheen valinnasta tutkimuksen kohteen suostumukseen kysymiseen, sekä aineiston keruusta sen analysoimiseen. Hyvän tutkimuskäytännön noudattaminen on ollut minulle tutkijana erittäin tärkeää, koska tutkimukseni kohdistuu ihmiseen ja koska ihmiseen kohdistuvissa tutkimuksissa tutkittavan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ovat ensisijaisen tärkeitä (Pelkonen & Louhiala 2002, 129). Tällaisessa tutkimuksessa, jossa tarkastelen yhden ihmisen tarinaa, on tärkeää, että tutkimus on tehty *luottamuksellisesti, tutkittavan anonymiteetti säilyttäen* ja se perustuu tutkittavan *vapaaehtoisuuteen*. Tutkimuksen on siis lähikohtaisesti perustuttava tutkittavan vapaaehtoisuuteen lähteä mukaan prosessiin (Kuula 2006, 99–115). Kysytyäni Saaraa mukaan tähän tutkimukseen annoin hänelle niin paljon aikaa harkita mukaan lähtemistä kuin hän itse tarvitsi. En halunnut luoda millään muotoa painostavaa ilmapiiriä tai saada Saaralle aikaan tunnetta, että hän olisi jollain tapaa velvoitettu lähtemään mukaan ikään kuin ystävyyden osoituksena minua kohtaan. Niinpä selitin Saaralle heti pyyntöni yhteydessä miksi koin hänen tarinansa tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi tutkimuksen aiheeksi. Kerroin hänelle myös mistä näkökulmasta halusin asiaa tutkia ja vakuutin hänet siitä, että kaikki tutkimustieto on luottamuksellista. Lisäksi halusin

vakuuttaa Saaran siitä, että en pahastu mikäli hän ei haluakaan antaa tarinaansa tutkimuksen käyttöön. Pysin siis kaikin keinoin varmistamaan sen, että mukaan lähteminen perustuisi Saaran omaan haluun antaa tarinalleen ääni tutkimuksen muodossa.

Kun Saara oli suostunut lähtemään mukaan tutkimukseen, kerroin hänelle tarkemmin montako haastattelua haluaisin tehdä ja minkä tyyppisiä asioita niissä käsiteltäisiin. Kuten jo aineiston keruun yhteydessä asiaa avasin, en kuitenkaan halunnut kertoa Saaralle liian yksityiskohtaiseksi mitä kaikkea mahdollisesti kysyisin, jotta fenomenologiset periaatteet mahdollisimman vähän ohjailusta haastattelusta toteutuisivat, eikä Saara olisi jo ennakkotietonsa perusteella varautunut kertomaan vain määrättyjä asioita.

Koska tässä tutkimuksessa on mukana vain yksi täysi-ikäinen henkilö, ei minkään suostumuslomakkeiden tekeminen ollut tarpeellista, joten en kirjoittanut Saaran kanssa tutkimussopimusta paperille, vaan sovimme kaikesta suusallisesti. Luotin tähän ratkaisuun sillä perusteella, että minulla ja Saaralla on pitkä yhteinen historia ja uskoin hänen vilpittömyyteensä kun hän ilmoitti haluavansa olla mukana tässä tutkimuksessa.

Vaikka Saara on kertonut omasta uramuutoksestaan lukion opinto-ohjaajasta ohjausalan yrittäjäksi ja jossain määrin myös siitä, millaisena hän ohjauksen roolin näkee ja miten hän itse tekee ohjausta, melko julkisesti ja on tutkimuksen julkaisuhetkelläkin näkyvästi mukana mm. sosiaalisessa mediassa, halusin kuitenkin noudattaa hyvän tutkimuksen eettisiä periaatteita siinäkin suhteessa, että kaikki kuvaukset tutkimuksen kohteesta, Saarasta, on tehty niin, ettei hänen työpaikkansa, tai edes työkaupunkinsa paljastu missään vaiheessa. Myös hänen nimensä on muutettu tutkimuksen tekemistä varten. Eskola ja Suoranta (2008, 54-57) ovatkin painottaneet, että ennen kaikkea luottamuksellisuudesta ja anonymiteetistä tulee huolehtia kaikissa tutkimuksen vaiheissa ja mitä arkaluontoisempi tutkimuksen aihe on, sitä tärkeämpää on huolehtia tutkimuksen kohteen tunnistamattomuudesta. Toisaalta on kuitenkin huomionarvoista, että Saara ei missään vaiheessa kokenut anonymiteettiä välttämättömäksi, sillä hän mm. tarjosi tutkimuksen aineistoon mukaan hänen yrityksestään tehtyjä lehtiartikkeleita, joista

hänet olisi melko helppo tunnistaa ainakin ohjausalalla työskentelevien ihmisten puolesta. Tämän tutkimuksen tarkoitus oli kuitenkin tarkastella Saaran tarinaa mahdollisimman laajasti ja huolellisesti ja näin ollen tämä tutkimus tuo aiheeseen sellaista tietoa, mitä esimerkiksi lehtiartikkeleissa ei ole käynyt ilmi –onhan tämä tutkimus jo merkittävästi yhtä lehtiartikkelia mittavampi kaikin tavoin. Tästä syystä en myöskään edes kokenut lehtiartikkeleiden mukaan ottamista aiheelliseksi, sillä koin, että tätä tutkimusta varten keräämäni aineisto olisi riittävä tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi halusin ennen kaikkea käyttää ensikäden lähdettä, eli Saara itseään, enkä muiden hänestä tekemiä julkaisuja.

Saara myös tiedosti sen, että koska olen tässä tutkimuksessa auki kirjoittanut yhteisen historiamme, on ainakin joidenkin tahojen mahdollista päätellä minun kauttani kuka Saara on. Lisäksi, koska ohjauspalveluita tarjoavia yrityksiä ei ole perustettu kovinkaan suuria määriä tämän tutkimuksen tekemisen aikaan, voi niistäkin päätellä mistä yrityksestä on kyse ja sitä kautta saada tietää kuka Saara on. Toisaalta kaikki edellä mainitsemani seikatkaan eivät heikennä tutkimukseni eettisyyttä, sillä olen kuitenkin tutkijana noudattanut hyviä eettisiä periaatteita niin pitkälti kuin se on mahdollista ja Saara itse on ollut suostuvainen tutkimuksessa mukana olemiseen nämä tunnistamisen mahdollisuudet tiedostaen. Saara siis ymmärsi tämän tutkimuksen osalta, että kaikki hänen kertomansa tulisi olemaan julkista tietoa ja että hänen ei ehkä olisi mahdollista jäädä täysin anonyymiksi ainakaan ohjausalalla työskentelevien ihmisten keskuudessa, sikäli kun he lukevat tätä tutkimusta.

Saaran anonymiteetin varjelemisen lisäksi minulle oli ensiarvoisen tärkeää tutkijana varjella kaikkien kolmansien osapuolien yksityisyyden suoja, joten olen karsinut aineistosta analyysin ulkopuolelle kaikki sellaiset henkilöt, joilla ei ole osuutta tähän tutkimukseen, vaikka he nousivatkin esille tutkimushaastattelussa. Tämä tarkoitti osittain myös mielenkiintoisen aineiston pois sulkemista ja tästä aineistosta olisi saanut myös lisäsyvyyttä Saaraan ohjaajana. Tästä huolimatta se oli tutkimuksen eettisyyden vuoksi unohdettava.

Olen myös halunnut varmistua siitä, että kaikki analyysissä tekemäni joh-

topäätökset ja tulkinnot ovat sen mukaisia, mitä Saara on alun alkaen tarkoittanutkin antamalla Saaran lukea kaikki analyysiin osiot sitä mukaa kun niitä on valmistunut. Saara onkin kommentoinut tekstiä ja todennut minun tavoittaneen hänen tarkoittamansa viestit aineistosta hyvin ja tulkinneen niitä oikein. Tämä lisää tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, sillä olisi arveluttavaa julkaista tulkintoja, jotka tutkimuksen kohde kokee erheellisiksi. Vuorovaikutus Saaran kanssa onkin ollut koko tutkimusprosessin ajan välitöntä ja olen kuunnellut tutkijana Saaran tuntemuksia julkaistavista asioista kautta linjan, mutta olen kuitenkin säilyttänyt itsenäisen tutkijan otteeni aineistoa kohtaan, enkä ole antanut tuttuutemme vaikuttaa liiaksi siihen miten käsittelen aineistoa. En siis ole sallinut sitä, että Saara tavallaan pitelisi tutkimuksen naruja käsissään aineiston tulkinnan suhteen, vaan olen tehnyt kaikki jaottelut sekä valinnat itsenäisesti kysymättä niistä Saaralta. Olen myös halunnut säilyttää etäisyyttä Saaraan aineiston analyysin aikaan siitäkin syystä etten tuntisi kiusausta lisäksi aineistoon myöhemmin havaintoja tai tarkennuksia, jotka ovat juolahtaneet Saaran mieleen tutkimushaastatteluiden jälkeen. Lyhyesti sanoen en siis ole halunnut tuttuutemme ja tutkimusaineiston jälkeisen vuorovaikutuksen vuotaa aineistoon, koska riski sille on olemassa. Tuo sille, ettei kuvaamani kaltaista ”vuotoa” ole tapahtunut löytyy siitä, että jokaiseen analyysissä esittämäni havaintoon löytyy myös tutkimushaastatteluista ote, jossa Saara kertoo asioista omin sanoin.

Tämän tutkimuksen tekemiseen on vaikuttanut vahvasti myös oma elämäntilanteeni, joka on aiheuttanut työhön taukoja. Olen ollut ison osan tämän pro gradu -työn kirjoittamisen ajasta töissä englanninkielenopettajana. Näin olen työn valmistuminen on ollut välillä erittäin hidasta ja kirjoittamisessa on ollut myös monia useamman kuukauden mittaisia taukoja. Toisaalta tämä samanaikainen työskentely kielenopettajana on mahdollistanut sen, että olen voinut lukea omaa tekstiäni ikään kuin uusin silmin kun olen palannut sen pariin työn minulle sallimien taukojen aikoina. Täten olen voinut varmistua siitä, että tutkimustekstini on loogista ja jouhevaa, kun uusin silmin sen luettuani olen pystynyt muokkaamaan sitä selkeämmäksi pala palalta. Näin olen pystynyt varmistamaan, että tekstin läpi kulkeva punainen lanka on selkeä. Tästä syystä tulini myös

siihen lopputulokseen, että olen esittänyt kaikki tutkimuksen vaiheet ja löydökset niin selkeästi ja luotettavasti kuin vain minulle aloittelevana tutkijana on mahdollista, havaintoni ja ajatukseni kun ovat säilyneet muuttumattomina katsottuani tutkimushaastatteluita sekä analyysiäni pidemmänkin tauon jälkeen. Voin siis esittää, että tulokseni ovat tältä osin täyttäneet fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusotteen vaatimukset ja ovat luotettavia sekä eettisiä.

8. POHDINTAA JA JATKOTUTKIMUSAJATUKSIA

Tämän pro gradu -työn toteuttaminen oli minulle tutkijana sekä mielenkiintoista, että haastavaa. Kun lähdin työstämään ajatusta tutkia oman entisen lukioaikaisen opinto-ohjaajani, kollegani ja ohjaajani tarinaa lukion opinto-ohjaajasta yrittäjäksi, olin ensin hyvin innostunut tarinan tutkimisen mahdollisuudesta. Vasta tutkimusprosessin käynnistyttyä ja haastattelut tehtyinä minulle kuitenkin todella valkeni työni mittasuhteet ja merkitys: paitsi että tutkimus on merkityksellinen minulle itselleni, niin se on myös erittäin tärkeä tutkimuksen kohteelle Saaralle, sillä tämä on erittäin henkilökohtainen ja merkittäviä elämänvaiheita käsittelevä tutkimus. Minun ja Saaran lisäksi tällä tutkimuksella voi mahdollisesti olla merkitystä myös muille ohjausalan ihmisille, jotka pohtivat oman työnsä luonnetta ja merkitystä. Näin ollen tutkimuksen erittäin huolellisesta toteuttamisesta tuli minulle tärkeä asia.

Kun alussa asetin tutkimukselleni tavoitteita itselläni olevien ennakkokäsitysten avulla, ei minulla ollut mahdollisuutta tietää minkälaisia tuloksia lopulta saisin, joten tämä matka on ollut minulle henkilökohtaisesti avartava ja antoisa. Jotkin ennakkokäsityksistäni, kuten se, että Saara ei kokenut voivansa tehdä ohjausta täysin niin kuin hän sen itse ymmärtää koulumaailman puolella, osuivat oikeaan. Mutta yhtä lailla tutkimuksen aikana paljastui myös uusia asioita, joista en ollut aiemmin tiennyt siitä huolimatta, että Saaralla ja minulla on paljon yhteistä historiaa. Lisäksi sain tämän tutkimuksen myötä uuden näkökulman Saaraan ohjausalan ammattilaisena kun hän todella avasi ajatuksiaan ja näkemyksiään huolella ja ajan kanssa ja kaikki dokumentoitiin. Tämä osaltaan lisäsi kunnioitustani Saaraa ja hänen rohkeuttaan kohtaan. Kaikilla meistä ei ole niin paljon uskallusta, että voisimme hypätä hyvin varmasta ja vakaasta elämäntilanteesta tuntemattomaan, jotta voisimme seurata sydämemme ääntä.

Tämän tutkimuksen tuottamia tuloksia olisi mielenkiintoista päästä laajentamaan haastatteleamalla useampia lukion ja miksei muidenkin kouluasteiden opinto-ohjaajia ja selvittämällä miten he kokevat oman ohjausfilosofiansa ja sen

toteuttamismahdollisuudet lukiokoulutuksessa tai koulumaailman puolella ylipäänsä. Kokevatko he, että heidän käsityksensä ohjauksesta täyttyvät heidän työssään, vai haluaisivatko he muuttaa jotain? Toki tätä aihetta on tutkittu jo mm. työssä jaksamisen kautta (Puhakka ja Silvonen 2011) ja ohjaajuuden ulottuvuuksia on tutkittu alan kirjallisuudessa laajasti (mm. Lairio ym. 2001), sekä esimerkiksi pro gradu -työn muodossa Pulkkinen (2012) teoksessa, joten tietoa aiheesta on jo jonkin verran olemassa. Toisaalta yrittäjyyden tuoman tietynlaisen vapauden myötä ohjaajuus sai Saaran tapauksessa uusia ulottuvuuksia ja mahdollisuuksia. Tästä syystä olisikin mielenkiintoista tutkia kokisivatko muutkin ohjausalan ammattilaiset tilanteen samalla tavalla vai olisivatko he edelleen enemmän innostuneita toteuttamaan ohjausta koulumaailman puolella. Lisäksi olisi mielenkiintoista tarkastella sitä, miten ohjausalan ammattilaiset suhtautuvat ohjauksen toteutumisen todellisiin mahdollisuuksiin eri kouluympäristöissä, kokevatko he tekevänsä ohjausta, kuten esimerkiksi tässä tutkimuksessa Saara ohjauksen ymmärtää, vai näkevätkö he ohjauksen jossain määrin erilaisena työnä?

Olisi myös erittäin mielenkiintoista tehdä seurantatutkimus Saaran tarinasta muutaman vuoden kuluttua. Tämän pro gradun valmistumisen aikaan Saara on jo irtisanoutunut virastaan lukion opinto-ohjaajana ja työskennellyt yrittäjänä noin puolitoista vuotta – hän on siis jatkanut valitsemallaan tiellä ohjausalan yrittäjänä. Saara on myös perustanut toisessa kaupungissa vaikuttavan ohjausalan ammattilaisen kanssa ohjauspalveluita tarjoavan yrityksen, jonka tarkoituksena on tuottaa esimerkiksi koulutusta ohjaustyötä tekeville, sekä erilaisia materiaaleja, joita voi käyttää hyödyksi ohjaustyössä. Tämän lisäksi Saaralla on myös ohjausalan kirjaprojekteja viritteillä. Saara on siis todella levittänyt siipensä yrittäjänä ja lähtenyt rohkeasti lentoon. Olisi hyvin mielenkiintoista tutkia, miten Saaran kokemukset muovautuvat vuosien varrella. Pysykö hänen ohjausfilosofiansa samanlaisena ja jatkaako hänen yrittäjän taipaleensa kasvuaan ja kehitystään vai päätykö Saara jossakin vaiheessa esimerkiksi palaamaan takaisin koulumaailmaan opinto-ohjaajaksi?

LÄHTEET

- Ahola, S. & Mikkola, J. 2004. Opinto-ohjaus, muutos ja epävarmuus. Turun yläasteiden ja lukioiden opinto-ohjaajien näkemyksiä ohjauksesta ja oman työnsä lähtökohdista. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 62, 2.painos. Verkkojulkaisu http://ruse.utu.fi/pdfrepo/OPO_2_painos.pdf Luettu 1.4.2016.
- Amundson, Norman E. 2005. Aktiivinen ohjaus. Opas uraohjauksen ammattilaisille. Psykologien kustannus Oy.
- Gadamer, H-G. 2004. Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteessä ja filosofiassa. Suom. I. Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Gibson, R. L. & Mitchell, M. H. 1990. Introduction to counseling and guidance. 3. painos. New York: Macmillan.
- Giorgi, A. 1988. Phenomenology and Psychological Research. Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Gladding, Samuel T. 2004. Counseling. A Comprehensive Profession (fifth edition).
- Gysbers, Norman C., Heppner, Mary J., Johnston, Joseph A. 2014. Career Counseling: Holism, Diversity, and Strengths. American Counseling Association
- Hackney, L.H. & Cornier, L.S. 1996. The professional counselor. A process guide to helping. 3. painos. London: Allyn & Bacon.
- Helve, H. 1987. Nuoret, maailmankuva ja kulttuuri. Teoksessa H. Helve (toim.) Ihmisenä maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen, R-L. & Laine, T. (toim.) 1997. Hoitava kohtaaminen. Tampere: Kirjayhtymä Oy.
- Huuskonen, V. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja sarja A-2, 1992.
- Jokela, P. & Annerberg, M. 1995. Wsoy. Yrittäjyys, ammatti ja tulevaisuus. PLOY Polarlehdet Oy.

- Kaivosoja, M., Karlsson, L., Ehrling, L., Melartin, T., Pylkkänen, K., Lounamaa, R., Kalland, M., Laakso, J., Pietikäinen, M., Isolauri, J., Wrede, G., Paloniemi, A., Merikanto, T., Virtanen, V. & Haapalainen, S. 2010. Nuorten hyvin- ja pahoinvointi. Konsensuslausuma.
- Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka T. 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Karjalainen, M. & Kasurinen, H. 2006. Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Oppilaan ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen raportti. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kasurinen, H. (toim.) 2004. Ohjausta opintoihin ja elämään - opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus.
- Kasurinen, H. & Vuorinen, R. 2002. Ohjauksen toimintapolitiikka Suomessa 2002 - otteita OECD:n arviointihankkeen kansallisesta maaraportista. Teoksessa Vuorinen, R. & Kasurinen, H. (toim.) Ohjaus Suomessa 2002. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 31- 49.
- Kela:n internesisivut, ASLAK-kuntoutus http://www.kela.fi/tyoikaisille_aslak_kurssit. Luettu 25.4.2016.
- Keskinen, E. 1997. Maailmankuvaa etsimässä eri kulttuureissa. Teoksessa J. Rydman (toim.) Maailmankuvaa etsimässä. Helsinki. WSOY
- Krumboltz, J., D., Foley, P., F. & Cotter, E., W. 2013. Applying the happenstance learning theory to involuntary career transitions. *The Career Development Quarterly* 61 (1), 15-26.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lahtinen, M., Arra, O., Kekki, S., Junttila, R., Liinamaa, R., Piikkilä, H., Suoja, P., Vuorinen J. 2006. Opinto-ohjauksen aseman parantaminen, OAJ:n opinto-ohjauksen kehittämisryhmän ehdotukset. Verkkojulkaisu, luettu 19.4.2016.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. I: Aaltola, J. & Valli, R. (red.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. 26-43.

- Laine, Markus; Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus
- Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) 1999. Opinto-ohjaajan toimenkuva muuttuvassa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Lairio, M & Puukari, S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Lairio, M. & Puukari, S. & Nissilä P. 2001. Yhteiskunnalliset kehityslinjat ja opinto-ohjaus. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim) Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 69-90.
- Locke, Don C., Myers, Jane E. Herr, Edwin L. 2001. The Handbook of Counseling. SAGE. Saatavana verkkoaineistona.
- Lehtipuro, K., Kangasaho, E. ja Niemelä, T. 1999. Uskalla sinäkin. Keuruu. Otava.
- Leppisaari, I. 2000. Aikuisen kasvu ja oppiminen kirkossa. Suomen evankelisluterilaisen kirkon käsitys aikuiskasvatuksesta, aikuisten oppimisesta ja opettamisesta vuosina 1958-1990 käydyn asiantuntijakeskustelun pohjalta. Oulu: Oulun yliopisto.
- McGrath Cohoon, J., Wadhwa, V., Mitchell, L. 2010. The anatomy of an Entrepreneur. Are Successful Women Entrepreneurs Different From Men? Kauffman.
- McLeod, J. 2009. An Introduction to Counselling. Open University Press.
- Metsämuuronen, Jari. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia - sarja 4. International Methelp Ky.
- Nelson-Jones, R. 1995. The theory and practice of counselling. 2. painos. London: Cassell.
- Nelson-Jones, R. 2006. Life Coaching Skills: How to develop skilled clients. SAGE Publications, Incorporated.
- Numminen, U. (2002) Opinto-ohjauksen arviointi - lähtökohtia. Ammatinvalinnanohjauksen vuosikirja. Työministeriö, 51-57.

- Numminen, U. & Jankko, T. & Lyra-Katz, N. & Nyholm, N. & Siniharju, M. & Svedlin, R. (2002) Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana. 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: P-S Kustannus.
- Onnismaa, J. (2003) Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja asiantuntijuuden muutos. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 91. Joensuun yliopistopaino.
- Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.
- OPM. 1995. Oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita. 24: 1995. Helsinki.
- Parkkinen, K. Yrittämisestä ammatti? Oy Edita Ab, Helsinki 1999.
- Parkkinen, J., Puukari, S., Lairio, M. 2001. Ohjauksen filosofinen perusta. Teoksessa Lairio, M & Puukari, S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Peavy, R. Vance. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Psykologien kustannus Oy.
- Peavy, R. Vance. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Psykologien kustannus Oy.
- Pelkonen, R. & Louhiala, P. 2002. Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 126-136.
- Perttula, J. 2008. Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta -ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia.
- Puhakka & Silvonen. 2011. Kasvatus-lehti, 3/2011. Saatavana verkkoaineistona

- http://www.academia.edu/4522887/Opinto-ohjaajan_ty%C3%B6st%C3%A4_ja_ty%C3%B6hyv. Luettu 1.4.2016.
- Pulkkinen, P. 2012. Mari ohjaajuuden ulottuvuudet. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus erään lukion opinto-ohjaajan ohjaajuudesta. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Qvarnström, M. 2013. Lukivaikeus. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2013;129(2):176-81
- Riikonen, E. 2002. Henkinen hyvinvointi, voimanlähteet, kuntoutuminen. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana. 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: P-S Kustannus.
- Rogers, C. R. (1970). On becoming a person. Boston: Houghton Mifflin.
- Sugarman, L. 2004. Counselling and the life course. London: Sage
- Tuohinen, T. Yrittäjyyden uudet muodot. Työhallinnon julkaisu nro 184. Tietopalvelu ja ammattiyksikkö. Työvoimapalveluosasto. Työministeriö. Helsinki 1997.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. (1991). Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuudesta. Kasvatus 22 (5-6), 387-398.
- Varto, J. 1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Gaudeamus Oy. HYY Yhtymä.
- Virtanen, N. & Keskinen, S. 2000. Yrittäjän muotokuva. Turun alueterveyslaitos, Turku.
- Wadhwa, V., Aggarwal, R., Holly, K., Salkever, A. 2009. The Anatomy of an Entrepreneur. Making of a Successful Entrepreneur. Kauffman.
- Yin, R. 2003. Case study research. Design and methods. SAGE Publications.